

TRO INNSIKT UTSYN HÅP

ST. OLAV

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR
RELIGION OG KULTUR

01/2025

A photograph of three men in Catholic priestly vestments standing on a city street. The man on the left is taking a selfie with a smartphone. The man in the center is wearing a mitre and holding a crozier. The man on the right has his hands clasped. They are all smiling. The background shows colorful European-style buildings.

Vigsling og valfart:
Jubelåret
er i gang!

14 SIDER
BOKSTOFF

KATARINA
AV SIENA

Her er pater Pål
selfie fra forsiden!

FOTO: PÅL BRATBAK

14

Fredrik Hansen
vigslet til biskop

50

Nordiske katolikker
inntok Romas
pavekirker

Nº 01/2025

Innhold

Leder	3
Bskop Fredrik har ordet	4
Min tro: Simon Gaarde Hansen	6
Professor Han Lamers er ny direktør ved Det norske institutt i Roma	10
Fredrik Hansens vigslet til biskop Eidsvigs etterfølger	14
Olavsjubileet 2030: Biskop Fredriks plan	22
Aktuelt: Norge rundt	26
Aktuelt: Verden rundt	28
Katarina av Siena: Bønn for Europa	30
Katolsk profil: Katarina av Siena	32
Il Passetto: Romas hemmelige passasje	36
Ann Jeanette Ekberg: Om å bli hel ved	42
Professor Kirsi Salonen er nyvalgt medlem av British Academy	46
Bildereportasje: Nordiske katolikker inntok Romas pavekirker	50
Fastequiz	56
Innlegg: <i>Ny trospolitikk i en brytningstid</i> av Øyvind Håbrekke, KrF Oslo	58
Kunst: Rembrandts <i>Måltidet i Emmaus</i>	60
Kirkevandring i Roma: Kvinnemakt i fredens kirke, S. Maria della Pace	62
Guds ord ved pater Oddvar Moi	65
Norske helgener: Sankt Ragnvald	66
Klostertanker ved dom Michael Jensen, O.S.B.	68
Signert ved Georg Fredrik Rieber-Mohn	70
Utstilling: Maria i dag	72
Min søndagsmiddag	74

BETRAKTNINGER

«*Severance* er rett og slett en åndelig
pregnant serie som klarer å uttrykke
menneskers lengsel etter fellesskap ved
å spissformulere noen høyst relevante
aspekter ved vår samtid.»

ANN JEANETTE EKBERG, SIDE 42

Sannhetsserum: Mange nikker til Nikea	76
Musikk: Stabat Mater	78
Bokessay: Jordan Petersons heseblesende kamp med Gud	80
Bokomtaler	83
Aktuelt: 1,6 millioner feira Landslovjubileet	85
Blikk i arkivet	87
Aktuell profil	94
Nytt om navn	95
Utgangsort: <i>Dies illae</i> av Rolf Jacobsen	98

10

Han Lamers er ny direktør
ved Det norske institutt
i Roma

32

Katolsk profil:
Katarina av
Siena

LEDER

DET HJELPER Å BE

Vi er mange som i tiden etter at pave Frans ble lagt inn på Agostino Gemelli-sykehuset den 14. februar har foldet våre hender og bedt intenst for Den hellige Fars helse og helbred, og for at Guds vilje må skje.

DEN FØRSTE GANGEN jeg ba ekstra hardt for en pave, var for Johannes Paul II – hvis 20 års dødsdag vi for øvrig markerte nå 2. april.

Året var 1981, dagen var 13. mai og jeg selv, en 20 år gammel filosofistudent, og to jevnaldrende venner, hadde tatt oppstilling under Berninis kolonnade til høyre på Petersplassen, sammen med rundt 15.000 andre – skoleklasser, pilegrimer og turister – for å ta del i paveaudiensen denne sene onsdags ettermiddagen.

Solen strålte ennå skrått over Peterskirken selv om klokken nærmet seg halv seks. Pavens åpne jeep kom rullende forbi østre klokketårn og ble møtt av et bølgende, begeistret og brusende folkehav av hender og tilrop, vimpler og små barn løftet frem for å bli velsignet av den utrolig populære paven.

DE FLESTE SOM OVERRASKES av smell fra et våpen, tror først ikke at det er skudd de hører. Det trodde heller ikke vi.

Blikkene våre fór først dit lyden av de fire-fem smellene kom fra, bare 15 meter til venstre for oss på Petersplassen. I tumultene som oppsto så vi flere personer kaste seg over en mann. Før vi skrekkslagne vendte øynene mot pavens jeep og knapt kunne tro det vi så: Pave Johannes Paul II var skutt! Han var segnet om, tatt imot av armene til en av sine medarbeidere. Jeepen ga bønn gass og raste av gårde mot en av Vatikanets porter.

Hvordan reagerte folk? Endel løp i panikk og søkte tilflukt i bagater og kafeer. Men det store flertallet, som oss, ble stående der vi sto. Vantro, fornektende og i sjokk over det vi håpet ikke var hendt.

Det er mulig jeg husker feil, men i minuttet etter at pavejeepen forsvant, ble det dørgende stille. Alle lyder ble liksom satt på vent. Før vi hørte de første forsiktige, resiterende ordene fra noen nonner rett foran oss. Det var som om livets pulsslag langsomt ble sveivet i gang igjen. Bønnen deres

bredte seg og vokste over plassen, som vind i tiltagende styrke over åker og eng en sensommerdag. Snart lød forbønner og bønner for Den hellige far også over Petersplassens mange høytalere.

DET HØRER MED TIL HISTORIEN at en av mine venner på Petersplassen den maida-gen var Morgenbladet-journalisten, den senere så profilerte skribenten, Jan Erik Hansen. Fem minutter etter skuddene, slo lynet ned i hans profesjonelle ryggmargsrefleks. Reporteren hastet tilbake til hotellet for å gi lille, norske Morgenbladet «world breaking news». På veien passerte han, som han senere fortalte, ambulanser i skytteltrafikk med mennesker i sjokk, Romas største politioppbud noensinne – og gråtkvalte troende som strømmet til Romas 700 kirker for å be for Den hellige far. To dager senere fikk han for øvrig vite at hotellrommet han rapporterte fra lå vegg i vegg med pensjonatet til attentatmannen Mehmet Ali Agca, leiemorder for bulgarsk etterretningstjeneste og KGB.

Men folkemassen på Petersplassen fortsatte å be.

Den 3. juni var pave Johannes Paul II tilbake i Vatikanet igjen. Etter drøye fem måneder i fullt arbeid. Han mente senere at jomfru Maria hadde hindret kulene i å trefte vitale organer.

«I DISSE DAGER BER VI SÆRSKILT for pave Frans, at han må bli frisk igjen. Men det er alltid vår plikt å be for paven. Han trenger vår forbønn i gode som i onde dager, fordi han vil bli holdt ansvarlig for meget,» sa biskop Bernt ved inngangen til fastetiden.

Det er ofte i ekstraordinære situasjoner vi ber særskilt, hvor bønnens kraft på uforklarlig vis både gjennomtrenger og løfter oss og vi erfarer dette: At det hjelper å be. Det hjelper å be i sitt indre - og det hjelper å be sammen i det nådefellesskapet vi er en del av. Bønn er håp. Bønn er tro. Bønn er liv. Og i dette forenes vi som katolikker.

Hans Rossiné
HANS ROSSINÉ
REDAKTØR

Den verdige mottakelse av nattverden

I skjærtorsdagens aftenmesse minnes vi at vår Herre innstiftet nattverdens sakrament. Aftenmessen innleder det hellige *Triduum*, tre hellige dager bestående av skjærtorsdag, langfredag og påskenatt som sammen utgjør en stor gudstjeneste som feirer påskens aller helligste mysterier.

Skjærtorsdagens aftensmåltid er helt grunnleggende forenet med langfredagens korsoffer og påskenattens oppstandelse. Pave Benedikt XVI påpekte tydelig at det ene mysterium kan ikke skilles fra de andre, ei heller kan man forstå ett av dem uten de andre to. Skjærtorsdag peker mot korset, korsets formål blir tydelig i oppstandelsen, og påskemorgens glede er en av gavene skjærtorsdagen gir oss i messen.

Den hellige skrift forteller oss at på skjærtorsdag, dagen før han skulle lide korsets død, var Jesus samlet til påskemåltidet med sine disipler. Ved måltidet tok Jesus brød og kalken

med vintreets frukt og takket Faderen for alle hans rike gaver. Deretter uttalte Jesus over brødet: «... dette er mitt Legeme», og så over vinkalken: «... dette er mitt blods kalk, den nye og evige pakts blod ... Gjør dette til minne om meg» – de samme ord vi hører hver messe.

Ved disse ordene «innstiftet vår Frelser det eukaristiske offer av sitt legeme og blod. Det var for å føre videre korsofferet ned gjennom tidene inntil hans komme, men også for å betro Kirken ... det synlige minne om hans død og oppstandelse» (*Sacrosanctum Concilium*, 47). De nordiske biskopene har videre påpekt at i vår deltakelse i nattverden «møter vi den levende Kristus ... Når vi deltar i eukaristifeiringen, tar Kristus oss inn i sitt frelsesverk».

I dets meget tydelige læreuttalelse om nattverdens sakrament, forklarer Tridentinerkonsilet at i kommunionen mottar vi «vår Herrens sanne legeme og sanne blod, forenet med hans sjel og guddom» (13. sesj, dekret). Å gå til kommunion er dermed å ta imot Herren. Det er derfor viktig at vi sørger for at vår kommunionsgang er verdig og vitner om vår faste tro på nattverden som Herrens

«Å motta
kommunionen
på verdig vis
kommer særskilt
til uttrykk ved
den konkrete
måte vi tar imot
Jesu legeme.»

FOTO: TOR STENERSEN

sanne legeme, blod, sjel og guddom. Hvordan gjør vi dette? Jeg tillater meg å peke på fire forhold:

1) For å motta kommunionen må vi være i «nådens stand». Det betyr å være uten alvorlige synder. Enhver katolikk som bærer på en alvorlig synd, skal gå til skrifte før han eller hun mottar nattverden. Er det ikke tid til skriftemål skal man avstå fra å motta nattverden. Her er det nærliggende å understreke at «søndagsplikten» er ikke å motta kommunien, men å delta i messen (noe man kan uten å motta nattverden).

2) For å motta kommunien må vi ha overholdt den eukaristiske faste. Det betyr at vi har avstått fra mat og drikke i minst én time før vi mottar kommunien. Jeg inviterer alle til å vurdere å begynne denne faste én time før messen begynner, som et uttrykk for vår tro og forsakelse i møte med nattverden.

3) For å motta kommunien bør vi samle oss og rette vår sjel og vårt sinn mot Herren. Det betyr stillhet og bønn i forkant av messen. Kirkerommet skal derfor være preget av ro før enhver messefeiring. Enhver bør komme til kirken i slik tid at man kan knele i bønn – i takknemlighet og

lovprising – og dermed begynne vår inngang i messefeiringen også før denne begynner med sakristiklokkens klang.

4) Å motta kommunien på verdig vis kommer særskilt til uttrykk ved den konkrete måte vi tar imot Jesu legeme. Å gripe etter Jesu legeme, å gripe det ut av prestens hånd, å gå av gårde med Jesu legeme, eller å spise det ut av vår håndflate er ikke riktig. Kommunien skal mottas direkte på tungen («i munnen») eller ved å bli lagt i våre utstrakte hender, en hånd i den annen, og derfra fører vi Jesu legeme til vår munn. Dette skal skje foran presten, ikke på vei bort fra ham eller lengre borte.

Jeg avslutter med ordene fra skjærtorsdagens prefasjon: «Hans legeme som ble ofret for oss, gir oss styrke; hans blod som ble utgydt for oss, gjør oss rene, hver gang vi tar del i dette hellige måltid».

Fredrik Hansen

+Fredrik Hansen

KOAJUTORBISKOP AV OSLO

”

**Kristendommen kan
oppsummeres på to
minutter, men du kan også
bruke et helt liv på å
fordype deg i den.**

Da Simon Gaarde ble Simon Peter

Han ble ikke katolikk for å ta avstand fra noe,
men for å få mer av noe.

TEKST OG FOTO: LINDA THERESE UTSTØL

To bevegelser har gått parallelt i Simon Gaarde Hansens 25 år lange liv. Det er lysten på noe større, og det er behovet for det autentiske, det å kunne begynne i det små, der man er.

Eventyrlysten og fascinasjonen for storhet førte ham til Den katolske kirke, men han sier samtidig at han har funnet seg hjemme i det enkle og upretensiøse kirkerommet i Mariakirken på Stabekk i Oslo. Det er her han ba meg om å møte ham da jeg spurte om det var et sted som hadde betydd ekstra mye i hans trosreise.

KRISTEN TRO SOM NOSTALGI

– Kan du fortelle om troen din fra begynnelsen av; fra dåpen til da du konverterte til Den katolske kirke?

– Den historien begynner lenge før dåpen. Jeg ble ikke døpt som baby, men som ni-åring i Den norske kirke, selv om jeg kommer fra en familie som også er tilknyttet pinsebevegelsen.

Simon vokste opp i en kristen familie. Han forteller at han fra veldig tidlig av forbandt kjærligheten fra familien med Gud. Familien hadde et tydelig trosuttrykk, spesielt i de eldre generasjonene. Oldefaren var et stort forbilde for ham.

– Oldefar gikk alltid i søndagsgudstjenesten, han var søndagsskolelærer, han leste Bibelen daglig og snakket om den, og han var veldig musikalsk, forteller Simon.

Oldefaren pleide å sitte på verandaen og synge og spille salmer om kveldene.

– Når man ble kjent med oldefar, ble man også kjent med troen hans.

Simon forteller om en nostalgi knyttet til både Gud og oldefaren. Som tenåring pleide han å høre på gamle salmer for å minnes oldefaren etter at han døde.

– Spesielt «Nærmere deg min Gud» forbinde jeg med ham.

Lengselen etter å komme nærmere Gud, ble ikke bare oldefarens, den har også gått som en rød tråd gjennom Simons egen troshistorie.

ROMANIA

Etter hvert fikk Simon behov for å trå ut av den trygge barnetroen og ta et skritt videre. Han ville ikke bare være tilbakeskuende, men også se fremover. Finne ut hvordan han skulle leve ut troen han var født inn i, og finne ut hvordan han kunne nærme seg Gud på egenhånd. Etter endt bachelorgrad i filosofi i 2021, dro Simon på misjonsreise med den frikirkelige organisasjonen *Gateway to Hope Romania*. En organisasjon han visste om gjennom farfarens engasjement. Han ønsket å teste ut hvordan den kjærligheten han hadde lært om i Bibelen og på søndagsskolen, kan se ut i praksis.

Simon jobbet i slummen i Romania og kjørte nødhjelp inn i krigsrammede Ukraina. Her fikk han øynene opp for at det å tro på Gud kunne være en ganske spennende sak.

– Det trakk meg ut av meg selv. Det var en livsendrende opplevelse, forteller han.

– Jeg fikk erfare at det finnes mennesker som lever ut kjærligheten på en radikal »►

SIMON PETER:
Simon Gaarde Hansen valgte St. Peter som sin konfirmasjons-helgen.

ET HELT LIV: Du kan bruke et helt liv på å fordype deg i kristendommen, sier Simon Gaarde Hansen.

Simon endte opp med å være våken i over to døgn i strekk.

– For noen kunne den opplevelsen vært veldig skummel, men jeg syntes egentlig det var mest spennende, nesten gøy. Jeg kan bli mer redd for å snakke foran forsamlinger.

KIRKEN PÅ RADAREN

Mens han var i Romania, hadde Den katolske kirke hele tiden vært på radaren hans. Det var under studiet i filosofi han fikk øynene opp for at det fantes et større bilde på kristendommen enn den han kjente til fra før. Gjennom tenkere som Augustin, Aquinas og Anselm hadde noe begynt å endre seg. Han fikk lyst til å studere teologi, selv om han egentlig hadde planlagt nok en spennende misjonsreise, denne gangen til Afrika. Han hadde også fått en tanke om at han ville bli katolikk.

– Selv før mitt første konkrete møte med en prest eller menighet, tenkte jeg ofte på katolske kirker da jeg hørte på musikk. Det var noe ved dette store som tiltrakk meg.

Det var noe som på en måte ropte på meg!

På den tiden bestemte han seg for å ta kontakt med Mariakirken på Stabekk. Han kom i kontakt med pater Torbjørn Holt og de møttes regelmessig til samtale.

– Det var en fin opplevelse å treffe noen i kirkelig sammenheng som hadde lest mye filosofi og teologi. Jeg hadde ikke opplevd så mye av det i pinsekirken.

Han ble også satt i kontakt med andre søkende via et troskurs som har fortsatt som en samtalegruppe.

SIMON PETER

Det var i april 2023 at Simon tok kontakt med pater Torbjørn, og rundt et år senere, i mai 2024, ble han tatt opp i Kirken. Det var rett før påske, med hele familien til stede.

– Det er stor takhøyde i min familie. Jeg tror det er der jeg får det fra, det å se den rent menneskelige erfaringen som legitim og å møte mennesker der de er. Slik jeg tror Gud møter meg.

For meg har det aldri handlet om å søke Den katolske kirke fordi jeg vil ta avstand fra

SIMON GAARDE HANSENS

Født: 1999

Bor: i Oslo

Favoritthelgen: Peter

Studerer: Teologi på Universitetet i Oslo

måte, og gjør det til en faktisk realitet i verden! Jeg erfarte at det er mulig å gå veldig langt om man vil, og at man da får veldig mye ut av troen.

DRAMATISK TUR

Akkurat hvor spennende det kan være, fikk han en smakebit av på sitt siste oppdrag i Ukraina. Tidligere hadde Simon hatt noen med seg de gangene de skulle kjøre medisiner, mat og klær inn i landet, men den siste turen skulle han gjøre helt alene.

– Jeg kjørte fra misjonssenteret som ligger nær grensen til Moldova. Det er ca. 15 timers kjøretur hver vei.

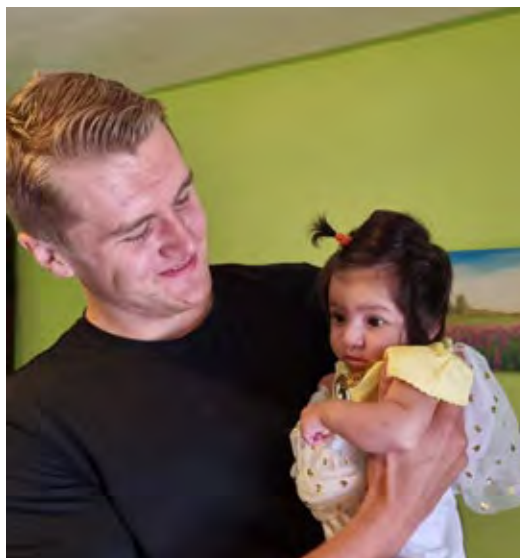
Det gikk greit å komme seg inn og levere forsyningene, men da han skulle ut, var det noe feil med papirene.

– Jeg slapp ikke ut ved grenseovergangen der jeg hadde kommet inn.

Han måtte snu og kjøre inn i Ukraina igjen. Han fant til slutt en ferge han kunne ta tilbake inn i Romania, men da var han nesten tom for bensin. Han måtte forte seg å finne en bensinstasjon og kjøre over et fjellområde i mørket før han kom seg tilbake til senteret igjen.

HJELPEARBEIDER: Simon har jobbet i slummen i Romania og kjørt nødhjelp inn i krigsrammede Ukraina. Her bilder fra turene. Foto: privat

noe, men heller fordi jeg vil ha mer av noe, sier Simon.

Simon valgte St. Peter som sin konfirmasjonshelgen og endret navnet sitt til Simon Peter.

– Jeg opplever ofte at det kan være bilder eller scener som fester seg i minnet mitt, og som blir viktige for meg. Et av disse er «Peters korsfestelse» av Caravaggio, det har vært med meg i mange år, lenge før jeg ble katolikk.

Det Simon legger merke til i bildet, er en gammel mann i overraskende god form, men med en kropp som har vært gjennom mye. I ansiktet ser han en mann som overgir seg helt til et valg han allerede har tatt uten å forsøke å vri seg unna. I motsetning til tidligere i livet.

– St. Peter har et blikk som kanskje kan minne om frykt, men også utmattelse eller oppgitthet: «Åh, nei, dette igjen – men nok en gang så velger jeg Gud!». Det elsker jeg ved det bildet!

Simon liker Peter fordi han både er en mann med dyp innsikt og stor naivitet.

– Han forstår hvem Jesus er før alle de andre disiplene, men likevel har han en grunnleggende feilbarlighet ved seg.

– Det kjenner jeg meg igjen i, ikke at jeg har

denne innsikten, men at jeg har lyst på den! Og at det skal mere til enn en konfirmasjon for å få bukt med feilbarligheten.

TRO I BEVEGELSE

Simon forteller at han dessverre ikke kan si at han har blitt noe særlig helligere etter han ble katolikk, men på grunn av Kirkens materialitet, spesielt i sakramentene, har han en tydelig opplevelse av at troen er i bevegelse.

– Jeg har et rammeverk å dykke dypere inn i og en storhet å strekke meg mot.

Han har ikke noe særlig forhold til Maria eller rosenkransen, så langt er det messen og spesielt eukaristien som er kjernen i den katolske troen for ham.

– Kristendommen kan oppsummeres på to minutter, men du kan også bruke et helt liv på å fordype deg i den. Slik er liturgien også, du kan bruke et helt liv på å la den forme deg, sier Simon Peter.

– Liturgien er ikke bare her og nå, men den bærer også i seg et 2000-år gammelt felles minne, forbundet med det største av alt.

– Det blir ikke så mye større enn det i denne verden. •

Liturgien er ikke bare her og nå, men den bærer også i seg et 2000-år gammelt felles minne.

DET DU TRODDE STAMMET FRA ANTIKKEN: – Mussolini preger ennå Roma

– De fleste som besøker Roma er ikke klar over i hvilken grad de ser byen gjennom fascismens filter, sier Han Lamers, professor og ny direktør ved Det norske institutt i Roma.

TEKST: OLAV RUNE BASTRUP FOTO: ADRIANA ABBRESCIA

Restene etter Mussolinis Roma er mange flere enn vi er klar over, i form av arkitektur, i tekster og i utallige latinske inskripsjoner overalt i byen, og som vi feilaktig tror stammer fra antikken. Mussolini ville skape et imperium på ruinene av det keiserlige Roma. En viktig del av dette imperialistiske prosjektet var revitaliseringen av det latinske språket, forklarer Han Lamers.

FØRSTE IKKE-NORDMANN

Han tiltrådte som leder av den norske avdelingen i Roma i februar i år og overtar etter Kristin Blikrud Aavitsland som har hatt stillingen de siste fire år. Lamers er professor i klassisk filologi ved Institutt for filosofi, idé- og kunsthistorie og klassiske språk ved Universitetet i Oslo.

Som nederlender oppvokst i Eindhoven er han den første ikke-nordmann som skal lede Det norske institutt i Roma. Etter syv år har han tilegnet seg et feilfritt og nær aksentfritt norsk. Han trives godt i Norge og i det flerfaglige miljøet ved universitetet. I Roma har han tidligere bare bodd i kortere perioder.

– Å få bo der sammenhengende over flere år er et stort privilegium for en klassisk filolog, sier Lamers.

FREMME FORSKNING

Instituttet ligger vakkert til på Janiculum-høyden i et historisk interessant område ikke langt fra Vatikanet og Trastevere.

– Hva blir dine oppgaver ved instituttet?

– Foruten ansvar for den daglige drift og for de ansatte, er min oppgave å fremme forskning og tilrettelegge for phd-stipendiater, studenter og forskere som trenger tilgang til vårt bibliotek, eller til arkiver og biblioteker andre steder i byen. Instituttet jobber for å knytte norsk humaniora til et vitenskapelig, italiensk og internasjonalt nettverk gjennom forelesninger, konferanser og andre arrangementer.

– Vi har også nær forbindelse til den norske ambassaden og de andre skandinaviske institusjonene i Roma. Vi har også faste seminarer der gjesteforskere presenterer sin forskning, og to store forelesninger årlig som er åpne for alle. Vi tilbyr undervisning på bachelor- og masternivå i

kunsthistorie og arkeologi, samt i antikke studier, italiensk, historie og et flerfaglig emne om Roma fra antikken til moderne tid. Vi tilbyr også etterutdanningskurs for lærere i den videregående skole. Som direktør deltar jeg i undervisning og driver min egen forskning, forteller Lamers.

MUSSOLINI OG LATIN

Som klassisk filolog, er det gammelgreske og latinske tekster og bruken av de to språkene etter antikken som er Lamers' særlige interesse- og forskningsområde. Han har oversatt tekster som tidligere ikke er blitt oversatt, og han har ledet forskningsprosjektet «New Signs of Antiquity», et samarbeid mellom universitetene i Oslo og Groningen i Nederland, der Mussolinis bruk av latin i fascistisk imperiebygging er forskningstema.

– Men hva er egentlig sammenhengen her?

– Ved første øyekast virker dette kanskje perifert, men det er faktisk et omfattende forskningsfelt. Vi som arbeider med klassiske språk, beveger oss mest fra fortid mot nåtid, vi oversetter gamle og «døde» språk til moderne og levende språk.

Men under fascismen gikk bevegelsen motsatt vei. Man oversatte italiensk tilbake til antikkens latin for å forankre fascismens ideologi i keiserlig romersk imperietradisjon. Det gav seg uttrykk i prosa, i poesi, i lærebøker i skolen, i propagandaen samt i utallige latinske inskripsjoner som fortsatt preger bybildet, sier Lamers.

DOBBEL FUNKSJON

Han forteller at bruken av latin hadde en dobbel funksjon: Innad skulle det bygge bro bakover til en historisk gullalder og fremme nasjonal stolthet. Utad skulle det være det imperiale språket som regimet kommuniserte med verden med. Selv om latin var utdødd, så levde språket likevel gjennom sin rike litterære historie. Ikke minst levde det i Kirken og i liturgien. Revitaliseringen av latinen kunne skje uten at det kom som noe nytt og fremmed på folk.

Interessen for latin tok seg særlig opp i forbindelse med Italias samling i 1870, og ble allerede da brukt som del ➤

FØRSTE IKKE-NORDMANN:
– Å få bo i Roma over flere år er et stort privilegium for en klassisk filolog, sier Hans Lamers. Han er ny direktør ved Det norske institutt i Italias hovedstad.

«Forholdet mellom Kirken og fasciststaten er et komplisert tema. Forholdet var strategisk avveid fra begge sider.»

av den nasjonalistiske propagandaen. Da Mussolini 9. mai 1936 proklamerte gjenreisningen av det italienske imperiet fra balkongen på Palazzo Venezia, ble talen straks gjen-gitt på latin og publisert i pamfletter og i bokform.

GA FASCISMEN FORM

– Det var en utbredt oppfatning at latin ga den nye og fascistiske tidsånden dens rette klassiske form og hørte fremtiden til. En av poetene fra denne tiden, Alfredo Bartoli, mente at latinen var stemme og ekko på samme tid, den forbandt fortid med nåtid og fremtid, forteller Lamers.

– Men det var aldri meningen at latin skulle erstatte italiensk. Tvert imot. Latinen skulle ikke være hverdagsspråk, men et språk av en høyere klasse som uttrykte storheten i fascismen.

Han forteller at et eget institutt, «Istituto di Studi Romani», ble opprettet for å revitalisere latinen samt oversette tekster og tilpasse moderne ord og begreper til latin. En mengde latinske nyord måtte skapes. Instituttet eksisterer faktisk fortsatt, men har ingen politisk vinkling i dag.

For Lamers' egen yrkesstand, klassiske filologer, bød Mussolinitiden på store muligheter, men også på etiske utfordringer.

– Klassiske filologer opplevde at de fikk økt prestisje. Faget ble tatt på alvor, statlige bevilgninger økte og mange fikk mye å gjøre. En del lot seg utnytte av regimet, men dette er ikke et generelt bilde. De fleste holdt avstand og drev med sitt innenfor mindre politiserte grener av faget, påpeker han.

FULLT BRUDD

Forholdet mellom Vatikanet og Mussolini var anstrengt, og det ble til slutt fullt brudd mellom pave Pius XI og regimet. Ved Konkordatet mellom Vatikanet og den italienske staten i 1929 fikk Kirken tilbake de privilegier den hadde mistet ved Italias samling i 1870, og Vatikanstaten ble anerkjent i den nedskalerte form den har i dag.

Paven uttalte da at Mussolini var en mann sendt av Forsynet. Uttalelsen må ses på bakgrunn av hva som var Kirkens interesser der og da, for allerede i 1931 endret tonen seg. Da kom encyklikaen *Non Abbiamo Bisogno* («Vi har ikke behov for»), som fordømte fascismens ideologiske ensretting og forsøket på å overta katolske ungdomsorganisasjoner.

I encyklikaen *Humani Generis Unitas* («Menneskeslektenes enhet») fra 1938 fordømmes raselovene. Mange katolikker – både prester og lekfolk – var aktive i motstanden mot Mussolini, og paven la aldri noen hindringer i veien for dem. Mussolini var i bunn og grunn dypt anti-klerikal. Kirken var en plagsom konkurrent; han ville selv være både keiser og pave i betydningen nasjonens ultimate politiske og åndelige leder. Han forsøkte å svekke Kirkens innflytelse på flere områder, særlig i skolen og i forsøkene på å dominere katolske ungdomsorganisasjoner. Det var også dette, sammen med brutaliseringen og den stadig mer uttalte rasismen, som førte til at Kirken tok avstand fra regimet.

KOMPLISERT TEMA

– Forholdet mellom Kirken og fasciststaten er et komplisert tema. Forholdet var strategisk avveid fra begge sider. De var konkurrenter, begge gjorde krav på å være de rette arvtakere til antikkens Roma. Samtidig var de politisk avhengige av hverandre. Begge parter, og særlig Mussolini, forsøkte å fremstille Konkordatet i 1929 som en seier for ham selv. Som den opportunist han var visste Mussolini at i et land så rotfestet i katolske tradisjoner, kunne han ikke realisere sine politiske

ARKITEKTUR: Mussolini ville videreføre keisernes Romerrike. Her Palazzo della Civiltà Italiana, Roma.

ambisjoner uten å ta hensyn til Kirken, forklarer Lamers.

Det pågikk en slags stille rivalisering mellom Kirken og regimet om hvem som hadde den viktigste rollen i italiensk nasjonalhistorie. Det kunne gi seg subtile uttrykk. I latinsk poesi og i prosatekster fra Mussolinitiden ser vi ofte at det spilles på førkristne keiserlige og katolske sentimentaler om hverandre, delvis også overlappende. «Il Duce» hylles som Cæcars og keiser Augustus' rettmessige arving og tillegges nærmest guddommelige egenskaper, mens andre steder fremheves han som lederen av en katolsk nasjon. Ved å spille på både imperiale og katolske følelser ville Mussolini skape en slags syntese der det keiserlige og det pavelige kastet glans på hverandre for til slutt å gå opp i hverandre. Noen katolske diktere, ofte jesuitter, skrev latinske dikt hvor de forsøkte å skrive fascismen inn som en liten episode i en verdensorden, der Kirken hadde den viktigste rollen. Det kan tolkes som en diskret kritikk mot regimets forsøk på å ta all glansen selv.

INTET STORT OPPGJØR

– Har det vært noe egentlig oppgjør i Italia med denne tiden?

– Ikke slik som i Tyskland. Her hadde man et

FEILAKTIG: – Restene etter Mussolinis Roma er mange flere enn vi er klar over: Vi tror alt stammer fra antikken, sier Han Lamers.

denazifiseringsprogram der naziregimets forbrytelser ble sett i en mer helhetlig kontekst, ikke minst ideologisk. I Italia har det vært mer punktvis oppgjør, men uten et helhetlig grep slik som i Tyskland.

– Til slutt, hva er ditt favorittområde i Roma?

– Det er mange steder jeg liker, men la meg nevne Trastevere. Det er både historisk interessant og har en autentisk sjarme. Og selvsagt den fantastiske basilikaen Santa Maria in Trastevere, en av Romas eldste kirker. Men jeg har også et kjærlighetsforhold til en av de mindre kjente kirkene, Santi Dodici Apostoli i rione Trevi. Det skyldes at en av renessansens fremste latindiktere, Manilius Cabacius Rallus, ligger begravd her, sier Han Lamers. •

FAKTA

- Manilius Cabacius Rallus (1447–1523) var greker, født i Sparta, men måtte flykte fra hjemlandet etter osmanernes fremmarsj rundt 1460. Han bosatte seg i Roma, konverterte til Den romersk-katolske kirke og ble etter hvert en prominent skikkelse med forbindelser til blant annet Medicifamilien og til pave Leo X, som han stod nær. Paven utnevnte ham til erkebiskop av Monemvasia på Peloponnes og biskop av Hierapetra på Kreta, men han kunne aldri ta sitt bispesete i besittelse.
- Han Lamers er en av ytterst få som har forsket på Rallus, og han har oversatt og publisert Rallus' dikt. Mange av dem har ikke vært publisert siden 1520, og noen for første gang først nå.
- «Rallus er en av de mest fascinerende i den latinske litteraturen etter antikken. Han var anerkjent som poet, og hans latin svært avansert, til tross for at han var greker. Jeg er fascinert av stemningen i diktene hans, det er en lengsel og et vemod i dem som berører. Han lengtet hele livet tilbake til hjemlandet, men på grunn av osmanernes fremrykninger var han på en måte fanget i Roma. Diktene har en stor variasjon av temaer og virkemidler, men felles for dem er nostalgien, lengselen, sorgen over det tapte og hans refleksjoner over tidløse menneskelige temaer som kjærlighet, vennskap og død», sier Han Lamers om Rallus.

Tilbakeblikk på en bispevigsel

Bispeordinasjonen i Oslos katolske domkirke 18. januar i år ble en verdig og storslått seremoni, samt et varig minne både for dem som var til stede og for dem som fulgte begivenheten på skjerm. Kardinal Pietro Parolin var hoved-ordinator da pater Fredrik Hansen ble vigslet til biskop Bernt Eidsvigs koadjutor og etterfølger når denne trekker seg tilbake.

TEKST: NILS HEYERDAHL FOTO: TOR STENERSEN

SENTRALT VIGSELSØYEBLIKK:
Hovedordinator kardinal
Pietro Parolins hånds-
påleggelse av biskop Fredrik
Hansen. Til venstre i
bildet diakon Sindre-
Jacob Bostad.

KOMMENDE BISKOP FREDRIK HANSEN: – Jeg er beredt. Sett meg i arbeid! Til v.: p. Pål Bratbak, til h.: dom Elias Carr.

Det var full utfoldelse av Kirkens rike og symbolmettede liturgi da kardinalen ledet den høytidelige handlingen i spissen for tolv biskoper og over 50 prester. Resten av kirkerommet var fylt av ordenssøstre og legfolk. Det var ingen overraskelse at kirken ble i minste laget under vigslingen. Da den ble bygget for 170 år siden var det bortimot 200 katolikker i landet. I dag nærmer vi oss 200 000.

HISTORISK

Allerede inngangsverset ga et anslag med historisk resonnans: mens prosesjonen av geistlige beveget seg inn i kirken, ble samtlige 16 vers av Petter Dass' frodige barokksalme «Herre GUD! Dit dyre navn

og Ære» sunget i dikterprestens originale språkform og i bolker som vekslet mellom tre forskjellige melodivarianter.

UNIVERSELT OG LOKALT

Liturgiens ord og toner stadfestet til fulle at den katolske kirke er både universell og lokal i sine uttrykk. Språket beveget seg fra middelalderens latin via dagens universalspråk engelsk over arkaisk dansk-norsk til moderne nynorsk og riksmål. Og musikalsk var det et tusen års spenn mellom biskop Rabamus Maurus' gregorianske hymne «Veni Creator Spiritus» fra 800-tallet og Elias Blix' rot-norske «Med Jesus vil eg fara» fra 1800-tallet. Det ga også et tydelig økumenisk signal. Både Den norske kirke og andre »

PROSTERNASJON: Før ordinasjonen ligger biskop-elekt Fredrik Hansen med pannen mot gulvet, under Allehelgenslitaniet.

GEISTLIG GULLREKKE: Fra venstre:
Biskop Czesław Kozon, biskop em.
Teemu Sippo, erkebiskop Udo Marcus
Bentz, biskop Bohdan Dzyurakh,
biskop Peter Bürcher, biskop Berislav
Grgić, erkebiskop Julio Murat, biskop
Bernt I. Eidsvig, biskop Fredrik Hansen,
kardinal Pietro Parolin, biskop Erik
Varden, erkebiskop Mark O'Toole,
og biskop Teemu Sippo.

ETTER ORDINASJONEN: Utgangsprosesjonen på vei opp Akersveien i Oslo.

TRE BISKOPER: En bispeordinasjon krever tre biskoper. Her vigsler biskop Bernt Eidsvig sin etterfølger Fredrik Hansen.

kirkesamfunn var representert med en rekke biskoper og dignitærer.

BISPEKOLLEGIUM

Som Vatikanets statssekretær var kardinal Parolin i flere år Fredrik Hansens sjef da denne tjenestegjorde i det pavelige diplomati. Rundt seg hadde eminensen biskopene Bernt Eidsvig og Erik Varden, nuntius for Norden, erkebiskop Julio Mura, samt ytterligere tre erkebiskoper og seks biskoper. Det anskueliggjorde enkelt og konkret at Kirken styres av et kollegium av biskoper, apostlenes etterfølgere, med biskopen av Roma, paven, som leder.

YDMYKHET

I sin preken fremholdt kardinalen at som overhyrde måtte Fredrik Hansen vise ydmykhet og ikke te seg som om han var eier av Herrens vingård. Autoritet må, aller minst i Kirken, utøves som et middel til makt eller selvhevdelse. Biskopens oppgave er å undervise, helliggjøre og lede Guds folk.

BEREDT!

Den nyslåtte biskop takket alle som hadde medvirket både til å føre ham dit han nå sto og til å gjennomføre den vakre ordinasjonsmessen. Og henvendt til biskop Bernt ga han et klart budskap: «Jeg er beredt. Sett meg i arbeid!» •

Biskop Fredriks *plan*

I et foredrag under jubelårs-valfarten til Roma og i en etterfølgende samtale med St. Olav tidsskrift, luftet biskop Fredrik noen av de tankene han har for Kirken frem mot Olavsjubileet i 2030. Her er hovedpunktene.

TEKST: ØYVIND JOHANNES VARDENÆR EVENSTAD
FOTO: TOR STENERSEN

«Enhver som banker på Kirkens dør skal ikke bare se døren åpne seg, men også få svar på spørsmål og bli tatt med inn i vårt fellesskap.»

VISJON

«Jeg har noen ideer, men ingen fasitsvar. Derfor bruker jeg disse første månedene til å stille spørsmål, og til å invitere mange til å tenke sammen med meg rundt det som er Kirkens virkelighet i dag og i fremtiden. De neste fem årene vil gi Kirken i Norge en mulighet til å spørre seg: Hvor står vi i dag som kirke? Hvor står vi som bispedømme? Hva vil fremtiden bringe oss? Hva ønsker vi å satse på? Hva er det vi håper for fremtiden? Men jeg må nok vente et par år med å uttrykke en veldig tydelig visjon for Kirkens fremtid i Norge. Det er mange som vet mye mer enn meg, og jeg har vært lenge borte.»

OLAVSJUBILEET

«Kirken og den enkelte kan best forberede seg til jubileet ved for det første å ta vår egen tro og vårt eget trosliv på alvor. Vi er godt i gang med dette i jubelåret. Olavsjubileet i 2030

handler selvsagt om Olav den hellige, men også om den troen som han kom med som misjonskonge og som han ønsket skulle prege det norske folk.

For det andre, å bli bedre kjent med Olav den hellige. Enhver helgen har noe å lære oss og kan bidra med den inspirasjonen vi trenger, eller gi oss en liten dytt i vårt trosliv. For det tredje, å ta del i alt det som nå vil skje i forberedelsene til 2030 i ulike deler av landet og til ulike tidspunkter.

Det er viktig at det er noe som holder oss sammen, noe som preger oss som Den katolske kirke i Norge. Der kan Olav spille en nøkkelrolle, som vårt lands skytshelgen og den som befestet den katolske tro i Norge.»

KATOLSK IDENTITET

«Katolsk identitet handler både om hvem vi er, og hva vi har å bidra med. Å være katolsk »➔

OLSOK: Stiklestad i 2021. Nå legges det planer for tusenårsfeiringen i 2030.

FOTO: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

FOTO: FRA PRIVATARKIVET ETTER CLAUD HJELTE.

DENGANG: Aldri før hadde det visstnok vært samlet en større folkemengde i Norge enn under 900-årsfeiringen på Stiklestad i 1930.

kristen er å se et konkret medansvar for de fattige og de som trenger vår hjelp. Ett av våre mål bør være at storsamfunnet kjenner oss katolikker som en gruppe mennesker som bryr seg om andre, som er villig til å gjøre en innsats for de svake og nødlidende. Kirken i Norge kan bidra med et tydelig budskap om Guds barmhjertighet. Både ved å hjelpe dem som trenger det, og ved å gjøre det kjent at Gud er barmhjertighet og miskunn for oss mennesker.

Vi tror at Jesus har gitt oss sakramentene og at især disse to, eukaristien og skriftemålet, som vi mottar regelmessig, styrker oss som troende og forener oss i et nådefellesskap som lever ut troen.»

AKTIV ROLLE I SAMFUNNET

«Denne utfordringen gir jeg videre til legfolket: Å forme samfunnet i tråd med evangeliets verdier, er en del av legfolkets kall. Kirken sier at

«Det er usikkert hva fremtiden vil bringe, men vi må gjøre det vi kan for å styrke Kirken slik at vi er beredt uansett hva som kommer.»

vi skal gjøre det, vi skal bidra til samfunnets beste. Vi er en del av et samfunn og skal derfor styrke det, hjelpe det og gjøre det bedre.

Jeg ser med glede på det faktum at det er stadig flere katolikker som ytrer seg offentlig, tar del i det politiske liv, gjør vår sosiallære kjent og taler ut fra den. Vi må ha mer av det. Jeg skal gjøre det jeg kan for å oppmuntre til det.»

ENGASJERE UNGDOM

«Jeg hører stadig fra våre menigheter at interessen for Kirken og troen er voksende, især blant de unge. Yngre mennesker preger mange av troskursene. Der er det noe som beveger seg, og dette må vi ta på alvor. Enhver som banker på Kirkens dør skal ikke bare se døren åpne seg, men også få svar på spørsmål og bli tatt med inn i vårt fellesskap. Jeg er svært takknemlig overfor prestene som tar dette på alvor, møter de unge og bruker tid på det som synes å være et voksende behov. Det er en stadig utfordring for Kirken å se helheten, at våre aktiviteter for de unge, som katekese, foredrag, ungdomslag og studentlag, ikke blir enkeltstående og adskilte, men en del av et større system som kan plukke opp alle.

Man snakker i dag om at vi konfirmerer de unge ut av Kirken. Pave Frans har kalt det «avskjedssakramentet». Og så venter man i 10–15 år før de kommer tilbake for å gifte seg. Det er ingen enkle løsninger på dette problemet. Jeg tror vi skal se stort på det og ta i bruk alt vi kan av ulike modeller for å kunne gi troen til de unge og utruste dem.»

EVANGELISERING OG VEKST

«For Kirken i Norden og vårt bispedømme, er det viktig at vi legger vekt på evangelisering, herunder katekese. Et grunnleggende prinsipp for Kirken når det gjelder den innledende trosopplæring, er at det er foreldrenes oppgave å

gi den. Det er foreldrene som skal lære sine barn om Gud og hjelpe dem til å møte Herren. I dåpsritualet blir foreldrene spurt om de er villige til å påta seg dette oppdraget.

Dette bør føre til at Kirken styrker arbeidet for familien og voksenkatekesen. Kirken er beredt til å hjelpe foreldrene i dette katekseoppdraget. Vi må også spørre oss selv hva slags katekese vi ønsker å ha i våre menigheter. Pave Frans påpeker at det å si: «Vi har alltid gjort det slik», kan være hemmende for det arbeidet vi faktisk ønsker å gjøre.

Det samme gjelder evangeliseringen: Hva er det vi egentlig ønsker når vi forkynner utad? Hvem forkynner vi for, og hvordan forkynner vi? Det norske samfunn blir mer og mer sekularisert. Religion spiller en mindre rolle for stadig flere. Hvordan kan man forkynne troen for dem som ikke bryr seg, de som ikke anser religion eller gudstro for å være relevant, eller de som er kritiske til tro og Den katolske kirke?

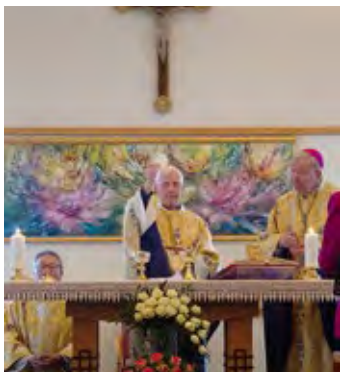
Evangelisering er ikke noe en biskop gjør alene. Det er hele Kirkens oppdrag. Å tro at jeg som biskop har alle svarene, er rett og slett feil. Her må alle være med.»

STØRSTE UTFORDRING

«De siste 20 årene, i biskop Eidsvigs tid som biskop, har vi sett en enorm vekst. Den har vist seg på alle plan, fra antall katolikker til antall messer, dåp med mere. Man kan lett bli blendet av slike tall og tenke at den veksten som har vært, ikke minst på grunn av arbeidsinnvandring, bare vil fortsette uten at vi trenger å gjøre noe.

Et bispedømme så stort som OKB må ta ansvar. I de neste 20 årene, vil Kirken i Norge ikke bare motta misjonærer fra utlandet, men kanskje også sende ut misjonærer i verden. Det er usikkert hva fremtiden vil bringe, men vi må gjøre det vi kan for å styrke Kirken slik at vi er beredt uansett hva som kommer.» •

AKTUELT

1 ASKER OG BÆRUM

P. Jo Neve SMs 60-årsjubileum

■ Fra 1980 til 2013 var p. Jo Neve SM sogneprest i Mariakirkens menighet i Asker og Bærum. 1. mars samlet tre generasjoner av sognets medlemmer, prester og biskop Bernt Eidsvig for å takke ham. I sin tale til jubilaranten sa biskop Bernt blant annet: «Kjære p. Jo, på bispedømmets og ganske særlig egne vegne, takker jeg deg for 60 års innsats som prest, sjelesørger og kollega. Du er en prest som spør: Hva kan jeg ennå gjøre? Svaret er: Det meste, og du gjør det. Jeg takker deg for at du er en god venn for biskop Gerhard. Du beriker hans liv her. Søstrene gleder seg over alt du gjør for dem. Idag ber jeg med dem at de må beholde deg lenge.»

2 TROMSØ

To begivenheter i Tromsø

■ Søndag 27. april avlegger sr. Maria av St. Josef, Lammets hyrde, sine høytidelige løfter i karmelittklosteret Totus Tuus i Tromsø. Seremonien finner sted kl. 9.00 under høymessen som feires av biskop emeritus Berislav Grgić. Lørdag 3. mai feirer sr. M. Natalia av Eukaristien sitt sølvjubileum. Jubileet feires med messe kl. 9:00. Etter messene inviteres alle til kirkekaffe i gjestehuset.

Norge rundt

ENGASJERTE: Sogneadministratør i St. Teresia menighet, Hønefoss, p. Josef Ottersen sammen med engasjerte menighetsmedlemmer, som tegner Kirkens lokale fremtid.

3 HØNEFOSS

Be for den nye kirken på Hønefoss

■ St. Teresia kirke ble stengt i februar 2024 grunnet skader etter uværet i 2023. Nå håper menigheten å rive den og bygge en ny kirke på samme tomt. I den anledning har de lansert en bønnekampanje. Slik inviterer menigheten troende til å forplikte

seg som bønnefaddere for prosjektet. – På denne måten kan man ta et åndelig medansvar, sier p. Josef Ottersen, sogneadministratør i St. Teresia menighet. I bønnen ber de om at Gud, som også er Skjønnhet, må være Arkitekten.

SKJØNNHET: Tove DelaCruz' bidrag til menighetens tegnekonkurranse.

4 OSLO

Feirer 25-årsjubileum: P. Oddvars prestevielse var historisk

■ P. Oddvar Moi var den første katolske prest i Norge siden reformasjonen som også var (og er!) gift. Paven selv måtte godkjenne hans presteordinasjon, som fant sted 8. januar 2000.

Onsdag 8. januar 2025 ble jubileet markert både i messen i St. Olav domkirke kl. 11, med biskop Eidsvig og biskop-elekt Hansen tilstede, og med mottagelse i bispegården. – Du kom sent igang hos oss, p. Oddvar, men godt. Takk for iherdig innsats gjennom 25 år, sa biskop Bernt Eidsvig under mottagelsen i bispegården.

JUBILERTE: 8. Januar 2025 var det 25 år siden p. Oddvar Moi ble presteviet av biskop Gerhard Schwenzer SS.CC. i St. Paul kirke, Bergen. Her feirer p. Oddvar messe på jubileumsdagen i St. Olav domkirke, Oslo, sammen med blant andre biskop Bernt Eidsvig og biskop Fredrik Hansen.

HERR OG FRU: P. Oddvar moi sammen med sine kone Arlyne under mottagelsen i bispegården ved hans 25-års-jubileum som prest 8. januar 2025.

VELSIGNELSE: På lanseringsdagen ble nye katolsk.no velsignet av biskop Bernt Eidsvig. Filmen kan ses på katolsk.no's Facebook-profil.

NORGE

Katolsk.no ble ny

■ 26. november 2024 ble nye katolsk.no lansert. – Katolsk.no har åpnet oss for verden derute – og motsatt. Vi har i over 25 år hatt en selvstendig nyhetsdekning, som har holdt svært høyt nivå. De siste årene har utdatert teknologi skapt stadig flere og større begrensninger for våre ambisjoner, så jeg er glad for at det nå skjer et skifte til det mer moderne, sa biskop Bernt Eidsvig ved lanseringen. På lanseringsdagen kom han til redaksjonens lokaler og velsignet katolsk.no – på sin nye teknologiske plattform og i moderne utforming.

NORGE

Jubelåret i Norge

■ I Jubelåret 2025 vandrer vi sammen under pave Frans' parole «Håpets pilegrimer». Tidligere i år la 250 norske pilegrimer sin vandring gjennom De fire hellige dører i Roma, nå lanseres også program for jubelårsmarkeringer i Norge. Biskop Bernt Eidsvig skriver i et brev til prester og ordensfolk:

For å hjelpe oss gjennom dette hellige året har Kirken åpnet veien til avlat, en nåde som innebærer ettergivelse av timelig straff for våre synder. Denne kan oppnås ikke bare ved å valfarte til de store basilikaene i Roma, men også gjennom pilegrimsvandring til våre egne hellige steder, slik som Selja, Bønsnes og St. Olav domkirke i Oslo.

JUBELMÅL: Ett av de lokale pilegrimsmål i Jubelåret 2025 er St. Olav domkirke med den dyrebare Helligdomsarmen.

1 VENEZUELA

Venezuela får sin første helgen

■ Pave Frans har gitt sitt samtykke til at José Gregorio Hernández, «de fattiges lege», blir den første katolske helgen fra Venezuela. Det er foreløpig ikke satt noen dato for den formelle kanoniseringen av den venezuelanske legen, som døde i 1919. Hernández ble saligkåret i 2021 etter at Kirken formelt anerkjente et mirakel: en jente ble fullt restituert etter å ha blitt skutt i hodet i 2017. Hernández ble født i byen Isnotu vest i Venezuela 26. oktober 1864. Han fullførte legeutdannelsen i hovedstaden Caracas i 1888 og var overbevist om at vitenskapen var veien ut av lidelse for det søramerikanske landet. (©NTB)

2 VATIKANET

Carlo Acutis kanoniseres i april

■ Salige Carlo Acutis vil bli helligkåret i Vatikanet den 27. april under en spesiell Jubelårssamling for tenåringer. Acutis blir den første helgen fra millenniumgenerasjonen. Han ble saligkåret i Assisi i oktober 2020. Acutis døde av leukemi i 2006, 15 år gammel. Allerede i ung alder viste han en uvanlig stor kjærlighet til Kirken. (CNA)

3 USA

Fascinerende helgenfortellinger

Den verdenskjente katolikken og filmregissøren Martin Scorsese lanserte på tampen av fjoråret første del av en påkostet doku-dramaserie på tv-kanalen Fox Nation om åtte katolske helgener, blant dem Jeanne d'Arc, Frans av Assisi, Maximillian Kolbe og Johannes døperen. I de 45 minutter lange episodene følger vi helgenenes liv. Serien er godt mottatt, og de fire siste episodene i serien sendes i 2025. (Katolskt magasin)

Verden rundt

4 UKRAINA

Kraftig vekst i antall katolikker

■ En ny meningsmåling i Ukraina viser at andelen av befolkningen som oppgir å være katolikker, er sterkt økende. Samtidig synker andelen ortodokse. Det melder den ikke-statlige tenketanken Razumkov-senteret i Kyiv. Det gjennomførte i fjor høst en stor meningsmåling i alle deler av landet, med unntak av de okkuperte områdene. Samlet sett anser 85 prosent av befolkningen i den vestlige delen av Ukraina seg som troende, mens det tilsvarende tallet i de østlige delene av landet er 55 prosent. Det er verdt å merke seg at andelen som identifiserer seg som ortodokse har falt kraftig: fra 70 prosent i 2014 til 55 prosent i 2024, mens andelen som identifiserer seg som gresk-katolske kristne har økt med 50 prosent i samme periode, fra 8 prosent til 12 prosent av befolkningen. (Razumkov-senteret)

2 VATIKANET
Vatikanets første kvinnelige prefekt

■ Pave Frans har utnevnt sr. Simona Brambilla (60), italienskfødt ordenssøster fra Consolata-misjonærene, til prefekt for Dikasteriet for institutter for konsekret liv og selskaper for apostolisk liv. Sr. Simona Brambilla har vært sekretær for samme dikasteri siden 7. oktober 2023. Hun blir den første kvinnen som utnevnes til prefekt for et dikasteri ved Den hellige stol. Under pave Frans har kvinneandelen i Vatikanet økt fra 19,2 % til 23,4 % i perioden 2013-2023. I den apostoliske konstitusjonen *Praedicate Evangelium* fra 2022 ble det gjort mulig for legfolk, inkludert kvinner, å lede et dikasteri og bli prefekt, en rolle som tidligere var forbeholdt kardinaler og erkebiskoper.

5 KOSOVO
Kristne vil nærmere Europa

■ Kristne konvertitter i Kosovo har startet «tilbakevendingsbevegelsen» – et aktivt forsøk på å bringe Kosovo, et land med stort sett etniske albanere, nærmere sine opprinnelige kristne røtter. Det var på 1300-tallet at Kosovo, sammen med andre deler av Balkan, ble invadert av Det osmanske riket, og befolkningen ble tvunget til å bli muslimer. I landets siste folketelling erklærte 93 prosent seg som muslimer, mens to prosent som henholdsvis ortodokse og katolikker. Antallet kristne vokser imidlertid. Hovedstaden Pristinas skyline domineres nå av Mor Teresas katedral, en majestetisk katolsk kirke som ble påbegynt like etter uavhengighetskrigen fra Serbia. Samtidig bygges en ny, stor moské, delvis finansiert av Tyrkia, rett ved siden av. (*New York Times*)

6 ENGLAND
Forbudssone rundt abortklinikker

■ I England og Wales er det nå innført en forbudssone på 150 meter rundt abortklinikker mot å «utøve innflytelse over en persons beslutning om å motta, eller tilby, aborttjenester». Også bønn og passivt nærvær er forbudt om de ansees å krenke besøkende eller personalet på klinikkene. Katolske biskoper i England og Wales beskriver beslutningen som «unødig og ute av proporsjoner.» Bakgrunnen er Adam Smith-Connor som i 2022 ba en stille bønn utenfor en abortklinikk, og senere fikk en betinget dom på to år og 113.000 kroner i bot. Det var trolig denne saken USAs visepresident J.D. Vance viste til i sin tale under sikkerhetskonferansen i München. (*Catholic Herald*)

2 VATIKANET
God vin siden 400-tallet

■ Vatikanet har et høyt vinkonsum: rundt 72 liter vin per innbygger i året. Forholdet mellom Vatikanet og vinprodusenter strekker seg minst tilbake til 300-tallet, da pave Julius I (pave 337–352) opprettet den første pavelige vingården. Senere, på 1200-tallet, kjøpte Vatikanstaten vin fra Hellas og Toscana til de geistlige og lokal vin som en del av provianten til de fattige. Under pavestolens tid i franske Avignon, bidro pavenes etterspørsel til utviklingen av vinregioner som Provence. På 1400-tallet oppsto «gullalderen» for Vatikanets egen vin med blant annet pave Julius IIs vingårder i Frascati-regionen i Latium. Den hellige Johannes Paul II hadde en spansk Rioja-rødvin som offisiell Vatikan-vin, mens pave Frans, som kommer fra en italiensk vinprodusentfamilie, holder en Primitivo rødvin fra den sørlitalienske regionen Apulia høyt. Det sicilianske vinprodusentfirmaet Pellegrino lager vin spesielt til bruk under messen. «Santa Messa», laget av både røde og hvite druer, er produsert etter Vatikanets strenge regler, herunder bruk av fat i rustfritt stål til lagring av vinen. (*Aleteia*)

Bønner for Europa

Dominikanernes kommisjon for rettferdighet og fred oppfordrer oss alle til å be spesielt for Europa og Europas fremtid rundt 29. april, festen for Den hellige Katarina av Siena OP.

Vår Far, du som er opphav til all rettferdighet, gi oss styrke til å skape rettferd for alle vi møter, og i sær for de fattigste blant oss.
HERRE, HØR VÅR BØNN.

Vår Far, du som ga oss din Sønn, vår Herre Jesus Kristus, fredsyrsten, skjenk oss fred i hjertet, og hjelp oss til å virke for fred i Europa og i verden i dag.
HERRE, HØR VÅR BØNN.

Vår Far, du som sendte oss Den Hellige Ånd, gi visdom til alle som har politisk, økonomisk og kulturelt ansvar i Europa. Velsign alle som arbeider i internasjonale institusjoner, og gjør dem til talerør for fred og rettferd i ditt rikes tjeneste.
HERRE, HØR VÅR BØNN.

Vår Far, du som er ett med din Sønn, han som også bød oss å være ett med Ham, hjelp oss å bygge enhet og samhold i våre familier, i våre samfunn, på våre arbeidsplasser, i våre byer, i våre land og over hele verden.
HERRE, HØR VÅR BØNN.

Vår Far, du som er barmhjertighetens og den gode viljes kilde, lær oss å vise respekt for alle og oppdage mangfoldets rikdom, i det vi etterligner din kjærlighet.
HERRE, HØR VÅR BØNN.

Vår Far, du som er all kjærlighets opphav, gi oss mot til daglig å følge og etterligne din Sønn, vår Herre Jesus Kristus, han som ble korsfestet for vår skyld, slik at kjærligheten kan vokse i våre samfunn.
HERRE, HØR VÅR BØNN.

La oss be med Katarina av Siena:
*Hellige Ånd, ta bolig i mitt hjerte.
Trekk meg nærmere deg, min Gud,
og fyll meg med kjærlighet til min neste.
Beskytt meg, Kristus, mot alle onde tanker,
og la din kjærlighet tenne en flamme i meg,
så alle byrder blir lette å bære.
Hellige Far og kjære Herre,
hjelp meg i mine tjenester og handlinger.
Kristi kjærlighet! Amen*

Det offisielle bildet for kommisjonens initiativ er tegnet av sr. Dana Benedicta på Katarinahjemmet i Oslo.

Statuen av Katarina
av Siena utenfor
Engelsborg i Roma.

KATARINA AV SIENAs MYSTISKE EKTESKAP:
Av Giovanni di Paolo di Grazia (ca. 1403–1482).
Henger i The Metropolitan Museum of Art i
New York.

«Katarina fikk tidlig visjoner og innledet et radikalt liv i bønn, i hengivelse til Kristus, som hun hadde sett i et strålende syn over Dominikusbasilikaen i Siena.»

KATARINA AV SIENA

Hvem var hun?

Allerede mens Katarina av Siena levde (1347–1380), hadde man problemer med å plassere henne i kjente kategorier, for hun giftet seg ikke og gikk heller ikke i kloster. Det er fremdeles vanskelig å fange henne – og samtidig er hun uimotståelig. Muligens også provoserende.

TEKST: SØSTER KATARINA GUSTAVSSON O.P.

Noen fester seg ved hennes politiske innflytelse og gjør henne til en slagferdig «politiker», andre mener hun var en from anorektiker som ikke behøvde noe mer enn Kristi legeme og blod, atter andre gjør henne til en tidlig feminist fordi hun var en talefør kvinne. Når man studerer hennes skrifter, er det likevel ikke slik hun synes å fremstå. Det hun selv gjentatte ganger nevner som et motto for sitt liv, er heller: «Guds ære, sjelenes frelse og kirkens fornyelse.»

ET LIV I TJENESTE FOR ANDRE

Katarina Benincasa ble født i 1347 i Siena i Italia, som det 25. barnet til Lapa og Jacopo. Dette var en urolig tid med konflikter mellom familier og byer. Paven levde i den franske byen Avignon og den dødbringende pesten – «svartedauden» – tok mange liv.

Katarina fikk tidlig visjoner og innledet et radikalt liv i bønn, i hengivelse til Kristus, som hun hadde sett i et strålende syn over Dominikusbasilikaen i Siena. Denne vakre og dragende visjonen ble selve gnisten til hennes uvanlige kall og livsvei. Til familiens forundring tok ikke Katarinas mystiske opplevelser slutt. De hadde forventet at hun skulle gifte seg, men hun satte seg iherdig imot, og fikk det til slutt som hun ville. Seksten år gammel ble hun opp tatt som *mantellate*, den tids legdominikanere, som stort sett var enker. I de følgende tre år levde hun i streng isolasjon i et lite rom i barndomshjemmet. Men plutselig kalte Gud henne ut av isolasjonen for at hun skulle tjene sine medmennesker.

Dette gjorde hun ved barmhjertighetsgjerninger, men også ved å dele innsiktene hun fikk av Gud gjennom kontemplasjon. Hun ble en forkynner – ja, en sann predikant. Rundt henne dannet det seg en

gruppe tilhengere, en *famiglia*, og noen av disse ble med på hennes reiser. Dominikanerordenen tildelte henne en skriftefar og veileder, den respekterte dominikanerbroderen Raimund av Capua. Han ble etter hvert også hennes disippel, og etter at hun døde forfattet han en biografi over hennes liv, *Legenda maior*. Raimund var engasjert i politiske spørsmål og oppfordret henne iblant til å megle i konflikter mellom familier og byer.

En av Katarinas etterfølgere, fr. Tomaso Caffarini, forteller at «hun hadde en spesiell sjarme, og når mange nærmet seg henne, enten det var menn eller kvinner, og uavhengig av rang eller yrke, gjorde hun dem alle bedre og førte dem tilbake til Gud.» Katarina utstrålte en styrke og en glød som hentet næring i bønner og blomstret i apostolisk tjeneste. Hun satte mennesker i bevegelse. I en av sine bønner utbryter hun: «min natur er ild.»

At hun lyktes hadde også sin pris. Katarina ble mistenkeliggjort og baktalt for sin likefremme forkynnelser og sine mange reiser, som ikke passet seg for en ugift kvinne. Andre ble misunnelige over hennes fremgang, og ikke sjelden ble de slått av hennes ydmykhet. Men hun mente at det ikke fantes en større synd enn henne selv.

DOMINIKANER, MYSTIKER OG FORKYNNER.

Katarina ble tatt inn under dominikanerordenens vinger da Raimund av Capua ble hennes skriftefar og rådgiver i 1374. Det ga henne en tilhørighet og den legitimitet hun trengte for sin gjerning. Raimund var en kjent kanonist og ble senere ordenens generalmagister og reformator. Om hun hadde handlet på egenhånd, kunne hun ha blitt angrepet eller hun kunne selv ha «flippet ut.»

Katarinas liv illustrerer tydelig den kjente ➤

«Akkurat som hos Thomas Aquinas, er en bærende tanke hos henne at 'kjærligheten følger av kunnskap'. Vi behøver kunnskap om Gud for å kunne elske Ham.»

devisen i Thomas Aquinas' *Summa Theologiae*: «*contemplata aliis tradere*», å gi fruktene av kontemplasjonen videre til andre. Dette springer ut av grunnessensen i dominikanerordenens kall. Katarina var dominikaner til fingerspissene og oppdraget var sjelenes frelse.

Katarinas liv som mystiker var uvanlig, men hun sa ikke mye om det. Raymond av Capua ba henne fortelle, og gjengav senere en del av hennes åndelige opplevelser i *Legenda maior*. De kom ofte når hun var i ekstase, og hun delte etterpå det hun hadde tatt imot fra Gud med dem som var til stede. I disse opplevelsene åpenbarte Gud det som var hennes oppdrag. Det handlet om forkynnelse i stadig større områder utenfor Siena.

I Katarinas skrifter kan vi få del i innsikter som hun hadde tatt imot, slik som i dette brevet om Jesu åpne side: «Grotten i din kropp er åpen for å gi oss varme fra kjærlighetens ild og for vårt velbefinnende.» Også Jesu sår fikk Katarina ta imot på sin egen kropp under stigmatiseringen i 1375. Hun ba om at sårene skulle være usynlige, og ble bønnhørt.

Katarina var ikke blind for sin egen svakhet. Hun innså at hun i de første årene hadde gått for langt i sin strenge askese, og rettet på dette. I brev formaner hun andre til ikke å gjøre askesen til et mål. Hovmot kan snike seg inn selv i de frommeste øvelsene så man mister fokus på målet – Gud. Hun oppfordret også til ikke å søke etter opplevelser. Noe av det vi i dag kan undre oss over, er at Katarina forsvarte kirkens korstog. Det viser i alle fall at hun levde i en annen tid enn vår.

FORFATTEREN

Katarinas skrifter ble diktert til skrivere, for i det meste av sitt liv var hun ikke skrivekyndig. Skriftene omfatter *Dialogen*, 381 brev og 26 bønner. *Dialogen* skrev hun mot slutten av sitt liv og kan sies å være et testamente over hennes modne åndelige tenkning. Skriftet er formet som en dialog mellom Gud Fader og henne selv. Brevene er lettere tilgjengelige, og speiler tydelig Katarinas personlighet. Hun skriver til alle slags mennesker: fattige, rike, konger, prostituerte, nonner, politikere, prester, fanger, paven... Hennes bønner er uttrykksfulle og ble antakelig nedtegnet av skrivere i forbindelse med hennes ekstaser.

Katarinas tekster er gjennomsyret av Bibelen og evangeliet. Ikke så underlig, siden hun levde

et liturgisk liv med tidebønner og eukaristi i St. Dominikusbasilikaen i Siena. Ellers er hun påvirket av Augustin, Thomas Aquinas og flere av samtidens forfattere som for eksempel dominikanerbroderen Domenico Cavalca.

Man finner ikke noen systematisk ordnet fremstilling hos Katarina. Hun vever inn påvirkninger fra de ulike kildene hun hadde tilgang til gjennom lesning, prekener og samtaler. Stilen er preget av hennes malende og iblant drastiske billedspråk.

Katarina har i den senere tid fått økt oppmerksomhet som forfatter, for eksempel i *Sanctity and female authorship. Birgitta of Sweden & Catherine of Siena*, redigert av Unn Falkeid og Maria H. Oen. Både Katarina og Birgitta ble med sine forfatterskap modeller for skrivende kvinner i senmiddelalderen og renessansen.

KIRKELÆREREN

Sammen med Teresa av Avila ble Katarina av Siena i 1970 utnevnt til kirkelærer av pave Paul VI. I sin begrunnelse fremhever paven hvor samstemmig alle delene av Katarinas undervisning er. Tilsammen danner de en felles og konsistent indre helhet.

Kirken bekrefter ved dette at Katarinas lære og undervisning er tidløs. Dominikaneren Thomas McDermott skriver at «Katarinas dype forståelse av læren, i sannhet gjennomtrengende, er tydelig i

hele hennes undervisning, og hennes billedspråk er den modne frukten av denne innsikten og et uttrykk for hennes originalitet.» Katarina av Siena er en av kirkens store mystiske teologer, men hun er ikke en skolelært akademiker. I stedet representerer hun en «levd teologi» som står i forbindelse med hennes egne erfaringer fra et liv med Gud. Hun er et storartet eksempel på den kristne visdommens karismatiske natur. Thomas Aquinas skriver om akkurat dette at kunnskapen om de tre personene i Gud, blomstrer hos dem som gløder i guddommelig kjærlighet: «den kunnskapen kan ikke bli fullkommen hos personer som ikke brenner av kjærlighet.»

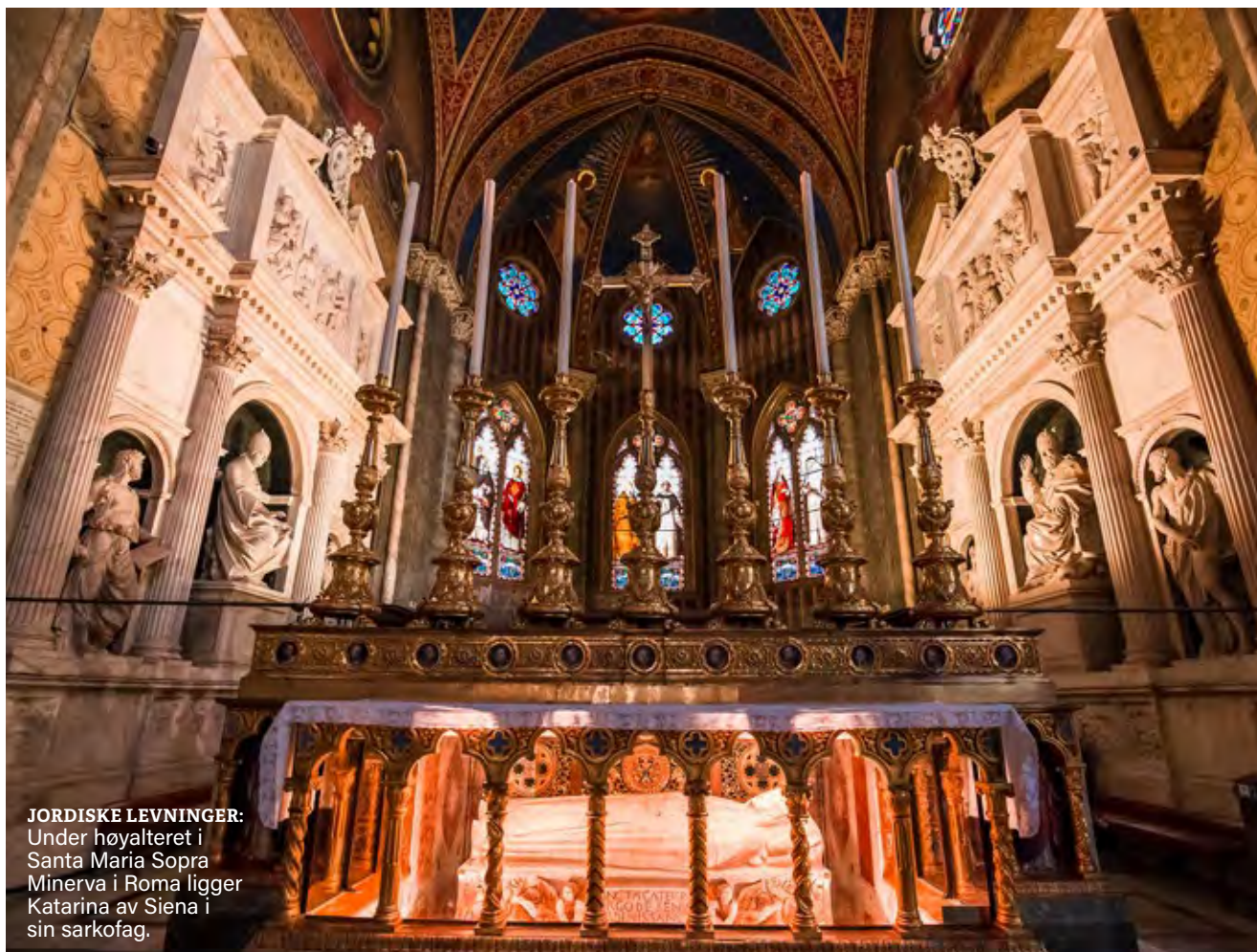
TEMAER

Grunnlaget for Katarinas åndelige tenkning er *veritas*, sannheten. Ut fra dette behandler hun sentrale mysterier i den kristne tro, som skapelsen, inkarnasjonen, frelsen, treenigheten, mennesket skapt

**SR. KATARINA
GUSTAVSSON**

er dominikanerinne i Lunden kloster. Hun er opprinnelig svensk og har bakgrunn fra Røgle kloster utenfor Lund. Hun har oversatt boken *Katarina av Siena, hennes andliga utveckling och undervisning*, av Thomas McDermott OP (Artos, 2018)

JORDISKE LEVNINGER:
Under høyalteret i
Santa Maria sopra
Minerva i Roma ligger
Katarina av Siena i
sin sarkofag.

i Guds bilde, bønn, kirken, den sosiale dimensjonen av troen, med mere. Hun belyser ulike aspekter av åpenbaringen og peker på hvor viktig det er å holde de åpenbarte sannheter levende i seg – og å nyte dem! Med sitt eget liv viser hun at teologiske sannheter kan bli forvandlende om man fordyper seg i dem.

Katarina har et positivt syn på fornuft og intellekt og peker på deres betydning for det indre åndelige liv. Hun nevner for eksempel kampen mellom fornuft og egenkjærlighet. Hun skriver at «vi bør feste 'intellektets øye' på den korsfestede Kristus» for å se Guds store kjærlighet til mennesket. Akkurat som hos Thomas, er en bærende tanke hos henne at «kjærligheten følger av kunnskap». Vi behøver kunnskap om Gud for å kunne elske Ham. Katarina utvikler dette i sin lære om selvinnsikt.

Andre temaer hun behandler er kraften i Kristi blod, og stadier i det åndelige liv med bildet av 'broen' som samtidig er Kristi kors. Mennesket guddommeliggjøres gradvis når det passerer de ulike stadiene ved Kristi føtter, hans åpne side og munn. Kjærligheten til Gud må vise seg i kjærlighet til medmennesket for å bli troverdig. Man behøver å «gå på to ben.»

KATARINA OG KIRKEN

Hvordan kunne en ulært ung kvinne vinne et slikt gehør hos paven? Katarina syntes å være helt uredd, båret av overbevisningen om at Gud utfordret henne. Det gjaldt intet mindre enn å få paven tilbake til

Roma og det gjaldt kirkens fornyelse. Ikke småsaker. Gjentatte ganger skrev hun til pave Gregor XI, og hun reiste til Avignon for å møte ham. Man antar at hun bidrog til at han vendte tilbake til Roma i 1377, men han døde året etter. Hun støttet den etterfølgende paven, Urban VI, men skismaet var da et faktum, idet enda en pave ble utpekt, Clemens VII.

KATARINA OG THOMAS AQUINAS

Katarinas undervisning er i pakt med det Thomas Aquinas lærer. Den salige indre fattigdommen (jfr Matt 5:3) var en viktig grunnsten i Katarinas liv, og i hennes lære om selvinnsikt. Som Thomas understreker hun at Gud er den som er i seg selv, mens mennesket bare eksisterer i kraft av Ham. At Gud skaper og opprettholder menneskets liv og eksistens hvert sekund, kan bli en livgivende sannhet og en næring for bønn og hengivelse. Det er et godt eksempel på hvordan Katarina tilpasser teologiske sannheter til det indre åndelige liv.

På tross av sin sviktende helse våket Katarina i bønn. Som sitt personlige offer ba hun: «Å, evige Gud, ta imot mitt liv som et offer inn i den hellige kirkens mystiske legeme. Jeg har ingen ting annet å gi enn det du har gitt meg, så ta mitt hjerte og kryst det ut over Brudens ansikt.»

Katarina døde i Roma den 29. april 1380, bare 33 år gammel. •

Oversatt fra svensk av Jorunn Hope

800 METER LANG: Il Passetto går fra Vatikanet mot borgen Castel Sant'Angelo ved Tiberen.

«IL PASSETTO» Romas hemmelige passasje

Midt i all oppussingen av Roma i forbindelse med Jubelåret 2025, ble det også åpnet en ekte perle for publikum – etter hundrevis av år med taushet og hermetisk lukkethet. Det dreier seg om korridoren «il Passetto», i mange år kalt «il Corridoio», korridoren.

TEKST OG FOTO: JESPER STORGAARD JENSEN

Vi snakker om en attraksjon som garantert vil appellere til alle med interesse for kirkehistorie, byhistorie og arkitektur.

MYTISK STATUS

Il Passetto har hatt en mytisk status opp gjennom tidene, kanskje først og fremst fordi den jevne romer ikke hadde tilgang til den hemmelige passasjen. Den er omtrent 800 meter lang og går fra Vatikanet mot borgen Castel Sant'Angelo ved Tiberen. Via denne korridoren kunne pavene forlate Vatikanet i all hast – raskt og usett – for å søke tilflukt i det sikrere Castel Sant'Angelo, i tilfelle fiendtlige styrker truet.

Hvis du leter i historiebøkene for å finne passasjens opprinnelse, må du helt tilbake til 800-tallet. »

«Datidens paver hadde direkte tilgang
til il Passetto via det berømte Palazzo
Apostolico inne i Vatikanet.»

I SKJUL: Via korridoren kunne pavene
forlate Vatikanet usett for å søke tilflukt
i det sikrere Castel Sant'Angelo, i tilfelle
fiendtlige styrker truet.

«Utsikten til Peterskirkenes storslåtte kuppel, 15 meter over vanlig gatenivå, er en unik opplevelse.»

Det var da pave Leo IV la de første stenene til det som snart skulle bli en massiv bymur, hvis primære oppgave var å forsvare Peterskirken og Vatikanstaten mot hyppige angrep, særlig fra de fiendtlige sarasenerne.

Det var imidlertid først senere, i 1277, at den hemmelige korridoren – som går på tvers av den 15 meter høye muren – virkelig begynte å ta form. Dette skjedde under pave Nikolas III, som bestilte et prosjekt der de eksisterende murene ble utvidet og tilpasset for å skape den lange passasjen.

MÅTTE SPURTE 800 METER

Senere igjen, mot slutten av 1400-tallet, la pave Alexander VI til en overbygning på visse deler av tunnelen, slik at han fikk økt sikkerhet på de påbygde delene. Dette skulle snart vise seg å være et sårt tiltrengt tiltak, for i 1494 var det den samme paven som måtte spurte de 800 meterne gjennom korridoren da fiendtlige tropper under Karl VIII av Frankrike nærmet seg Vatikanstaten med krigerske hensikter.

Mer enn tre tiår senere, i 1527, beviste fluktkorridoren igjen sin store verdi. Det skjedde da Roma ble angrepet og plyndret av den samme Karl VIII av Frankrike og hans tyske leiesoldater. Det sies at paven, Clemens VII, stormet gjennom korridoren, ledsaget av en gruppe hoffmenn som hadde lagt en svart kappe over den hvite pavekjortelen hans, slik at han ikke skulle være et for synlig mål for fiendens

geværkuler. Imens kjempet pavens private hær, sveitsergarden, mot de fiendtlige styrkene. De tapte slaget, men klarte å stanse kampen lenge nok til at paven kunne komme seg i sikkerhet i Castel Sant'Angelo. I dag kan man fortsatt se rundt 500 år gamle kulehull i deler av murverket rundt Peterskirken.

FILMPRODUKSJONER

Til tross for at korridoren lenge har vært et hermetisk lukket område i sentrum av Roma, har den likevel funnet veien inn i flere filmproduksjoner. I den amerikanske forfatteren Dan Browns berømte roman «Engler og demoner» (2000) spiller den en sentral rolle i romanens handling. Senere, i 2009, i filmen med samme navn, ser vi ikke selve passasjen, selv om den nevnes som en del av handlingen.

Passasjen var også «til stede» i en annen berømt Hollywood-produksjon, «Roman Holiday», fra 1953. I filmen spiller Audrey Hepburn og Gregory Peck, som forelsker seg mens de reiser gjennom Roma på en Vespa-scooter. I en av filmens mest kjente scener ser man dem danse foran Castel Sant'Angelo og il Passetto.

VANDREHISTORIER

I forbindelse med åpningen av tunnelen, har italiensk presse vært full av artikler med ulike historiske vinklinger. Flere av disse artiklene inneholder flere

CASTEL SANT'ANGELO: Kalt Engelsborg på norsk, ble bygget i det andre århundret av keiser Hadrian som et mausoleum. Navnet kommer fra at erkeengelen Mikael skal ha vist seg over borgen.

såkalte *leggende citadine*, altså vandrehistorier, som man – alt etter temperament – kan velge om man vil tro på eller ikke.

For eksempel sies det at pave Alexander VI brukte tunnelen når han skulle besøke fanger på Castel Sant'Angelo. En annen – og mer fargerik – historie er at han også brukte tunnelen til å besøke sine elskerinne.

Denne historien har også gitt opphav til en populær romersk anekdote om at dersom herrer i en

viss alder går korridoren 77 ganger frem og tilbake – rundt 60 kilometer totalt – vil de kunne gjenvinne tapt virilitet. Vi har med andre ord å gjøre med nok en romersk historie der det hellige og det profane går hånd i hånd.

STYKKE HISTORIE

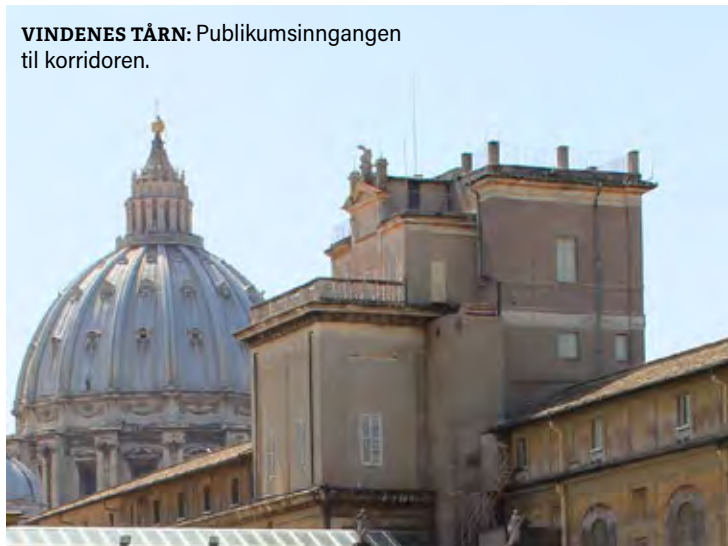
Datidens paver hadde direkte tilgang til il Passetto via det berømte Palazzo Apostolico inne i Vatikanet. I dag, med gjenåpningen av korridoren, er åpningen for publikum flyttet til Mascherino-tårnet på Piazza della Città Leonina, omtrent 200 meter fra Petersplassen.

Når du går inn i il Passetto, er det litt som å tre inn i et stykke romersk historie. Herfra har du fri utsikt over store deler av Borgo-distriktet, nær Vatikanet – de brune, grålige og okerfargede husakene, Peterskirkens mektige kuppel, små private grønne terrassehager og gatemiljøer som ellers bare er synlige midt i den hektiske bytrafikken. Utsikten til Peterskirkens storslåtte kuppel, 15 meter over vanlig gatenivå, er en unik opplevelse.

INTENS OPPLEVELSE

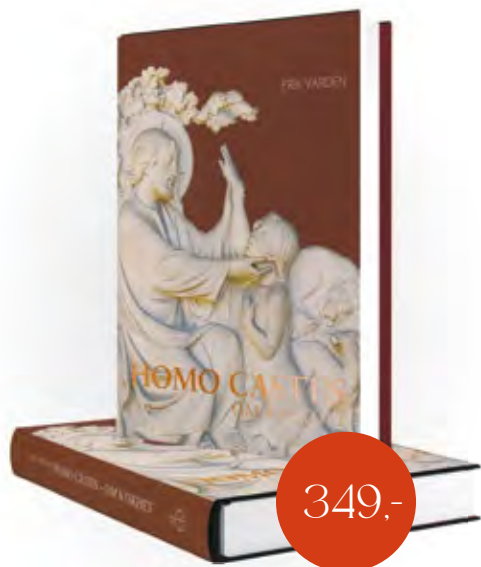
Selv når du kommer inn i den overbygde delen av korridoren, er opplevelsen intens. Atmosfæren er en blanding av mystikk og spenning, og hvis du lukker øynene et øyeblikk, skal det kanskje ikke så ➡

VINDENES TÅRN: Publikumsinngangen til korridoren.

Aktuelle titler fra

ST. OLAV FORLAG

349,-

HVA ER KYSKHET

– og hvem bryr seg? Noen vil tro det er en spøk å løfte frem kyskhetens betydning i det 21. århundre, dette antikvariske idealet som kveler seksualitetens frie utfoldelse. Biskop Erik Varden, cisterciensermunk og bestselgende forfatter, stuper imidlertid inn i dypet av den menneskelige erfaring og våger å hevde: Å være kysk er å være hel. I en tid hvor det kan synes som om lidenskapene har løpt løpsk, peker han på at kyskhet, sansenes orientering mot Gud, er en dyd som skaper gode og helhetlige liv og forskjøner menneskeheten.

I denne boken håper jeg å sette «kyskheten» fri etter et fangenskap i altfor snevre kategorier.

Jeg vil la det få tøye ut, strekke på seg,
puste fritt,
kanskje til og med synge.

Erik Varden

HOMO CASTUS ER I SALG FRA OKTOBER.

298,-

Anders Arborelius O.C.D.:

HVERDAGSMYSTIKK

I denne populære boken, som forfatteren kaller en «bruksanvisning som skal lede fram til erfaringen av Guds nærvær», et første steg «på hverdagsmystikkens vei», får vi gjennom ti kapitler hjelp til å reflektere over og ta imot Gud midt i hverdagen.

Broder Lorens av Oppstandelsen:

Å LEVE I GUDS NÆRVÆR

«Folk leter etter metoder for å lære å elske Gud. De ønsker å oppnå det ved hjelp av jeg vet ikke *hvor* mange forskjellige praksiser», skriver 1600-tallsmunken Lorens. «Er det ikke da mye raskere og mye mer direkte å gjøre *alt* av kjærlighet til Gud?»

Vi må «øve oss i å leve i Gud Skaperens nærvær for ikke å suges inn og tumle rundt i de skapte tings virvlende strøm», forklarer kardinal og karmelittbror Anders Arborelius, biskop av Stockholm, i forordet.

298,-

RESTAURERT I SEKS ÅR: Avdukingen av korridoren fant sted julen 2024, samtidig med åpningen av Jubelåret.

mye fantasi til for å innse at fienden er i hælene på deg og at du må skynde deg i sikkerhet.

I andre halvdel av il Passetto kommer Castel Sant'Angelo til syne, og også her byr korridoren på nye og annerledes vinkler ned mot Romas gater. Ved Castel Sant'Angelo – på slutten av turen – beveger du deg rundt på en lave terrasse der det plutselig åpner seg en vakker utsikt over Tiberen og store deler av byen.

GJENOPPSTANDELSE

Dette imponerende byfornyelses- og forskjønnelsesprosjektet startet i 2018 og har pågått i seks år. Åpningen fant sted julen 2024, samtidig med åpningen av Jubelåret.

Dette er ikke en gjenåpning av korridoren, men en *gjenoppstandelse* – som nyheten ofte har blitt kalt i italiensk presse.

PRAKTISK INFO:

Et besøk til «Il Passetto» foregår i grupper på rundt 20 personer, alltid med en autorisert guide på stedet som kan fortelle om områdets historie på enten italiensk eller engelsk.

Du velger selv tidspunktet for besøket, og det er også mulig å besøke stedet om kvelden.

Inngangen ligger ved det lille tårnet på et hjørne av Piazza della Città Leonina, nær plassen foran Peterskirken.

LES MER OG KJØP BILLETTER HER:

www.coopculture.it/en/events/event/passetto-di-borgo-the-popes-escape-route/

Jubelåret er dermed sparket i gang på best mulig måte. Kirke og by ser ut til å gå hånd i hånd. Nye plasser og områder innvies jevnlig rundt om i Roma som et tegn på at jubelåret påvirker byens arkitektur og infrastruktur i positiv retning. •

Ann Jeanette Ekberg

Julie Wilhelmsen

Kjell Arild Pollestad

Georg Fredrik Rieber-Mohn

«REINTEGRASJON»

Om å bli hel ved

Selvransakelse er et tema i fastetiden som krever både selvsyn og samtidssyn.

TEKST: ANN JEANETTE EKBERG

Vårens store «snakkis» blant mange er sci-fi-serien *Severance* (Apple TV). Med god grunn: Serien belyser en rekke store temaer for vår tid. Særlig to, relativt sammenvevde, poenger opptar meg.

Det ene er hvordan mektige menneskers forsøk på å kvitte seg med egen smerte gjør både dem selv og de maktesløse til slaver.

Det andre er hvordan kjærligheten er den kraft som stadig og like uventet kan snu om på de umulige situasjoner vi har havnet i. Denne serien er på sin egen måte et vitnesbyrd om at hjertet ikke kan demmes eller temmes av menneskelig makt, og at noen ting er verdt å lide for.

SERIEN STILLER OGSÅ spørsmålet om «reintegrasjon»: å bli hel ved, et enkeltmenneske gjennom vennskap og kjærlighet. Tittelen «Severance» kommer av navnet på en frivillig kirurgisk prosedyre der en datachip opereres inn i hjernen, noe som gjør det mulig for pasienter å dele sitt liv og sin psyke i to. Resultatet er at en nå deler døgnet med sitt inne-menneske «innie», som for eksempel føder barn, går til tannlegen eller jobber på vegne av en «selv». Den som styrer det hele er fortsatt hovedpersonen, men nå definert som en «outie».

Denne sjelelige oppdeling markedsføres til de rike som en teknologisk løsning på en rekke menneskelige «ubekvemmeligheter», enten det er uoverkommelig sorg, tannlegeskrekk, eller å føde barn. De som er *severed*, splittet, kan velge å legge over de vanskeligheter en må gjennomgå til et «annet» jeg, fordi dette inne-mennesket ikke har tilgang til den andres minne, og rett og slett må gjøre hva ute-mennesket sier.

MEN NOEN AV DE SPLITTEDE er ikke kunder. De trenger av en eller annen grunn en jobb, og tjener sitt daglige brød i bedriften Lumon Industries, som altså ellers leverer denne «friksjonsfrie» løsningen til folk som kan betale for seg. *Severance* er derfor ikke en utopisk serie

om et samfunn hvor ingen «trenger» å arbeide, eller i hvert fall ikke trenger å tenke på å jobbe. For den utopien gjelder bare arbeidskraften. Den er ikke selve produktet som selges til de kjøpekraftige kundene. Uansett så får vi etter hvert vite at Lumon stadig trenger å rekruttere ny arbeidskraft for å rette opp i alle de ting som går feil med oppdelingsprosedyren.

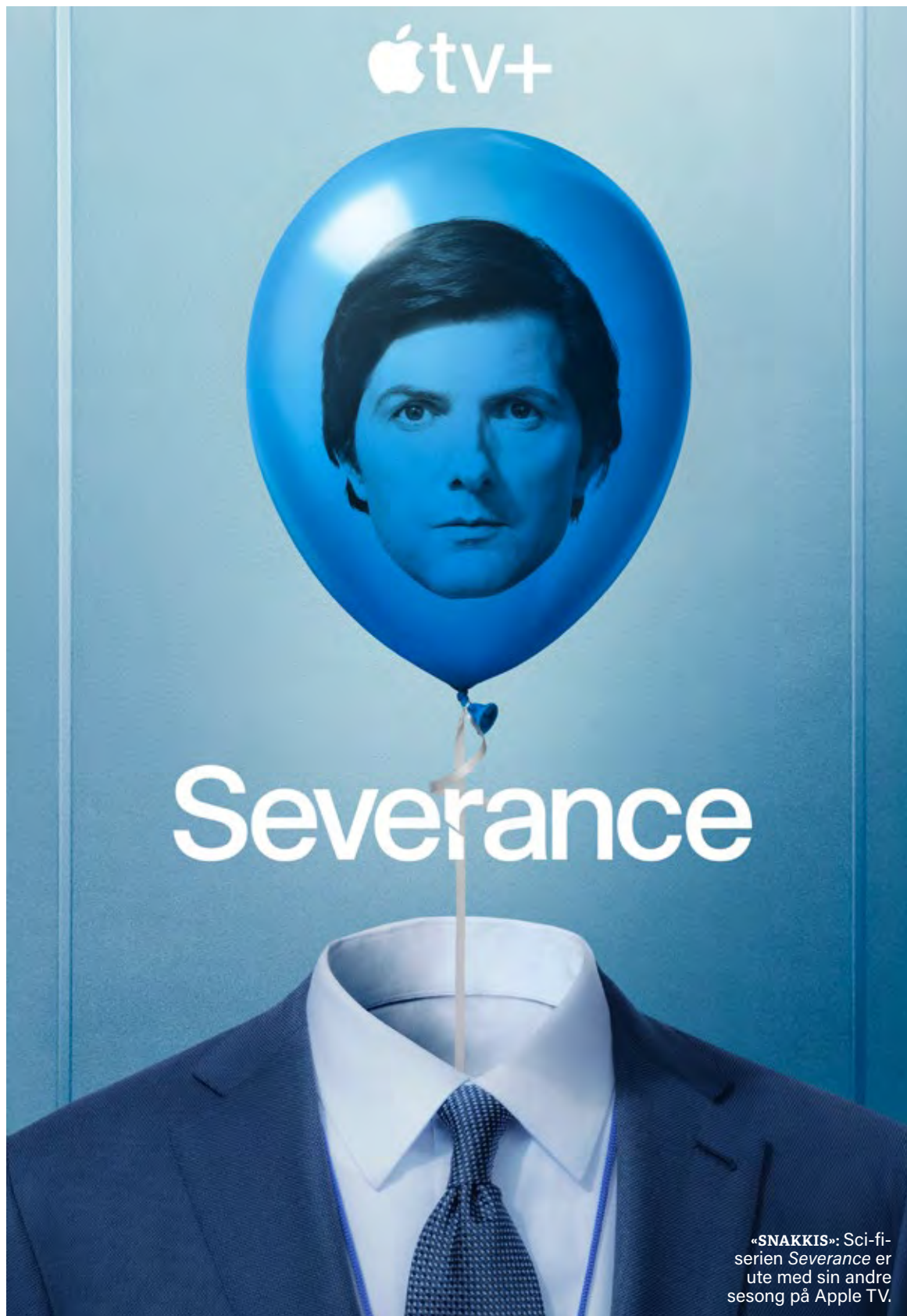
Systemet er ikke helt perfekt: det går galt for de ansatte, og for kundene. Splittelsen er jo i virkeligheten noe mye mere umenneskelig enn hva den sektlike ledelsen til firmaet klarer å ta inn over seg. Så manipulasjonen av menneskets indre blir en tragisk spiral av smerte jo lenger vi kommer i serien.

Samtidig er det også i de uventede møtene og tilfeldighetene som oppstår da «systemet» svikter, som gir et glimt av håp om en autentisk frihet. Vennskap oppstår, og kjærligheten spirer, noe som får hovedpersonene til å søke veier ut av splittelsen og mot reintegrering. Det er en smertefylt prosess som allikevel er helbredende – en type allegori over menneskehjertets uforanderlighet.

Serien er også en ganske åpenbar, og god, gjenspeiling av vårt eksisterende økonomiske system, som på ingen måte er fritt fra urettferdighet, men sorterer bort og gjør store grupper av mennesker i dag til slaver.

JA, JEG SER MANGE fellesnevnerne mellom seriens budskap og sosiallærens mest profetiske sider, som stadig advarer om klassesamfunnets farer. Gudommelig fred og rettferdige mellommenneskelige relasjoner er to sider av samme mynt i kirkens forkynnelse alt siden jomfru Marias lovsang, saligprisningene og apostolenes gjerninger.

Kirkens grunnleggende budskap til verden finnes i disse evangeliske sannhetene: at Guds selvutslettende kjærlighet er en frivillig gave, som uten vilkår kommer til de ringes, fattiges og ufries hjelp, og at bare en korsformet og smertefylt kjærlighet vil kunne styrte de mektige fra deres troner. Kjærligheten gjør det mulig »→

«**SNARKIS**»: Sci-fi-serien *Severance* er ute med sin andre sesong på Apple TV.

«Denne serien er på sin egen måte et vitnesbyrd om at hjertet ikke kan demmes eller temmes av menneskelig makt, og at noen ting er verdt å lide for.»

Ingen skal tro alene!

St. Olav kirkeblad ønsker å bidra til å styrke troen og håpet i det katolske fellesskapet i Norge. Vi håper å gi alle våre lesere – katolikker som ikke-katolikker – innsikt i og utsyn over Kirken, troen, historien og tiden vi lever i.

GRATIS ABONNEMENT:

- ◆ Send en **SMS** til nr. 969 43 490 med kodeord **STOLAV** etterfulgt av navn og adresse
- ◆ Send en **E-post** med navn og adresse til abonnement@katolsk.no
- ◆ Ring 23 21 94 21

«Kjærligheten er den kraft som stadig og like uventet kan snu om på de umulige situasjoner vi har havnet i.»

for oss å begynne å leve her og nå som Guds barn og Jesu søsken, sammen. *Severance* er rett og slett en åndelig pregnant serie som klarer å uttrykke menneskers lengsel etter fellesskap ved å spissformulere noen høyst relevante aspekter ved vår samtid.

En av seriens karakterer heter Irving B. Han er en av dem som har splittet seg for å kunne overleve. Hans innsideperson har ett separat minne relatert til arbeidet på Lumon Industries, og hans utsidepersons liv er veldig begrenset til noen få ting som å luften hunden og å male endeløse variasjoner av det samme motivet. (Sikkert ikke så lite inspirert av Jon Fosses Asle i *Septologien*!) Aldri skal innside og utside møtes. I hvert fall ikke ifølge de mektiges planer.

LUMON HAR TOTAL kontroll over jobb-Irving. Han er effektiv. Han er lojal. Han stiller ingen spørsmål. Helt til han møter en annens blikk. I en hånd vending går han fra å være en annens instrument til å bli en hvem, som er sett. Oppdelingen viser seg altså å ikke ha tatt høyde for *eros*. Kjærligheten slår nå små sprekker i muren mellom ute og inne. Et lys trenger igjennom.

Irving på innsiden aner at livet, selv på jobb, må være mer enn dette som ellers begynner å åpenbare seg som et moderne slaveri. I den andres blikk ser han seg selv på nytt. Det er som om noen *minner* Irving om noe. Noen små hendelser av ømhet og forståelse avløser hverandre, og kaster både Irving og hans kjærlighet inn i konflikten vei med arbeidsgiveren. Kjærlighetens stille bevegelse har allerede forandret dem og det blir umulig å fortsette som om ingenting hadde skjedd. Dette blir begynnelsen på en usikker reise mot reintegrering mellom ute og inne for både Irving og andre i hans nærhet.

Irving er kun én av de ansatte som «rammes» av begjæret til et konkret annet menneske. Disse historiene er ulike, men også like. De er separate fortellinger og inntreffer samtidig innenfor en sirkel av søkere. Litt som på pinsedagen, befinner disse nyvåkne menneskene seg i et fellesskap av elskende, hvis konkrete kjærlighet forener dem i en streben etter frihet. Som den katolske forfatteren Flannery O'Connor skrev må «alt som oppstår» en gang «samles i et eneste punkt». Jeg ser noe av den loven utspille seg i serien. Og det er virkelig noe med det å bli «hel ved» som jeg tror taler til mange i dag.

Jeg har selvfølgelig ingen illusjoner om at en tv-serie vil føre til noe slikt på egen hånd. Hjertets stille revolusjon vil ikke bli direktesendt på nyhetene. Men jeg

kan ikke legge bort en fornemmelse av at *Severance* er et tegn i tiden, en åndens hvisking.

APROPÓS HJERTET, OG DET å bli «hel ved.» Jeg har den siste tiden lest Thomas Merton i en boksirkel sammen med mine kolleger i Areopagos.

Thomas Merton kjenner nok mange til som amerikansk trappistmunk og forfatter, og en av det siste århundrets store åndelige veivisere. I selvbiografien *The Seven Storey Mountain* (1948. Norsk utgave *Fjellet med de syv trinn*, St.Olav forlag 2020) utbroderer han beretningen om sin livsreise – fra et liv fylt med rastløshet og søken etter mening, til hans radikale beslutning om å bli trappistmunk og gå inn i klosteret Gethsemani i Kentucky, USA. Det er en personlig bekjennelse om en reise mot en åndelig oppvåkning (men vel å merke, ikke en endelig hjemkomst).

Boken er også en utforskning av troens dybde og intelligens. Mertons reflekterende tro holdes sammen med en modnende erkjennelse av enhvers ansvar for fred og rettferdighet. Han lot ikke sitt kall til kontemplasjon komme i veien for engasjement i politiske saker, om det så handlet om å ta entydig stilling for borgerrettsbevegelsen og mot rasisme i USA, eller å fremme religionsdialogens uunnngåelige vei til fred.

MERTON VAR IKKE et fullkomment menneske, men han forsto forskjellen mellom å kalle seg kristen og å faktisk være en – selv om det først og fremst var seg selv han ville gå etter i sømmene. Han ville ikke tenke at han var ferdig på reisen mot frihet. Denne biografien tegner også etter hvert bildet av et menneske som begynner å forstå sin egen indre splittelse og hvordan denne kan reverseres i den lidende kjærlighetens skole. Måten han beskriver det på får leseren å kjenne seg igjen: hans fortelling handler også om *meg*.

Selvransakelse er et tema i fastetiden som krever både selvsyn og samtidssyn. Jeg tar med meg Merton og *Severance* inn i dette arbeidet videre, ikke ukritisk, men med hjertets dør på gløtt i håp om å erfare litt mer reintegrasjon, litt mer kjærlighet, slik at selvhat og splittelse ikke sprer seg, men viker unna i mitt eget liv. •

Ann Jeanette Ekberg er fagansvarlig for dialog i stiftelsen Areopagos.

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

PAVEN OG NORDEN: Professor Kirsi Salonen er en av våre fremste forskere på nordisk middelalder. Nå er hun valgt inn i prestisjetunge British Academy.

NYVALGT MEDLEM AV BRITISH ACADEMY

Forhekset av middelalderens hverdagsliv

Professor Kirsi Salonen ved Universitet i Bergen var en av de første i hele verden som fikk tilgang til arkivet til Det pavelige *pönitensariat* (botskontoret) i Vatikanet.

TEKST: SOLVEIG MIKKELSEN, KHRONO FOTO: GLENN JENSEN MANGERØY, KHRONO

«Jeg ble helt forhekset av materialet da jeg skrev på avhandlingen. Det var fantastiske detaljer om hverdagsliv.»

fag, stiftet i 1902. Det har over 800 medlemmer, og det å bli innvalgt er en anerkjennelse for særlig verdifulle bidrag innenfor et av disse fagfeltene.

I år var det 86 forskere som fikk beskjed om at de fikk medlemskap i akademiet. 30 av dem kommer fra internasjonale institusjoner. Kirsi Salonen er den eneste fra de nordiske landene.

— Det var en veldig stor overraskelse og en stor ære. Jeg hadde aldri forestilt meg at dette skulle skje, sier professor Kirsi Salonen ved Universitetet i Bergen til kunnskapsavisen Khrono.

VATIKANET OG SVERIGE

Kirsi Salonen er født i Finland og disputerte i 2001. Doktoravhandlingen handler om forbindelsen mellom det pavelige pønitensariat og den svenske kirkeprovinser i senmiddelalderen. Embetet tok imot skriftemål og ga syndsforlatelse for alvorlige kirkelige hendelser. I saker som biskopene ikke kunne gi syndsforlatelse for, måtte henvendelser gå til paven.

Saker som var opp til behandling i dette embetet, var for eksempel å ha drept en prest, at en munk eller nonne rømte fra et kloster, eller at noen spiste noe som ikke var tillatt under fasten.

Da måtte de skrive til paven, redegjøre for hva de hadde gjort og be om syndsforlatelse. Deretter ga embetet, på pavens vegne, absolusjon. Andre tilfeller var at man ville gjøre noe som stred mot Den katolske kirkes lover, kanonisk rett, og få tillatelse til dette. For eksempel å gifte seg med en nær slektning, eller bli prest selv om man var et uekte barn.

— Jeg ble helt forhekset av materialet da jeg skrev på avhandlingen. Det var fantastiske detaljer om hverdagsliv.

VOLDELIGE PRESTER

Historikeren skildrer levende hendelser som skjedde i middelalderen. En av dem er fra Sverige.

Ifølge dokumentet gikk en prest ved navn Everhardus nedover en gate i Söderköping da hans rival Håkan kastet en stein mot ham fra vinduet i huset sitt. Everhardus plukket steinen og kastet den tilbake mot vinduet. Han traff ikke Håkan, men kona, som ble skadet.

— Everhardus var en ung studentprest og han ➤

Der har hun siden 1996 drevet med banebrytende forskning på kirkehistorie og rettshistorie. Forskningen har gitt henne unik innsikt i hverdagslivet i middelalderen siden dokumenter i dette arkivet forteller om mange ulike hendelser, for eksempel der mennesker som drakk øl, sloss og syndet — og måtte be paveembetet om syndsforlatelse.

MEDLEM AV BRITISH ACADEMY

Nå har trolig arbeidene med de myteomspunne arkivene bidratt til å gi henne innpass i den ærverdige bygningen til The British Academy.

Akademiet er Storbritannias nasjonale vitenskapsakademi for humanistiske og samfunnsvitenskapelige

fikk problemer fordi han hadde skadet en uskyldig kvinne, og måtte be om syndsforlatelse. Det var mange slike saker. Det var typisk med alkohol i Skandinavia, studentliv, gravøl og bryllupsøl, hvor det endte med slagsmål.

AMUND HÅKONSSON

En sak fra Norge handler om presten Amund Håkonsson og lekmannen Olav Koch, som kranglet. I løpet av striden, hevet Amund sin lille øks mot lekmannens store øks. Da løsnet jernbladet fra skaftet og falt etter et luftig svev i hodet på Olav som døde. Ifølge Salonen var det

ikke Amunds meninga å hogge Olav, men vi kan ikke vite om det er sant.

— I prinsippet burde historien være sann fordi den lokale biskopen skulle undersøke den. Fant han ut at Amund ikke fortalte sannheten, fikk ikke presten syndsforlatelse. Det var veldig ofte prester som var involvert i at andre døde. Da kunne de ikke fungere som prester. Derfor var det veldig viktig å få et pavelig brev, som viste at de ikke var drapsmenn. Det er mange slike saker.

ANSATT I ARKIVET

Salonen forteller at adgangen til Vatikanstatens arkiver

Kirsi Salonen kikker opp i det høye taket på Håkonshallen i Bergen. Det sies at en italiensk kardinal delvis var skyld i at hallen ble bygget. Han var gjest i et bryllup i en spesielt regnfull bergensk sommer, og ble temmelig våt. Da kong Magnus Lagabøte skulle gifte seg noen år senere, måtte han sørge for at prominente gjester ble holdt tørre.

«I Dan Browns roman *Engler og demoner* påstås det at det er umulig å komme inn i Vatikanarkivet og at man må ha et personlig anbefalingsbrev fra paven. Det stemmer ikke.»

krever særskilt adgang, men de er ikke så spesielle som mytene skal ha det til.

— I Dan Browns roman *Engler og demoner* påstås det at det er umulig å komme inn i Vatikanarkivet og at man må ha et personlig anbefalingsbrev fra paven. Det stemmer ikke. Jeg fikk adgang ved å vise til et anbefalingsbrev fra min professor, og fordi jeg hadde mastergrad og arbeidet med et relevant forskningsprosjekt.

Middelalderforskeren var faktisk også ansatt i halvannet år i Vatikanarkivet. De trengte noen som kunne tysk og italiensk fordi paven ville åpne for forskningsmateriale som hadde med Tyskland å gjøre.

— Det var litt uvanlig for en skandinavisk protestant, smiler hun.

VATIKANETS HØYESTERETT

Kirsi Salonen stoppet ikke med én doktorgradsavhandling. I tillegg har hun en annen doktorgrad i rettshistorie. Sistnevnte ga henne tilgang til enda et arkiv med dokumenter fra Vatikanstatens høyesterett, Sacra Romana Rota.

— Da var det mange saker som handlet om hvem som skulle få prestetjeneste når to var utnevnt til samme tjeneste. Dokumentasjonen i Rota-arkivet er ikke så rikelig med detaljer om hverdagslivet som pønitisararkivet. Jeg var den første internasjonalt som noensinne gikk gjennom dette materialet. Begge avhandlingene var i den sammenhengen banebrytende.

Vatikanarkivet ble åpnet i 1880-årene for forskere, før det var det fullstendig lukket. Historikeren *P.A. Munch* var en av de få som fikk adgang til arkivmaterialet før åpningen fordi han kjente arkivdirektøren. Han fikk samlet mye materiale som senere ble publisert.

SOM BARN I GODTEBUTIKK

— Da jeg i 1996 kom inn der, var arkivet veldig gammeldags. Det var ergonomisk dårlige trestoler og gammeldagse bord. Men så ble det en gjennomgående renovasjon på starten av 2000. Da ble det veldig bekvemt med gode stoler, og Vatikanarkivet ble et moderne arkiv. Det er nesten nostalgisk hvor mye som har forandret seg på 30 år. Det er godt at jeg var ung den gangen; hadde jeg vært i 50-årsalderen, hadde jeg ikke gjort dette.

Vatikanarkivet fascinerer Kirsi Salonen fortsatt.

— Jeg er fortsatt som et barn i en godteributikk når jeg kommer dit. Det blir sånn at jeg har lyst til å gjøre dette og dette, men jeg har ikke tid til alt.

VIL FORSKE PÅ NORSK MIDDELALDER

Salonen har vært professor ved Universitetet i Bergen i tre år. Hun leder forskergruppen *Middelalderhistorie – religion og hverdagsliv*. Hun leder også forskningsprosjektet SCISMA ved Universitetet i Turku.

Nå fremover har Salonens forskergruppe planer om å publisere mer om norsk kirkehistorie. Hun sier hun har veldig gode master- og bachelorstudenter. De har prøvd å søke etter litteratur, men det er veldig få moderne publikasjoner om Norges middelalderlige kirkehistorie.

— Vi vil gjøre noe med saken. Når vi sitter i Bergen og ser Håkonshallen og alle kirkene, så blir vi nysgjerrige på hva som har skjedd i fortiden og vil forske på det. I fremtiden tror jeg det blir mye forskning på norsk kirkehistorie og samfunn i middelalderen. Jeg vet ikke ennå hva det blir, men det er dette jeg er blitt interessert i nå, sier professor Kirsi Salonen. •

HÅPETS PILEGRIMER: Mandag 3. februar feiret de nordiske biskopene messe sammen med pilegrimene i Peterskirken. Hovedcelebrant var kardinal Anders Arborelius, biskop av Stockholm. Foto: Sofia Sanchez

MOT MÅLET: Den norske pretestudenten Andre Nguyen med det norske flagg på Via della Conciliazione med Peterskirken i bakgrunnen.

PAVENS KAPELL: Peterskirken omtales som pavens kapell, men er også én av Romas pavelige basilikaer. I jubelåret 2025 kan pilegrimene gå gjennom kirkens Hellige dør for avlat.

JUBELÅRET 2025

Nordiske katolikker inntok Romas pavekirker

For første gang noensinne gjennomførte de nordiske stiftene en felles pilegrimsreise til Roma. Den fant sted fra 1. til 3. februar i år, og begynte med Jubelårsmesse i Lateranbasillikaen, ble fulgt av kyndelsmesse i Santa Maria degli Angeli e dei Martiri og ble avrundet med messe i Peterskirken på St. Ansgars minnedag den 3. februar.

Mellom messene var det vandring til to andre pavekirker og audiens med Den hellige far.

Se flere bilder på de neste sidene

PAVE MØTER BISKOP: Pave Frans hilser på biskop Erik Varden under audiensen med de nordiske pilegrimer mandag 3. februar 2025. Foto: Vatican Media

KORSPROSESJON: Svenske pilegrimer over Petersplassen. Foto: Sofia Sanchez

PILEGRIMER PÅ PETERSPLASSEN: Under Petersplassens mektige kolonnader venter flere hundre nordiske pilegrimer på å slippe inn i kirken for å feire Den hellige messe ved Peters stol.

BISKOP ERIK VARDEN:

Valfarten ga mersmak!

Som en av syv nordiske biskoper deltok biskop Erik Varden av Trondheim på den nordiske pilegrimsvandringen til Roma i månedsskiftet januar/februar.

Dagene gjorde sterkt inntrykk, og de har gitt mersmak. Vi var godt over 200 katolikker fra Norge, rundt 60 fra Trondheim og Tromsø stift, forteller biskop Varden, som også er president for Den nordiske bispekonferanse (NBK) til Katolskt magasin.

MANGE STERKE INNTRYKK

Biskopen sier dagene var fulle av inntrykk, noen sterkere enn andre.

Det varige inntrykket av dagene var at de «gripende» inntrykkene mine kom av å se andres inntrykk. Mange hadde aldri vært i Roma før, og andre hadde bare vært der som turister, ikke som pilegrimer.

Biskopen Varden sier torsdag 30. januar ble en spesielt minnerik dag hvor pilegrimer fra alle de norske tre bispedømmene vandret i fellesskap til de fire store pavelige basilikaene.

Vi startet ved Paulus utenfor murene. Det var en vakker dag, solen skinte inn i kirken, og vi kom tidlig om morgenen. Det rørte meg enormt å se denne store, tomme basilikaen sakte fylles med tause, fromme nordmenn. Ingen sa et ord. De så bare ut til å bli trukket mot apostlenes graver, som av en naturlig, magnetisk tiltrekningskraft.

HÅNDGRIPELIG

Det er det som er så håndgripelig med Roma: der ligger Peter, der ligger Paulus, og der ligger martyrene begravet, sier biskopen.

Han bodde selv i Roma fra 2010 til 2013, da han underviste ved benediktineruniversitetet i Sant'Anselmo.

Messen i Lateranbasilikaen lørdag 1. februar, sammen med alle de nordiske pilegrimene, gjorde også et stort inntrykk på biskopen

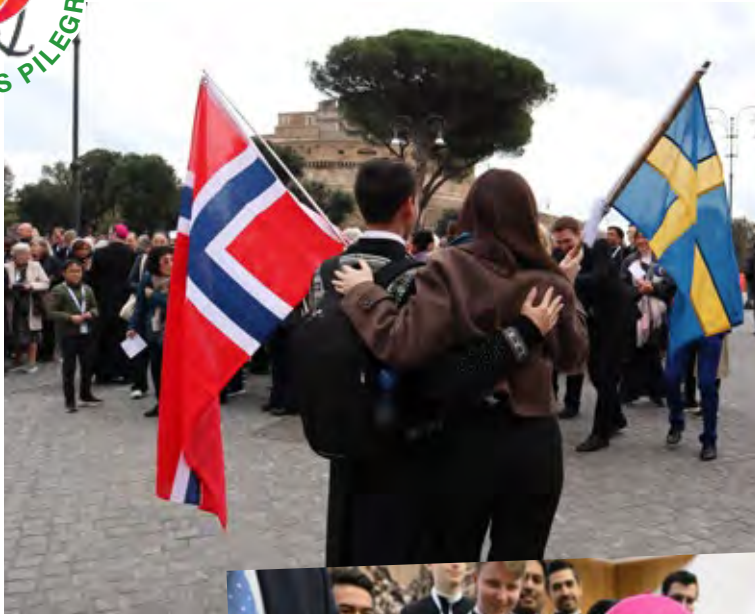
Det var den nordiske gruppens første fellesmesse. Det var sterkt å se denne store kirken fylt med nordiske katolikker. Det i seg selv var et sterkt bilde for meg, sier han.

KIRKEN KALLER – VI KOMMER

Biskop Varden vet ikke om det vil være mulig å arrangere en lignende tur i nær fremtid, men opplevelsen var, etter hans mening, givende.

– Initiativet til turen ble tatt i forbindelse med Jubelåret 2025. På en måte var den et svar på et kall: Kirken kaller, og vi kommer. Det skapte en helt spesiell dynamikk, som jeg tror det blir vanskelig å gjenskape hvert år. Men betydningen av pilegrimsvandring og valfarter er helt klart stor, og vi må ikke glemme at det også kan gjøres i det lille formatet, sier biskop Erik Varden til det svenske «Katolskt Magasin». •

VELSIGNER: Pave Frans velsigner en statuett av Den hellige Eystein. St. Eystein er vårt presteseminars skytshelgen.

OVERBLIKK: Sveitsergardister vokter 1000 nordiske pilegrimer under paveaudiensen mandag 3. februar.

«Så når dere kommer hjem, husk da at valfarten ikke er over, men at konsentrasjonen flyttes over på den daglige vandring som disipler, og på kallet til å være utholdende i evangeliseringsoppgaven. I denne forbindelse ønsker jeg å oppmuntre deres levende katolske fellesskap til å samarbeide med andre kristne søsken.»

FRA PAVE FRANS' HILSEN TIL PILEGRIMENE

ALT FLYTER IKKE: I Den evige stad flyter elven Tiber stille forbi Vatikanets murer som en forandringens kontrast mot troens evige og uforgjengelige sannheter.

FOTO: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

Faste-quiz

Ved **Kristine Dingstad**

1 Vi vet at det er fastetid når salmen «Se, vi går opp til Jerusalem» ljomer i landets kirker. Hvem er det vi her siterer?

- A Det ukjente salmeforfatteren
- B Botsprofeten Johannes Døperen
- C Jesus

2 Hva betyr det greske ordet for «faste», *tessarakoste*?

- A Kostkutt
- B Førteinde
- C Botstid

3 Hva betyr egentlig det norske ordet «faste»?

- A Avledet av «fast», altså å fastholde religiøse forskrifter
- B Avledet av latin *fasticum*, «avståelse»
- C Avledet av latin *fasteticare*, «botstid»

4 Fastetiden innledes askeonsdag, hvor katolikker over hele verden hører ordene: *Memento homo, quia pulvis es et in pulverum reverteris*; «Kom ihu, menneske, at du er støv og skal vende tilbake til støv» – en bibelsk parafrasering. Hvem sier dette?

- A Jesaja
- B Døperen Johannes
- C Gud Fader

5 I askeonsdagens kirkebønn ber vi om hjelp i «den åndelige kamp» vi skal gjennom. Hva er midlene i denne kampen?

- A Bønn, faste og gode gjerninger
- B Faste, abstinens, bønn
- C Bønn, faste, shoppestopp

6 Prefasjonen askeonsdag gir oss begrunnelsen for fastetiden: «Ved den legemlige faste _____ du lastene, _____ du vårt sinn, _____ du oss kraft og _____ du vår utholdenhet, ved Kristus vår Herre.» Hvilke ord mangler?

- A Tøyer, kuer, fratar, knuser
- B Herder, prøver, inngir, tester
- C Kuer, løfter, skjenker, lønner

7 Fra Kirkens tidligste tider har det vært klart at vi *ikke* skal faste søndager. Ved synoden i Gangra i Paflagonia ca. 341 e.Kr. ble det sågar slått fast: «Hvis noen, under påskudd av askese, faster på en søndag, la ham være *anathema* [«forbannet»]». Hvor mange søndager faller egentlig i fastetiden?

- A Fem (palmesøndag innleder den stille uke)
- B Variabelt fra fire til syv, alt etter hvordan påsken faller
- C Fem vanlige pluss palmesøndag

8 Kirkens faste avbrytes av høytiden for den hellige Josef, Jomfru Marias brudgom, den 19. mars. Jesu fosterfar er imidlertid verdig mer enn én feiring årlig. Hvilken annen festdag er viet den hellige Josef?

- A 3. januar
- B 1. mai
- C 19. desember

9 Det er knyttet mange fromhetstradisjoner til fastetiden. En av dem er korsveiandakten. Til de opprinnelige syv stasjoner som er hentet fra Bibelen (fra domfellelsen til graven), har folkefromheten føyd til syv stasjoner med bakgrunn i legendestoff – blant annet stasjon 13. Hvilken episode fra Jesu lidelse og død minnes vi der?

- A Jesus blir tatt ned av korset og lagt i sin mors fang
- B Jesus blir gravlagt
- C Den tomme graven

10 Palmesøndag innleder den stille uke. Hvilken liturgisk farge bruker vi i våre katolske kirker denne dagen?

- A Fiolett
- B Hvitt
- C Rødt

11 Pave Frans feiret sin første oljevigselsmesse skjærtorsdag 2013 og vil bli husket for sin oppfordring til verdens prester, som denne dagen feirer sin ordinasjon. Hva var hovedbudskapet hans?

- A** Vær hyrder som dufter av olje!
- B** Vær hyrder med sauelukt!
- C** Vær hyrder for den som lukter fjøs!

12 Etter at Jesus og disiplene skjærtorsdag har feiret sitt siste påskemåltid, advarer Mesteren dem: «I natt kommer dere alle til å falle fra og vende dere bort fra meg.» Peter avviser Jesu ord: «Om så alle vender seg bort fra deg, kommer jeg aldri til å gjøre det.» Hvor finner dette sted?

- A** Oljeberget
- B** Getsemane
- C** Nattverdsalen

13 I Matteusevangeliet leser vi: «Så kom Jesus sammen med disiplene til et sted som heter Getsemane, og han sa til dem: 'Sett dere her mens jeg går dit bort og ber.' Han tok med seg Peter og de to Sebedeus-sønnene, og han ble grepet av sorg og gru.» Hvem er Sebedeus-sønnene, også kalt «tordensønnene»?

- A** Andreas og Jakob
- B** Johannes og Andreas
- C** Jakob og Johannes

14 I messen skjærtorsdag synges *Pange Lingua* når det hellige sakrament overføres til sitt hvilested. Hvem har skrevet den eukaristiske hymnen?

- A** Ragnhild Foss
- B** Pave Gregor den store
- C** Den hellige Thomas Aquinas

15 Ifølge Den aleksandrinske krønike (*Chronicon Paschale*) var det den hellige keiserinne Helena, keiser Konstantins mor, som gjenfant Jesu kors i Jerusalem i år 330. Etter sigende hvilken dag?

- A** Uvisst
- B** 14. september
- C** Langfredag

16 Vi kjenner til åtte forskjellige Kristus-relikvier i norske kirker i middelalderen. Den første kom til Norge i 1111, da Sigurd I Magnusson vendte hjem etter sitt korstog og fikk fikk tilnavnet Jorsalfare. Hva hadde Jerusalem-fareren med seg?

- A** Et fragment av Jesu hellige kors
- B** En del av torne kronen
- C** En del av svøpen Jesus ble pisket med

17 Påskedag starter påskennatt med påskevigilien, og jubelen kan bryte løs. Hvem kalte en gang påskevigilien for «alle vigiliens mor»?

- A** Pave Benedikt XVI
- B** Biskop Bernt Eidsvig
- C** Den hellige Augustin

18 Etter at de troende, med sine lys tent fra påskelyset, har vandret inn i den mørklagte kirken påskennatt, synges den store «Påskelovsangen», *Exsultet*. Hvordan innledes denne?

- A** Fryd deg – du Guds kirke! Juble av glede, Guds folk!
- B** Fryd deg – nå er fasten over! Juble av glede, nå er det fest!
- C** Fryd deg – du himlenes engleskare! Juble av glede, Guds mysterier!

19 Pave Johannes Paul II brukte bildet at Kirken består av to lunger: den østlige og den vestlige kirke. Når feirer «vår østlige lunge» påske i år?

- A** 12. april
- B** 20. april
- C** 3. mai

20 Hva er «den store søndag»?

- A** Polsk for påskedag
- B** De femti dager fra påske- til pinsedag
- C** Første søndag i påsketiden

NY TROSPOLITIKK I EN BRYTNINGSTID

«Det er en myte at Oslo er en gjennomsekulær by. Tro er mye viktigere enn det som er blitt anerkjent», sa daværende bystyrerepresentant for KrF, Erik Lunde, til Vårt Land i 2018.

AV ØYVIND HÅBREKKE, GRUPPELEDER, KRF OSLO

Han hadde nettopp fått flertall i bystyret for sitt forslag om at Oslo kommune skulle nedsette et utvalg for å gjennomgå kommunens tros- og livssynspolitikk.

Utvalget, ledet av tidligere prost og generalsekretær i Mellomkirkelig råd, Trond Bakkevig, leverte sin anbefaling til ny politikk på feltet i 2020.

Nå, seks år etter bystyrevedtaket, har Oslo kommune stemt for en strategi for Oslos tros- og livssynspolitikk i årene fremover. Rapporten heter «Den livssynsåpne byen» og slår fast syv prinsipper:

1. Oslo skal være en livssynsåpen by.
2. Oslo kommune skal beskytte tros- og livssynsfriheten: Alle innbyggere skal kunne leve med sin tro, sitt livssyn eller ikke-tro, uten å risikere diskriminering eller hatefulle ytringer.
3. Oslo kommune skal ha en helhetlig tilnærming til tros- og livssynsspørsmål.
4. Tros- og livssynspolitikken skal sikre likebehandling av innbyggere og tros- og livssynssamfunn.
5. Tros- og livssynssamfunn er en del av sivilsamfunnet og frivillig sektor.
6. Tro og livssyn er en ressurs for enkeltmennesker og for samfunnet. Oslo kommune skal ha god dialog og samarbeide med tros- og livssynssamfunn om samfunnsutvikling, og om å skape gode lokalsamfunn og nabolag.
7. Oslo kommune skal øke sin kompetanse om tros- og livssynsspørsmål for å kunne bidra til likeverdige tjenester og tilbud til befolkningen. Det kan ved første øyekast være lett å regne flere

«I vår tid skjer det raske endringer både i det norske samfunnet og i verden omkring oss. Den nye livssynsåpne linjen fra Oslo kommune aktualiserer flere sentrale spørsmål.»

av punktene som selvfølgeligheter. Men med litt kjennskap til Oslo kommune, vet vi at det er et stort skritt i riktig retning at kommunen i det hele tatt forholder seg til tro og trossamfunn. For det andre er det desto mer oppsiktsvekkende og gledelig at bystyret nå uttrykker at «tro og livssyn er en ressurs for enkeltmennesker og for samfunnet.»

Saken ble behandlet av bystyret i november og viste bred oppslutning om prinsippene og strategien. Av bystyrets medlemmer tok både kristne, muslimer og selverklærte ateister ordet og anerkjente at dette var en viktig strategi og gode prinsipper å bygge tros- og livssynspolitikken på.

I vår tid skjer det raske endringer både i det norske samfunnet og i verden omkring oss. Den nye livssynsåpne linjen fra Oslo kommune aktualiserer flere sentrale spørsmål.

FRA TROSTVANG TIL LIVSSYNSÅPENHET?

Etter mange år med harde kår for trosfriheten under en konfesjonell stat, fikk

vi gjennom 1800- og 1900-tallet gradvise lettelsener med blant annet fjerning av jødeparagrafen og innføring av en egen dissenterlov som sikret trosfrihet for kristne. Det hele kulminerte i en opphevelse av statskirkeordningen i 2012.

I denne historiske linjen er det fortsatt et åpent spørsmål hvilken epoke vi nå har gått inn i. Det ble likevel et viktig frempek når Stålsettutvalget i 2013 leverte sin offentlige utredning med en tittel som etablerte et helt nytt begrep i det norske språket: Det livssynsåpne samfunn.

LIVSSYNSÅPEN BY: Øyvind Håbrekke er gruppeleder for KrF og nestleder av Kultur- og utdanningsutvalget i Oslo bystyre.

Det er derfor en milepæl for denne nye epoken når bystyret i hovedstaden nå har vedtatt en helhetlig tros- og livssynspolitikk og erklærer byen som en livssynsåpen by.

MELLOM LIVSSYNSÅPENHET OG PÅTVUNGET SEKULARISERING

Men hvordan lever dette politisk vedtatte prinsippet side om side med det som mange hevder er gjennomsekularisert kultur, der troen møtes med skepsis og mistenksomhet enten det er i akademia, på jobbsøkerens CV eller i mediene?

Her er det en kontrast som jeg tror gjenspeiler virkeligheten. Det livssynsåpne samfunnet omfavnes på et prinsipielt plan, men i mitt daglige arbeid på Rådhuset merker jeg også at det møter motstand i praksis.

DET LIVSSYNSÅPNE OG DET KRISTNE

De fleste er jo enige om at alle bør få leve ut sin tro. Men noen vil kanskje spørre om denne nye

livssynsåpne holdningen går på bekostning av de kristne verdienes plass i Norge.

Jeg tilhører dem som mener at i vår tid er den viktigste kampen den vi som troende sammen kjemper mot et tvers igjennom sekulært og materialistisk syn på mennesket, og kampen for at mennesket anerkjennes som åndsvesen, der troen er en naturlig del både av den enkeltes liv og i det offentlige rom.

Så skal vi som kristne borgere også arbeide for å trygge og styrke både det kristne menneskesynet og den kristne arvens plass i vår tid.

Alle tjener på et livssynsåpent samfunn. Det vil kanskje være aller viktigst for minoritetene. Men jeg tror også både majoritetsreligionen og majoritetskirken kan ta større plass når disse prinsippene er på plass. For når politikerne vedtar prinsipper i religionspolitikken som anerkjenner at mennesker har en tro som gjør oss til mer enn kroppen og materien, er det en aldri så liten seier. •

DET BRUTTE BRØDET

Rembrandts *Måltidet i Emmaus*

Rembrandt går så dypt inn i det mystiske at han sier noe om hva det ikke finnes ord for på noe språk, sa Vincent van Gogh.

TEKST: THERESE SJØVOLL

I *Måltidet i Emmaus* (1648) beveger Rembrandt seg inn i eukaristien og troens mysterium. Maleriet omhandler det synlige og det usynlige, det menneskelige og det guddommelige, og troen på den oppstandne Frelser.

SUVEREN

Rembrandt van Rijn (1606–1669) regnes blant kunsthistoriens kjemper. Han er kjent for sitt empatiske blikk, sitt drama, og sin kompromissløse realisme. Rembrandt var lysets og skyggenes mester og han var en suveren historieforteller. Han malte historiske og mytologiske motiver, bibelske fortellinger, sjangerscener, portretter, selvportretter, studier av dyr og landskapsmalerier. Han lagde omtrent 300 malerier, 300 grafiske trykk, og 2000 tegninger. Bibelen var en sentral kilde. Omkring en tredjedel av Rembrandts samlede verk skildrer personer, episoder, eller temaer hentet fra Bibelen.

Rembrandt ble født i Leiden i De forente Nederlandene, som sønn av en møller og en bakerdatter. I kjølvannet av reformasjonen var 1600-tallets Nederland en mangslungen religiøs gryte krydret med en håndfull religiøs toleranse. Den kalvinistiske nederlandske reformerte kirke var Nederlandenes offisielle kirke, men det var også rom for andre protestantiske sekter, samt jøder og katolikker.

Rembrandts foreldre hadde en romersk-katolsk oppvekst, og moren forble katolikk mens faren ble medlem av Den nederlandske reformerte kirke. Vi vet ikke om Rembrandt ble døpt eller var medlem av et kirkesamfunn, men vi vet at han gikk på latinske i Leiden og at han var en snartur innom universitetet. Sannsynligvis fikk han god bibelkunnskap både hjemmefra og på skolen.

DYP MENNESKELIGHET

Rembrandts bibelfortolkninger uttrykker en dyp

menneskelighet og medfølelse, og de bibelske helte oppfattes som ekte mennesker framfor illustrasjoner av doktriner. Rembrandt bedriver ikke didaktikk. Han trøster.

Vi er ikke alene, hvisker bildene hans. Og særlig tydelig ble dette for disiplene i Emmaus. Et motiv Rembrandt vendte tilbake til gjentatte ganger.

Motivet *Måltidet i Emmaus* (1648) er hentet fra Lukasevangeliet (kap. 24). Begivenhetene finner sted tre dager etter korsfestelsen. To disipler er på vei til landsbyen Emmaus, omtrent en mil utenfor Jerusalem. Mens de går, kommer den oppstandne Kristus og slår følge med dem, men disiplene gjenkjenner ham ikke for «øynene deres ble hindret i å se.»

Disiplene er fortvilet over profeten Jesus av Nasarets død. De har enda ikke kommet til troen på Kristus som Herren og Frelseren som overvant døden. Mens de vandrer, utlegger Jesus skriften for dem, setter deres hjerter i brann, og løfter dem ut av sorgen. «Bli hos oss» ber disiplene når kvelden heller, og Jesus blir med dem inn. Først når Jesus sitter til bords med dem, tar brødet, velsigner og bryter det, blir deres øyne og hjerter åpnet. Nå kjenner disiplene ham igjen. Så ble han usynlig for dem.

SANN GUD, SANT MENNESKE

Måltidet i Emmaus fremstiller øyeblikket der Jesus bryter brødet. Disiplene er i ferd med å gjenkjenne ham og det er rett før Kristus blir usynlig. Maleriet understreker Kristi doble natur som sann Gud, sant menneske. Kristi kropp er tydelig solid og fysisk til stede, mens ansiktet viser til hans guddommelige natur: øynene er himmelvendt, ansiktet opplyst og omgitt av stråleglans.

Kristus lyser innenfra. Han tilhører en oppstanden og annen virkelighet, som skiller seg fra vår. Han glir inn og ut av skyggene. Puster, lever. Så – brått usynlig.

HELLIG LYS

Måltidet finner sted i et dunkelt rom der lys og skygger spiller over gulv og grove steinmurer. Arkitekturen kan minne om de tidlig-kristne basilikaene eller takombene. En bue rammer inn og forsterker fokus

omkring Jesus, som sitter sentralt med en disippel ved hver side. En tjenestegutt kommer med et serveringsfat.

Bordet er en referanse til nattverdsbordet og alteret. Alt lys leder mot bordets hvite duk. Bildets lyseste punkt er der Kristus bryter brødet. Lyset animerer og gjør scenen levende. Kristi klær og ansikt er lysere enn de øvrige figurene, og øyet vandrer og sklir gjennom bildets lys- og skyggepartier før det igjen vender tilbake til Kristus og brødet.

KJENNER HAM IGJEN

Tjenestegutten er uanfektet og i skyggene sover en

hund uforstyrret. Men disiplene har begynt å forstå. Et drama foregår i det indre. Den ene tar seg til munnen; nesten så vi hører ham hive etter pusten. Den andre knuger servietten og rygger litt bakover i stolen, mens han gransker Kristis åsyn.

Disiplene forsto nå. De var ikke alene. Deres øyne ble åpnet, hjertene tent og sinnet opplyst. De kunne kjenne ham igjen i det brutte brødet. •

«Alt lys leder mot bordets hvite duk. Bildets lyseste punkt er der Kristus bryter brødet.»

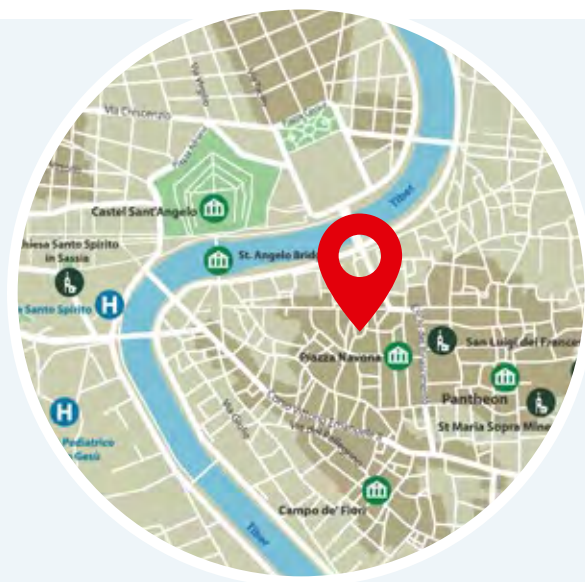
Kvinnemakt i fredens kirke

Dersom man kommer som pilegrim til Roma i dette hellige året 2025, når verdenspolitikken gjør ropet om fred mer prekært for hver dag som går, kan det være passende å legge veien innom Romas fredskirke, S. Maria della Pace.

TEKST OG BILDER: KRISTIN B. AAVITSLAND

Kirken er beskjedne av størrelse, men har desto større arkitektoniske og kunstneriske verdier. Den ligger midt på Marsmarken, et steinkast fra Piazza Navona og nærmest vegg i vegg med det tyske kollegium, hvis kirke S. Maria dell'Anima er beskrevet i en tidligere tekst i denne serien (St. Olav nr. 1, 2023). Fredskirken ble opprinnelig bygget i 1480-årene på oppdrag fra pave Sixtus IV, humanistpaven som grunnla både Vatikanbiblioteket og Kapitولmuseet, og som

FIG. 2. Baldassare Peruzzis freske i Ponzetti-kapellet.

dessuten har gitt navn til Det sixtinske kapell i Vatikanet.

PAVEN VIET DENNE KIRKEN til Vår Frue av freden i anledning en fredsslutning mellom Kirkestaten, fyrstedømmet Milano og kongedømmet Napoli i 1482. Han valgte å bygge kirken nettopp her fordi det fantes et undergjørende Maria-bilde på dette stedet, som romerne viste stor hengivenhet for. Sixtus' kirke ble så å si bygget rundt dette Maria-bildet, men det var hans etterfølgere på 1500- og 1600-tallet som så til at byggingen ble fullført og kirken utsmykket. Det mirakuløse Maria-bildet befinner seg nå over høyalteret. Men før den besøkendes blikk møter Marias innerst i kirkerommet, passerer man en lang rekke andre blikkfang i tur og orden.

NÅR MAN NÆRMER SEG S. Maria della Pace for enden av gaten med samme navn, blir man slått av den uvanlige fasaden med sin halvsirkelformede forhall (Fig. 1). Langs gesimsen former store bokstaver et sitat fra Salmenes bok som knytter an til kirkens innvielse: SUSCIPIANT MONTES PACEM POPULO ET COLLES IUSTITIAM (Fjellene skal gi folket fred og haugene bære rettferdighets frukt). Fasaden ble utformet av barokkarkitekten Pietro da Cortona på 1650-tallet. Han ga den konkave fløyer på hver side for å skape dybde og dessuten knyttet kirken sammen med nabobygningene. Grepet danner en liten, trapesformet plass foran kirken, et byrom som nesten fremstår som en slags teaterscene der kirkefasaden utgjør kulissene.

VEL INNE ER DET RENESSANSEN heller enn barokken som spiller hovedrollen. Man kommer inn i et nokså smalt kirkeskip, nærmest en korridor, som utvider seg til et åttekantet, kuppelkronet rom og ender i et tønnehvelvet kor – en uvanlig form for et kirkerom. På veien mot koret er det mye å se. På hver side av det smale skipet er det to grunne og praktfullt utsmykket

FIG. 5. Høyalteret i S. Maria della Pace.

FIG. 1. S. Maria della Pace: Pietro da Cortonas fasade.

familiekapeller. De to første har renessanseutsmykninger av særlig høy kvalitet. Til venstre for inngangen finner vi kapellet kardinal Ponzetti fikk laget for seg og sin familie. Baldassare Peruzzis fargesterke freske fanger den besøkendes blick (Fig. 2): I klassisk arkitektoniske omgivelser kneler kardinalen i botsdrakt foran Jomfru Maria og et smilende, nakent Jesusbarn på fanget hennes. På hver side står to ruvende hellige kvinner: Katarina av Alexandria betrakter kardinalen med et uutgrunnelig og temmelig avmålt blick. Hun har bok i hånden, krone på hodet og ved foten en del av det knivbesatte hjulet hun ble forsøkt drept med. På motsatt side lener den nonnekledte Birgitta av Sverige seg fremover med en hånd på kardinalens skulder. Hun ser bedende på Maria, som for å appellere til henne på kardinalens vegne.

VIS-À-VIS DENNE FRESKEN finner vi Chigikapellet, innredet for den pavelige bankieren

Agostino Chigi. Det var han som på begynnelsen av 1500-tallet fikk selveste Rafael til å utsmykke sin elegante, nybygde villa på den andre siden av Tiberen, idag kjent som Villa Farnesina. Agostino var så fornøyd med Rafaels arbeid at han engasjerte ham til å designe og male familiens gravkapell her i fredskirken også. Kapellet har form av en nisje med et bronserelieff av den døde Kristus som bæres av engler. Marmorskulpturer av St. Bernhard av Clairvaux og St. Katarina av Siena kontemplerer denne scenen fra hver side av nisjen (Fig. 3). På veggene som omgir nisjen har Rafael og hans ➤

«Når man nærmer seg S. Maria della Pace for enden av gaten med samme navn, blir man slått av den uvanlige fasaden med sin halvsirkelformede forhall.»

FIG. 4. Chigi-kapellet med Rafaels fresker av profeter og sibyller.

assistenter utfoldet seg (Fig. 4). Omkring et buet vindu høyest oppe står og sitter myndige og imponerende profetskikkelser: Hoseas og Jona til høyre, David og Daniel til venstre, alle med skrifttavler i hendene. De motsvares av fire kvinnefigurer i sonen nedenfor, også de med tavler eller bøker de er i ferd med å feste greske skrifttegn til – etter englers instruksjon. Disse kvinnene er *sibyller*, antikke profetinner som man i middelalderen og renessansen mente hadde forutsagt Jesu fødsel, død og oppstandelse. Tekstene på deres tavler tematiserer nettopp dette. Sibyllene forstås som greske motstykker til de hebraiske profetene – og alle hadde de i eldgammel tid, uavhengig av hverandre, fått guddommelig innsikt i det som skulle bli oppfylt med inkarnasjonen.

KAN HENDE VIL DEN BESØKENDE legge merke til at flertallet av personene som er avbildet

«Flertallet av personene som er avbildet i disse to kapellene og faktisk også i resten av kirkerommet, er kvinner: evangeliets kvinner»

FIG. 3. St Katarina av Siena. Skulptur av Ercole Ferrata i Chigi-kapellet.

i disse to kapellene og faktisk også i resten av kirkerommet, er kvinner: evangeliets kvinner, kvinnelige personifikasjoner av dyder, kvinnelige helgener, og, som vi har sett, profetiske sibyller.

Fortellingene om de fleste av disse kvinnene tegner dem som sterke og handlekraftige. Gjennom sine ord og handlinger trosser de tyranner, irttesetter makthavere og risikerer livet for fredens og rettferdighetens skyld, eller de taler profetisk og refsende. Og i sentrum for dem alle er *Mater Dei*, som det står over det gamle, mirakuløse Maria-bildet i koret (Fig. 5).

Da jeg var innom denne kirken en fredags ettermiddag for en stund siden, pågikk det en intens og langvarig rosenkransbønn for fred i verden. Det var nesten bare kvinner som deltok i bønnen, og det var vanskelig ikke å tenke på at de bedende kvinnene hadde himmelsk støtte hos sine handlekraftige hellige søstre som var avbildet på veggene. Besøket ga et overveldende inntrykk av kvinner, levende og døde, som ba om fred fra menneskers krig. «In terra pax» står det skrevet over inngangen til koret. Così sia, la det bli slik, Santa Maria della Pace. •

Med Jesu Kristi fødsel gikk det slik til: Hans mor Maria var lovet bort til Josef. Men før de var kommet sammen, viste det seg at hun var med barn ved Den hellige ånd. Josef, mannen hennes, som var rettskaffen og ikke ønsket å føre skam over henne, ville da skille seg fra henne i all stillhet.

Men da han hadde bestemt seg for dette, viste en Herrens engel seg for ham i en drøm og sa: «Josef, Davids sønn! Vær ikke redd for å ta Maria hjem til deg som din kone. For barnet som er unnfanget i henne, er av Den Hellige Ånd. Hun skal føde en sønn, og du skal gi ham navnet Jesus, for han skal frelse sitt folk fra deres synder.» (...) Da Josef våknet av søvnen, gjorde han som Herrens engel hadde pålagt ham. (Matt 1,18-24)

Den trofaste Josef – et forbilde

TEKST: PATER ODDVAR MOI

N okså ofte møter jeg mennesker som antar og sier at katolikker ikke leser særlig mye i Bibelen. Men nå som jeg har vært katolikk i over 30 år, vet jeg at dette ikke er sant – jeg leser mye mer i Bibelen nå enn det jeg gjorde som lutheraner. Vi leser/hører bibeltekster i messen hver dag og de mange tidebønnene er jo over 90% bibeltekster – mye fra Salmenes bok, men også den lange bibellesningen i Matutin-bønnen hver dag.

Men vi leser ikke veldig ofte disse Bibel-tekstene fra en Bibel-bok, og teksten over leser vi vanligvis fra et messe-lektionarium. Teksten brukes til jul, men også på den store høytiden for den hellige Josef 19. mars, som jeg vil fokusere mest på her. Og når en tekst brukes liturgisk, farges den av sammenhengen den er satt inn i.

I julaftensvigilien er hovedpoenget at vi gjennom å lese hele Jesu ættetavle forstår at Jesus virkelig er den lovede Messias. I slutten av ættetavlen (v. 16) leser vi: «... ble far til Josef, Marias mann. Av henne ble Jesus født, han som kalles Kristus.» Deretter fortelles det hvordan Josef oppdaget at Maria allerede var gravid, og hvordan han da reagerte.

På høytiden for den hellige Josef er fokuset et annet, og messen starter med følgende inngangsvers: «Se den tro og kloke forvalter, som hushonden har satt over hele sitt husfolk.» (Luk 14,42). Dette setter tonen for hele messen og antyder hovedpoenget vi skal lese

ut av evangelieteksten; at Josef var en slik trofast og klok forvalter. Josef ble naturlig nok svært overrasket og fortvilet da han oppdaget at hans forlovede var gravid, men slo seg til ro – i tro og tillit til Gud – med engelens forklaring om hvordan dette hadde skjedd.

Han var så en trofast beskytter for Maria, og for Jesus som barn, som gutt og som ung mann, helt frem til han døde. Vi vet ikke når Josef døde. Han nevnes da Jesus som 12-åring var i tempelet i Jerusalem, men ikke senere, så vi må konkludere med at Josef var død før Jesus begynte sitt offentlige virke.

Og den hellige Josef er en helgen som er blitt stadig viktigere de siste 200 år, faktisk er det en svært tydelig utvikling. Muligens har det noe å gjøre med at mannsrollen har blitt anfektet i samme tidsrom, og Josef er blitt trukket frem som et eksempel på hvordan en mann aller helst skal være.

I 1962 ble Josef lagt til helgenlisten i den eukaristiske bønn, men ved en inkurie ble ikke dette fulgt opp da nye eukaristiske bønner ble tatt i bruk i 1969. Ikke før i 2013 ble denne feilen rettet opp – i et samarbeid mellom pave Benedikt og pave Frans – men nå er det slik at den hellige Josef nevnes rett etter jomfru Maria hver gang messen feires. Dette er en hellig mann som var full av tro og tillit til Gud og levde for å hjelpe, støtte og beskytte sine nærmeste. •

SANKT RAGNVALD

Jarl av Orknøyene

Det er først og fremst det han gjorde etter sin død, som en bekreftelse av troen på det evige liv, som gjør at han blir æret som hellig.

TEKST: ØYVIND J.V. EVENSTAD

Ragnvald ble født som Kale Kollson rundt år 1100 i Agder, visstnok på Bringsverd gård i Grimstad. Hans far hadde deltatt i vesterhavstoktet under kong Magnus Berrføtt og fått eiendommer av kongen. Hans mor var søster til den hellige Magnus Orknøyjarl, som flyktet fra det samme toktet. Kale tok senere navnet Ragnvald etter Ragnvald Brusesson, den hellige Olavs fostersønn. Det var denne Ragnvald som kjempet på Olavs side i slaget på Stiklestad, og som bygde den gamle Olavskirken i Kirkwall på Orknøyene.

I HELLIGE MAGNUS' FOTSPOR

Kale var en talentfull ung mann, og som femten-åring dro han sammen med handelsmenn til byen Grimsby i England. Der møtte han den fremtidige kong Harald Gille, som faktisk har vært ansett som lokal helgen. Da korsfarerkongen Sigurd Jorsalfare døde i 1130, ga Kale sin støtte til Harald som konge. Han var allerede året før blitt jarl over halve Orknøyene og hadde tatt navnet Ragnvald etter råd fra sin mor, som mente at Ragnvald Brusesson hadde vært den dyktigste av alle jarlene.

Etter kong Haralds død i 1136 kom Ragnvald (Kale) i konflikt med den andre jarlen på Orknøyene, Pål Håkonsson, som ville være enejarl. Dette minner om den tidligere konflikten mellom den hellige Magnus og Påls far, Håkon Pålsson, som endte med Magnus' martyrdød rundt 1117. Tyve år senere var det Ragnvald som gikk av med seieren, idet jarl Pål forsvant ut av historien. Det er uklart om han ble drept, reiste langt bort eller bosatte seg i Skottland. Det første virker mest sannsynlig.

Uansett var Ragnvald nå enejarl, og under veiledning fra sin far Kol begynte han i 1137 å bygge St. Magnuskatedralen i Kirkwall til ære for sin

SHETLANDSØYENE: Glassmaleri av St. Ragnvald i Lerwick rådhus.

hellige onkel. Han regjerte i fred med de lokale biskopene, og gikk med på deres forslag om å dele jarledømmet med den norrøn-gæliske småkongesønnen Harald Maddadsson. I 1150 reiste han til Norge for å planlegge en pilgrimsreise til Det hellige land, sammen med biskop Vilhelm den gamle og stormannen Erling Skakke.

TIL JERUSALEM OG HJEM IGJEN

Ragnvald og hans menn var på reise i årene 1151–1155. I Galicia i det nordlige Spania hjalp de folket med å drive bort en utenlandsk høvding. I Middelhavet støtte de på en dromond, et skip fullt av arabiske krigere, og vant en stor seier. De reiste videre til Det hellige land, hvor Ragnvald besøkte de hellige stedene i Jerusalem og badet i Jordanelven. I Konstantinopel ble de kalt «væring» (*varangi*), og fikk bo der en vinter som leiesoldater for den bysantinske keiseren.

På hjemreisen gikk mennene i land i Italia, skaffet seg hester og red langs pilgrimsveien fra Roma helt nord til Danmark. Mens Ragnvald var borte, hadde hans jarledømme blitt utfordret. Erlend Haraldsson var nå jarl over halvparten av Orknøyene, og han fikk

«MANGE FØLTE STOR SORG
OVER RAGNVALDS BORTGANG,
DA HAN VAR HØYT ANSETT
OG ELSKET SOM JARL. HAN
HADDE VÆRT EN TROFAST
VENN FOR MANGE, GAVMILD
OG DYKTIG TIL MYE.»

NORSKE HELGENER

Den niende og siste i vår serie om norske helgener, er St. Ragnvald av Orknøyene (ca 1100-1158). Han fremstår kanskje ikke som en typisk helgen, selv om han bygget St. Magnuskatedralen og tilbrakte noen av sine siste år på pilegrimsreise.

EN FREMRAGENDE SKALD

Jarl Ragnvald skal ha vært en fremragende skald, det vil si dikter og historieforteller. Han bidro til *Háttalykill* («Nøkkel til versemålene»), et stort læredikt om skaldekunst, og skrev dikt om sin reise til Det hellige land. Flere av Ragnvalds dikt er oversatt til engelsk av Ian Crockatt og utgitt i boken *Crimsoning the Eagle's Claw* (Arc, 2014).

Den skotske dikteren George Mackay Brown, som levde meste-parten av sitt liv på Orknøyene, var interessert i den hellige Ragnvald og skrev i 1954: «Jeg ser for meg at i nær fremtid vil diktnin-gen til Ragnvald Kolsson, jarl og helgen, få mye oppmerksomhet.»

ORKNØYENE: St. Ragnvalds kapell i St. Magnuskatedralen i Kirkwall.

Ragnvald til å bli enig om at de to skulle styre i stedet for Harald Maddadsson. Da jarl Harald kom tilbake fra et opphold i Norge, dro han for å snakke med Ragnvald om det som hadde skjedd i mellomtiden.

Ragnvald og Harald ble enige om å ta jarledømmet tilbake fra Erlend, og etter flere kamper ble Erlend drept. Seierherrene innkalte til et fredsmøte i St. Magnuskatedralen, og i 1157 ble det forsoning mellom partene. Året etter ble Torbjørn Klerk, en av Haralds rådgivere, lyst fredløs av Ragnvald som følge av drap og andre forbrytelser. Som hevn ble Ragnvald påført et dødelig sår av Torbjørn, og han døde 21. august 1158.

RAGNVALDS LIV ETTER DØDEN

Torbjørn Klerk ble henrettet, og jarl Harald og hans menn tok med seg Ragnvalds legeme for å gravlegge det i St. Magnuskatedralen. Mange følte stor sorg over Ragnvalds bortgang, da han var høyt ansett og elsket som jarl. Han hadde vært en trofast venn for mange, gavmild og dyktig til mye. Senere ble det fortalt om mirakler ved hans grav i katedralen.

Den hellige Ragnvald skal blant annet ha vist seg i

et syn for en syk kvinne som var nær døden, og forsikret henne om at hun ville bli frisk. Da hun våknet, var hun helbredet. En fisker som ba om Ragnvalds forbønn under en voldsom storm på havet, skal ha blitt reddet ved at stormen stilnet. Hendelser som disse gjorde at troen på Ragnvalds hellighet spredte seg, og han ble kjent som en beskytter for dem som er i livsfare.

I 1192 ble Ragnvald skrinlagt, som tilsvarende en kanonisering, av biskop Bjarne Kolbeinnsson med pavens tilatelse. Det vil si at hans levninger ble lagt i et relikvieskrin for at de troende skulle ære ham og be om hans forbønn. Han er aldri blitt formelt kanonisert etter moderne regler, og er nok blitt dyrket mer i Skottland enn i Norge (Orknøyene har vært skotsk siden 1468). Likevel kan man ikke glemme hans norske opphav.

På et tidspunkt ble Ragnvalds relikvier borte, men på 1700-tallet ble de gjenfunnet og murt inn i en av katedralens pilarer. En statue av Ragnvald står bak i katedralen, i det som siden 1965 er innviet som *St Rognvald's Chapel*. Han er avbildet med en modell av katedralen i hendene, for å symbolisere hans rolle som kirkebygger. To av Orknøyene, North Ronaldsay og South Ronaldsay, skal være oppkalt etter ham. •

Guds Ord – Guds Bord

Med utgangspunkt i Jesu ord begir vi oss ut på en spennende reise for å utforske hva Kirkens tradisjon og læreemбеde sier om Kristi tilstedeværelse når Guds Ord leses opp under messen.

TEKST: DOM MICHAEL JENSEN, O.S.B., KLOSTERET ST. MAURICE, CLERVAUX, LUXEMBURG

Jeg er det levende brød som er kommet ned fra himmelen; om noen spiser av dette brødet, skal han leve til evig tid. Med disse ord hentyder Jesus naturligvis til messen, der brødet forvandles til hans legeme. Men det er et dypere innhold i Jesu ord. For det er to ledd i messen, ordets liturgi og eukaristien. Og i begge ledd er Jesus til stede som livets brød. Guds Ord er nemlig også et levende brød! I Bibelen nevnes Guds Ord jo ofte som næring for sjelen: *Jeg fant dine ord og jeg åt dem*, sier profeten Jeremias. Hans kollega Ezekiel får til og med beskjed om å spise en bokrull – *og den var søt som honning i min munn!*

DE TO FORMENE FOR LEVENDE BRØD er grunnlaget for det tema som kalles *De to bord* og har røtter langt tilbake. I en preken der Sankt Augustin kommenterer bønnen *Gi oss i dag vårt daglige brød*, sier han at den kan forstås som en bønn om alminnelig brød, men også om eukaristien. Og så tilføyer han: *Guds Ord, som dag for dag blir utlagt for dere, og så å si brytes for dere, er også deres daglige brød!* Hieronymus er like dyp som han er kortfattet: *For meg er Evangeliet Kristi Legeme.*

Det er Thomas à Kempis, som i sin klassiker *Kristi Etterfølgelse* fra 1400-tallet er den første som bruker uttrykket «De to bord»: *Det ene er det hellige alterbord, som gjemmer det hellige brød, Kristi dyrebare Legeme. Det andre er den guddommelige lovs bord, som inneholder den hellige lære og underviser oss om den rette tro.*

DETTE TEMA ER SÅ RIKT at vi også finner det i Kirkens offisielle lære. Det annet vatikankonsil uttrykker det slik: *Den hellige skrift har Kirken alltid æret på samme måte som selve Herrens legeme, for i liturgien mottar Kirken livets brød fra det bord som er dekket med Guds ord og Kristi legeme, og rekker det til de troende.* Legg merke til en viktig detalj: det er kun tale om ett bord! Ordets liturgi og eukaristien utgjør en ubrytelig enhet. Det er kun ett livets brød. Hvorfor? Fordi livets brød nettopp er Kristus, som vi ikke kan dele i to.

Denne likevekt mellom Guds Ord og Kristi Legeme har ikke alltid vært holdt i hevd. Da reformasjonen nesten utelukkende insisterte på Guds Ord, reagerte Tridentinerkonsilet i motsatt retning, ved å vektlegge sakramentenenes kraft og Kristi realpresens i eukaristien.

Det betyr imidlertid ikke at Guds Ords betydning ble glemt i Den katolske kirke. Lytt bare til disse ord av benediktinerabbeden Dom Guéranger i Solesmes i 1863: *Hvis dere vil vite hva Bibelen er, så se først på tabernaklet. Hva ser dere der? Guds Ord som er blitt menneske under brødets og vinens skikkelser, for å nære deres sjeler. Se så på Bibelen. Hva ser dere der? Det guddommelige Ord, som taler til oss. Herren gir seg selv til oss på disse to måtene: i Den hellige skrift som åndelig lys, i eukaristien som næring. I messen har vi et dobbelt nærvær: et virkelig og vesentlig nærvær i hostien, og et like virkelig nærvær i Skriften.*

ER DET IKKE OVERDREVET, ja direkte galt å tale om realpresens et annet sted enn i det forvandlede brød og vin? Nei, Kirken gir Dom Guéranger rett. Det annet vatikankonsil lærer at Kristus er til stede i liturgien på forskjellige måter: *Kristus er til stede i messens offer, såvel i den som forretter tjenesten, som – og det i høyeste grad – i de eukaristiske skikkelser. Med sin kraft er han til stede i sakramentene, slik at når noen døper, er det Kristus selv som døper. Han er til stede i sitt ord, slik at det er han selv som taler når de Hellige Skrifter leses opp i kirken.*

Vi katolikker som lever i overveiende lutherske land har ofte en tendens til å insistere på Kristi realpresens i eukaristien, fordi det er spesifikt katolsk. Det har vi rett i. Men dét gir ikke grunn til å forsømme Guds Ord. Vi er nettopp katolikker, og det ordet betyr jo etymologisk at vi vil «ha det hele med». Hvorfor ikke utnytte alle de rikdommer som Kristus har betrodd sin Kirke? Hvorfor skulle vi være mindre begeistret for Bibelen enn våre protestantiske søstre og brødre? Den hellige Cæsarius af Arles, som levde helt tilbake i det 6. århundre, gir oss på dette punkt en velgjørende belæring, som stadig er brennende aktuell:

Guds Ord er ikke mindre kostbart enn Kristi legeme. Vi viser jo stor omhu når vi mottar Kristi legeme for at ikke noe av det skal falle til jorden fra våre hender; la oss derfor vise like meget omhu for at det Guds Ord som forkynnes for oss, ikke skal gå til grunne i vårt hjerte, fordi vi tenker på andre ting. For den som lytter skjodesløst til Guds ord, er ikke mindre skyldig enn den som av egen forsømmelse lar Kristi legeme falle til jorden.

SOM JAKOB SKRIVER i sitt brev: *Den største respekt vi kan vise Guds Ord, er å lytte til det så aktivt at vi ikke bare er Ordets hørere, men også dets gjørere.* •

Er verdi-konservatismen død?

Pendelbevegelser er et kjent fenomen i historien.

De kan for eksempel gjøre seg gjeldende i økonomien, fra den ene toneangivende teori og til den motsatte, som regel med mange mellom-varianter. Det samme har vi sett i politikken, i enkeltsaker, men også på nivået over politikken, i det som kan kalles den hegemoniske verdisfæren.

Jeg skal forsøke å konkretisere dette.

FØR 1960-TALLET VAR DE kulturelle kodene i vårt land stort sett forankret i et borgerlig, tradisjonsbevisst verdifundament. Alminnelig akseptert skikk og bruk innebar en høflig omgang mellom mennesker og respekt for autoriteter. De moralske verdier var stort sett omforente. Kirken var ikke uten innflytelse i dette relativt fredelige samfunnslivet.

Utover i 1960-årene skjer radikale forandringer. Narkotika introduseres i stadig flere ungdomsmiljøer. Antiautoritære idéer griper mer om seg. Året 1968 blir symbolåret for et opprør, først på universitetene i hele den vestlige verden, så inn på fabrikker og andre arbeidsplasser.

Det ligger en marxistisk ideologi i bunnen av opprøret, og vi får en sterk politisk radikaliseringsbølge utover på 1970-tallet. Men gjennomslaget for en anti-autoritær tenkning går langt videre enn til politikken. Den gjennomsyrrer også kulturen vår, i betydningen sosiale omgangsformer, synet på ekteskap, barneoppdragelse og så videre. Tradisjonelle borgerlige verdier svekkes og relativiseres. En mer løssluppen frihetstrang dominerer i ungdomsmiljøene og etter hvert de voksnes levemåte.

DET GIR SEG ULIKE UTSLAG, som har satt varige spor. Som det uvesentlige, men likevel symbolsk viktige, i endrede klesvaner. I offentlige yrker, også der man møter klienter eller elever, erstattes jakke, skjorte og slips med jeans og t-skjorter. Langt hår og skjegg ble alminnelig. Tiltaleformen ble uformell, og fornavn ble vanlig i de fleste miljøer.

Viktigere følger var en sterk intensivering av kampen for likestilling mellom kvinner og menn, overgangen

til selvbestemt abort i 1978, opphevelsen av forbudet mot homoseksuelle handlinger mellom menn i 1972, en løssluppen kriminalpolitikk og ditto innvandringspolitikk. Kulturelt «mangfold» ble bejublet, og uttrykket «våre nye landsmenn» ble alminnelig brukt og viste vår store toleranse.

I alle fall på 1970-tallet var disse kulturelle endringene inspirert av en kollektiv, marxistisk inspirert solidaritets-ideologi. Men etter hvert, særlig mot slutten av forrige århundre, ble den kollektive ideologien svekket. Oljenasjonen Norge ble stadig rikere, den alminnelige velstand likeså. Privatkapitalismen blomstret, stadig flere økonomer ble utdannet, men også andre akademikere.

Mange av de sakene som radikalismen hadde inspirert få tiår tidligere, ble nå adoptert av en voksende og velutdannet elite med grunnleggende liberale sympatier. Det dreide seg ikke om en tradisjonell Venstre-liberalisme, snarere om en mer tverrpolitisk nyliberalisme. Den var mer et kulturelt verdifelleskap enn en politisk allianse. Det viste seg ved at disse verdiene var felleseie i ledende lag av folket, hva enten disse sympatiserte med Høyre eller Arbeiderpartiet. De nyliberale idéene hadde bred tilslutning også i akademien og i de dominerende media.

DISSE IDEENE VAR TIL DELS en videreføring av dem som vokste frem på 1970- og 1980-tallet. Minoritetsvern kom i vinden, hva enten det gjaldt samer, seksuelle minoriteter, som etter hvert ble utvidet til å gjelde også transpersoner og personer med problematisk kjønnsidentitet, innvandrere og asylsøkere, voldsutsatte kvinner m.fl.

Flere av disse sakene fikk en forsterket støtte av nyliberalerne. PRIDE-feiringene vokste i omfang og intensitet, regnbueflagg ble ansett som obligatoriske, endog i barnehager og på offentlige bygninger. Storsamfunnets historiske og aktuelle (vindmøller) overgrep mot samiske rettigheter fikk enorm oppmerksomhet. Kvinnesaken ble holdt varm, selv om kvinner var flinkest på skolen, dominerte i mange akademiske fag og hadde stadig flere lederstillinger i offentlig og privat virksomhet. Den saken ble naturlig nok også forbundet med krav om utvidet adgang til selvbestemt abort.

En avlegger av denne form for nyliberalisme var en stadig lavere terskel for å føle seg krenket. Tradisjonelle

betegnelser som «neger» og «indianer» ble bannlyst. Det kjønnsnøytrale «hen» ble brukt stadig oftere. Det gjaldt å være «woke» - våken og observant når krenkelser finner sted og slå ned på disse. Og personer uten de «rette» meninger kunne bli kansellert som foredragsholdere eller artister. Paradoksalt nok kom nyliberale stemmer til å forfekte restriksjoner på ytringsfriheten.

DENNE UTVIKLINGEN HAR utvilsomt provosert mange tause stemmer i vårt land. Og ikke bare i Norge. De fleste vestlige land har hatt en liknende utvikling. Også USA. Der kommer reaksjonene ofte først og sterkest.

Trumps og MAGA-bevegelsens suksess kan ikke alene forklares med økonomi. Som professor Jerome Karabel ved Berkeley-universitetet har pekt på (Le Monde Diplomatique nr. 12 2024), er det også kulturelle årsaker. Nyliberalismen under Clinton fortsatte under Obama og har bidratt til det store skismaet i amerikansk politikk. Karabel skriver at demokratene forbindes med «politisk korrekthet», «kanselleringskultur» og «woke». Reaksjonen ble en sterk høyredreining inne i det republikanske partiet. En liknende utvikling ser vi i mange europeiske land, og noe av grunnen er nok her kulturelle forhold som i USA.

Vi aner den samme tendensen i vårt land. Venstresiden, som i særlig grad forbindes med nyliberal politisk korrekthet, men også partiet Høyre, merker tilbakegang. Ytre høyre med Fremskrittspartiet er i markant fremgang. Menn uten høyere utdanning bidrar sterkt til denne utviklingen. Vi vet ikke om dette er en varig trend. Men vi vet fra vulgærytringenes hovedarena, de sosiale medier, at det er mye «anti-woke» og sinne over politisk korrekthet hos de fleste av våre fremste politikere og deres våpendragere i media.

En kjent variant i Finnmark er et tiltakende sinne over positiv forskjellsbehandling av samer i norsk politikk. Aggresjonen blir ikke mindre av at den vanskelig kan få utløp i toneangivende media. Der er det krevende å kritisere flere av de nyliberale fenomenene uten å bli slått til jorden av en skrivende akademisk elite. Det gjelder f.eks. PRIDE og spørsmålet om kjønnsidentitet. Et viktig unntak er innvandringsspørsmål. Der er det

blitt stuerent å være restriktiv, og uttrykket «våre nye landsmenn» er nærmest gått ut av bruk.

I USA OG FLERE europeiske land tales om fascistiske trekk ved ytre høyre-partier med betydelig tilslutning i folket, og vi vet hva som hendte i USA 6. januar 2021. Demokratiske verdier kom i spill.

Så langt er vi ennå ikke kommet i Norge. Men har vi noe bolverk mot at det skjer? Vi mangler en modig og saklig kritikk av flere av de nyliberale fenomener. Vi har ikke lenger et egentlig verdikonservativt miljø med tyngde. Folkekirkens fremste representanter har satt seg selv utenfor ved – med noen nyanser – å bli en del av den uniforme, dominerende meningseliten. Men jeg øyner et håp: Kristelig Folkeparti. Jeg har alltid vært skeptisk til politiske partier som bruker kristen-navnet om egen politikk. En slik «autorisasjon» av egne verdier er dypt problematisk. Men den nye ledelsen i partiet har gitt oss noen viktige signaler.

«Det er mye «anti-woke» og sinne over politisk korrekthet hos de fleste av våre fremste politikere og deres våpendragere i media.»

HØSTEN 2024 GIKK LEDEREN av KrF, Dag Inge Ulstein, ut med et viktig budskap – viktig fordi det er motstrøms og representativt for mange tause stemmer. Partiet vil fjerne «Rosa kompetanse-kursene» for

skole- og barnehageansatte om kjønnsidentitet og likedan betegnelsen «hen» i den norske skolen. I følge Aftenposten mener Ulstein at norske barn kan bli forvirret og ta store livsvalg forhastet. Han understreker at det finnes bare to kjønn. Jeg skal ikke utdype dette, men nevner at KrF er det eneste partiet som klart har uttrykt en slik oppfatning. At partiet også gikk sterkt i mot å utvide grensen for selvbestemt abort til 18 uker, er ikke like originalt, men like fullt et viktig verdistandpunkt. Det gjenstår å se om partiet vil bli en viktig verdikonservativ stemme i norsk politikk. Mer enn noen sinne trengs en slik stemme.

G. Fr. Rieber-Mohn

GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

UTSTILLING

I MARIAS FOTSPOR: Ett av de 12 Maria-maleriene i utstillingen.

UTSTILLINGSÅPNING

Maria i dag

Den tyske billedkunstneren Stefanie Reinhart (57) åpner den 26. april en stor Maria-utstilling i Bøler kirke i Oslo.

Hun har bodd i Oslo siden 1995 og har hatt flere utstillinger i Norge og Tyskland.

I MARIAS FOTSPOR

Utstillingen har fått overskriften «Maria i dag». De 12 maleriene er en reise i Marias fotspor, med kunstnerens tolkning av i dag. Maleriene er en del av et totalkonsept med musikk, kunst, foredrag og kontemplasjon. Med seg har Reinhart forfatteren Helene Kierulf Næss, sogneprest Anne Berit Evang og musiker Anne K. Skaare.

– *Maria, Jesu mor, er svært sentral for oss katolikker. Du er selv buddhist, så hvor kommer din fascinasjon av Maria fra?*

– Jeg er født inn i en katolsk tradisjon i Sør-Tyskland og har gått på en katolsk jenteskole med nonner som lærere. I voksen alder ble jeg mer og mer fascinert av buddhismen, men dette forandret ikke min interesse for katolsk tro, religionsdialog og andre tros- og livssynsretninger.

Maria – datter, kvinne, venn, ektefelle, mor og dronning – er en spennende skikkelse. Lignende skikkelser finnes i mange religioner. Det er utgangspunktet for denne utstillingen, forteller Stefanie Reinhart.

BESØKTE TAUTRA

– *Du henter inspirasjon fra mange steder i bildene dine. Blant annet har du besøkt Tautra Mariakloster. Hva ga det deg?*

– Jeg reiste til Tautra og fikk snakket med priorinnen om mine Maria-planer. Hun velsignet prosjektet mitt. Å bo noen dager med nonnene på Tautra var en skjellsettende opplevelse!

Nonnene i den tyske byen Bad Mergentheim, hvor utstillingen hadde premiere i oktober 2024,

kom med enda flere gode innspill. Det hele var svært lærerikt og meningsfullt.

Jeg tror spesielt kvinner har et forhold til Maria. En kvinne fortalte meg at Maria blir også kalt «die Knotenlöserin», en som løser opp knuter.

– *Hvilken erfaring og hvilke tanker håper du publikum tar med seg fra utstillingen din?*

– Målet med utstillingen er også å vise en litt annen side av Maria – hvordan Maria kunne sett ut i dag. Som Helene Næss skriver: «I dag, når spørsmål knyttet til kvinner og religion er blitt et ugjenomtrentelig felt av kryssende interesser og motstridende idealer, er det viktigere enn noensinne å ha god kunnskap om kristendommens desidert største kvinneskikkelse», sier Stefanie Reinhart. •

EN ANNEN SIDE: Billedkunstneren Stefanie Reinhart ønsker å vise hvordan Maria kunne sett ut i dag i en utstilling i Bøler kirke i Oslo.

NAVN: **Savvas Karagiannidis**
YRKE: **Kokk, pt Oslo katolske
bispedømme**
ALDER: **56 år**
FRA: **Hellas**

- Hvorfor har du valgt denne retten?

- Den er enkel og smakfull, lett å lage hjemme og veldig populær, og såkalt *comfort food*.

- «Comfort food»?

- Ja, mat som fremkaller litt sentimentale og nostalgiske følelser, ofte knyttet til barndomsminner og mammas gryter.

- Og det gjør denne?

- Ja, mamma lagde den en del i barndommen. Hun brukte grønnsaker fra egen hage og kyllinger vi holdt selv.

- Favorittmat ut over denne retten?

- Jeg jobbet en tid på en mexicansk restaurant i Tyskland og ble veldig glad i mexicansk mat, spesielt en god spicy «Carne con chili», som jeg kaller retten.

- Og favorittredskaper på kjøkkenet?

- En skarp japansk kokkekniv til å skjære med, og en klut, til å tørke opp søl.

- Hvordan vil du karakterisere det greske kjøkkenet?

- Det er enkelt, smakfullt og fargerikt. Vi bruker mye fisk og kjøtt, frukt og grønnsaker. Selv bruker jeg mye olivenolje og appelsin.

- Og hvilket land har det beste kjøkkenet?

- Jeg er åpen for det meste. Alle land har sine tradisjoner og sitt å bidra med til hele verdens kjøkken.

ENKEL GRESK KYLLINGSUPPE I FASTETIDEN

På en søndag i fastetiden kan det passe godt med en gresk kyllingsuppe med sitron, synes den greske kokken Savvas Karagiannidis.

TEKST: HANS ROSSINÉ

INGREDIENSER (4 PERSONER)

To gode stykker kyllingfilet

6 dl vann

2 ss kyllingfond (konsentrert kyllingkraft)

To egg

1 dl pasta eller risotto

1 ts salt

Saften av en halv sitron

En neve hakket persille

FREM GANGSMÅTE

Finn frem en stor gryte. Hell vann, kyllingfond, salt og risotto i kjelen. Skjær opp kyllingen i små biter, putt opp i kjelen og la alt småkoke i 15 minutter

Press saften av sitronen og pisk forsiktig sammen med eggene.

Pisk litt av suppekraften, 1 dl, godt inn i eggeblandingen. Gjenta dette to ganger.

Pisk til slutt blandingen inn i suppen, slik at den får kremet og fin konsistens.

Pynt og server!

TIPS!

Som tilbehør passer focaccia eller nybakt, grovt brød godt til. Og dryss gjerne over litt hakket persille og en skvis sitron rett før du serverer,

**Απολαύστε το γεύμα σας!
GOD APPETITT!**

Mange nikker til Nikea

Nikea er kanskje ikke på alles lepper i år, men dette kirkemøtet i 325 er utvilsomt det som nevnes oftest. Grunnen enkel: Et villnis av myter.

TEKST: BJØRN ARE DAVIDSEN

Det er altså ikke bare fordi det er jubileumsår at det kan være behov for å å rekke opp hånden når mytene dukker opp. For vi møter dem hos alt fra litterære til rikspolitiske helter med stort publikum.

Dikteren Arnulf Øverlands foredrag *Kristendommen – den tiende landeplage* nærmer seg hundre år, men vil nok ikke bli like behørig feiret som Nikea, i hvert fall ikke av historikere. For Øverland er på villspor så mange steder at det er interessant når teksten – ukritisk – trekkes frem som eksempel på god religionskritikk. Hadde ikke så mye druknet i støyen fra saftig ironisering, hadde jeg anbefalt lærere heller å bruke foredraget som eksempel på dårlig historie.

FOR HER ER DET MYE Å TA AV. Som når Øverland hevder at da «kirken vel hadde befestet sin makt, var det ganske risikabelt å drive naturvidenskapelige studier». Når han legger til at det var dødsstraff for å tro «at jorden var universets midtpunkt», skulle man tro han

ikke ville ha vanskelig for å finne vel-dokumenterte eksempler. Men Øverland surfer selv på myter når han med største selvfølgelighet nevner en gjenganger i *Sannhetsserum*, astronomen Galileo Galilei (1564–1642).

Han treffer ikke bedre når hans andre eksempel er Bruno (1548–1600). Ja, i motsetning til Galilei ble han henrettet, men ikke for sitt syn på jorden. Fremfor naturvitenskapelige studier var han mystiker, opptatt av verdens guddommelighet. En sterk og klar marxist som Øverland ville nok ikke sett Bruno som en helt, om han hadde tatt seg bryet med å se hva han sto for.

I STEDET FOR Å KASTE LYS over historien, er Øverland opptatt av å svartmale kristendommen som «et mørke, som bredte sig over hele Europa og Amerika, og det har varet i 1900 år». For å få en slik historie til å gå opp, må han fortsette å bruke sin dikterevene. Blant mye han presterer å påstå, er at Den hellige ånd ble «vedtatt med nokså

knepen majoritet på kirkemøtet i Nicæa og etter påtrykk fra keiser Konstantin».

Øverlands respektløse stil vakte forargelse og han havnet i retten. Når han i spørsmålet om Den hellige ånd i Nikea ble gjort oppmerksom på at «i Gyldendals leksikon står noe annet» lyste ikke svaret av kritisk tenkning: «Tja, jeg har ikke skrevet leksikonet. For øvrig er det nok riktig at den opptrådte av og til før Nikea også, i en dues skikkelse og sånn». Ja, som i tekster i Det nye testamentet, nesten 300 år tidligere.

Innrømmelsen førte forøvrig ikke til at Øverland rettet noe i trykte utgaver av foredraget.

MEN DET ER IKKE BARE litterære helter som spiller på Nikea. SV første leder, Berit Aas (1928–2024), også kjent for tekster om hersketeknikk, holdt i mange år foredrag der hun hevdet at kirken ikke ga kvinnen sjel før på møtet i Nikea. Hun brukte også dette i en Odelstingsdebatt i 1976 om hvem som skulle være omfattet av likestillingsloven: «Vi lever egentlig i skyggen av kirkemøtet i Nikea når vi ikke kan bestemme oss for om kvinner er likeverdige med menn som religiøse individer»

Så sent som i 2013 kunne en politisk rådgiver blogge på maddam.no at «En av de store feministiske seirene var

«I stedet for å kaste lys over historien, er Øverland opptatt av å svartmale kristendommen som et mørke, som bredte sig over hele Europa og Amerika, og det har varet i 1900 år.»

TROSBEKJENNELSEN: Keiser Konstantin og biskoper ved konsilet i Nikea holder frem det nikenske trossymbolet.

kirkemøtet i Nikea i år 325 hvor den spirende kristendommen vedtok at kvinner hadde sjel.» Ja, det er grunn til å kritisere kirken i likestillingskampen, men det betyr ikke at man bør bygge kritikken på myter. For det er meningsløst å tro at kirken tvilte på at kvinner hadde sjel. Kvinner ble døpt fra første stund, slik vi kan lese om i *Apostlenes gjerninger*.

DETTE ER IKKE DET ENESTE som Nikea stadig får skylden for. Dermed kan vi stadig høre at det var der Bibelen ble samlet og at tekster som hevdet at

Jesus bare var et menneske ble forkastet. Som alltid uten noen form for kilder.

Dermed stemmer det heller ikke at man med én stemmes overvekt ble enige om at Jesus var Guds sønn. Man avviste heller ikke en tidligere kristen tro på reinkarnasjon. For her er det bare å gni seg i øynene i møte med mytene. Jeg venter bare på dem som hevder at man vedtok at jorden var flat, UFOer fra andre planeter og at kristne bør støtte Trump.

FOR DET ER VANSKELIG Å SE GRENSER for fantasier om Nikea. I fravær av kilder

renner munnen over med hva bakhodet er fullt av. Det er greit å bruke plass på noe av dette, men i et jubileumsår bør vi også lære mer om hva som faktisk skjedde. Det blir det heldigvis god anledning til, og ikke bare i dette tidsskriftet.

KILDER:

Bjørn Are Davidsen i kapitlet *Da kvinnen fikk sjel i Da jorden ble flat – mytene som ikke ville dø*, Luther forlag 2010.
Berit Ås, SV, Odelstingsdebatt 27.april 1976, side 335.
Sørlandet, tirsdag 28. mars 1933, side 4.

AMUND DAHLEN er organist i St. Paul kirke i Bergen og leder av orgelklubben Ferdinand. Han skriver om musikk for St. Olav tidsskrift.

Stabat Mater Dolorosa

*Standande i gråt og kvida/ Herrens mor ser Sonen lida/
høgt på kross og skjemdartre.*

Ragnhild Foss har oversatt til høgnorsk, og teksten er å finne i den katolske salmeboken Lov Herren, nr. 471. Den bygger på sekvensen fra 1300- tallet.

Hva er så Stabat Mater?

Teksten beskriver Marias smerte da hun stod ved Jesu kors. Hvem som har skrevet teksten er usikkert, men i 1727 fikk Stabat Mater offisiell status som en av de fem tillatte sekvensene i messen. I St. Paul kirke synges Stabat Mater på langfredag.

For mange er Stabat Mater av den italienske barokkomponisten Pergolesi et kjært stykke musikk å høre på i fastetiden, men det finnes flere «stabat'er». Her er tre andre.

Bayersk radioorkester og kor

Dir Mariss Jansons

Label: Clasart Classic

Antonin Dvorak 1841–1904 var en tsjekkisk komponist og en av de betydeligste representanter for nasjonalromantikken. Han er kjent for sine inderlige og vakre melodier og en stor «orkestermaler» som vet å fargelegge ved hjelp av harmonisk finesse og orkestrering.

Sammenlignet med Rossini kan det vel slås fast at Dvorak er mer i tråd med tekstens retning og vilje. Talende i så måte er satsen **Eia, mater, fons amoris** – *Kjærleiks kjelde moder milde/ eg så gjerne gråta vilde/ Attmed krossen hans med deg* (Foss). Den er fylt med patos og empati, utrolig vakkert.

Gioachino Rossini (1792–1828): Stabat Mater

Med bl.a. Anna Netrebko

Dir: A.Pappano

Label: Warner

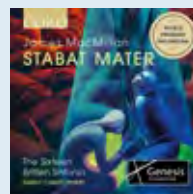
Endelig versjon ble urfremført i 1842 i Teatre Ballet Ventadour Paris, og mottok en del kritikk i sin tid.

Den kjente poet og forfatter Heinrich Heine mente

Rossinis musikk var overfylt og hadde et altfor leken- de musikalsk språk for et slikt verk fylt av smerte og sorg, mens en ung Richard Wagner kritiserte ham for å bruke religiøst materiale for å tjene penger - i ren kapitalistisk hensikt. Wagner hadde riktignok flere populære komponister i tankene, ikke bare Rossini. Den franske musikkhistorikeren G. Chuquet bemerket at «religion i sør er noe helt annet enn religion i nord!»

Sånn umiddelbart er kanskje Rossinis Stabat mater mer egnet for operascenen enn kirken, men jeg synes en del partier er talende og gir uttrykk for både smerte og sorg.

Urfremføringen ble imidlertid en stor suksess hos publikum, applausen ville ingen ende ta, og ikke mindre enn tre satser måtte framføres en gang til – Da Capo! Rossini ble hyllet som sin tids største komponist.

The Sixteen med Britten Sinfonia

Label: CORO

Sir James Loy MacMillan er en nålevende og høyt respektert komponist, født i Skottland i 1959. Han har skrevet mye musikk basert på sin katolske tro, deriblant Jesu syv ord på korset, Messe, Requiem for Europa, messemusikk til bruk for menigheter rundt forbi, samt sin versjon av Stabat mater.

Jeg er blitt fortalt at han fremdeles har en liten organistjobb i Skottland.

Verket for kor og strykere, skrevet i 2016, uttrykker et brennende ønske om å få del i Marias og Jesu lidelse – det er fylt med smerte og fortvilelse. Dette gjenspeiles i mektige klangflater og dissonans, MEN dog blandet med harmoniske og iørefallende partier. Lytteren kjenner på opprørthet, kjærlighet og aggresjon - et fantastisk verk som gjør deg godt i sjel og sinn.

Det musikalske uttrykket er så langt fra Rossini som man kan komme –forskjellen er like stor som bløtkake og hjortegryte.

Hvis du er i nærheten av Bergen domkirke 13.april har du muligheten til å høre det med Bergen domkor – det blir nok en flott opplevelse i fastetiden.

**14 SIDER
bokstoff**

JORDAN PETERSON:
**Fremhever kristne
verdier – men
er han egentlig
ateist?**

Les bokessay neste side.

Heseblesende kamp med Gud

Den kanadiske psykologiprofessoren Jordan Peterson har siden gjennombruddet i 2016 nærmest vært et kultfenomen blant unge voksne, særlig menn. Katolsk ungdom er ikke noe unntak.

TEKST OLAV RUNE EKELAND BASTRUP

De verdsetter Petersons forsvar av tradisjonelle kristne verdier og hans kritikk av «wokeism» og postmodernismens relativisme. Med bøkene «Maps of Meaning» og «12 rules for life», samt utallige foredrag publisert på Internett, har han fått millioner av følgere verden over. Mye av det Peterson formidler, er isolert sett ukontroversiell livsvisdom, men med en brodd som treffer ømme punkter i samtidskulturen: Rydd på rommet ditt og slutt å klage. Skyld ikke på samfunnet eller på at du blir undertrykt. Om du ikke har det bra, så ta ansvar selv.

Peterson er opptatt av å fremheve kristendommens kulturelle og sivilisatoriske fortrinn. Kristne dyder fremmer gode liv og gode samfunn. I boken «We who wrestle with God. Perceptions of the divine» er perspektivet mye større. Oppgaven han har satt seg fore, er å nå inn til kjernen av de bibelske fortellinger og vise hvordan de er bærere av universelle sannheter. Spørsmålet om Gud er ikke noe vi kan velge å ta stilling til eller ikke, men noe ethvert menneske og enhver sivilisasjon er nødt til å konfronteres med, hevder han.

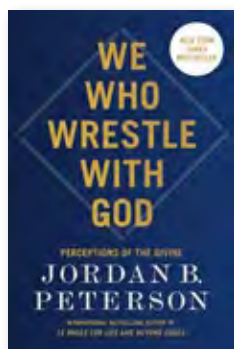
EN GUD FOR SINTE UNGE MENN?

Petersons gjennomslagskraft skyldes en effektiv kombinasjon av veltalenhet og tydelig argumentasjon. Særlig unge menn sjarmes av dette. Mine egne sønner på 30 og 32 er i så måte representative. Samtidig analyserer Peterson på en treffsikker måte opplevelsen mange unge menn har av å være fremmedgjort

i et samfunn som favoriserer feminine verdier fremfor maskulinitet. Menn skårer gjennomgående høyere på negative statistikker enn kvinner. Dette misforholdet er ideologisk skapt, hevder Peterson. I den opphetede debatten rundt kjønn har Peterson blitt en skyteskive for venstresiden og personifiseringen av alt som er politisk ukorrekt. Å havne i polemikk med ham kan imidlertid være det rene mareritt. Med sitt retoriske talent slår han hvem som helst ut av bokseringen.

Mange opplever Petersons ideologiske utlufting som frigjørende, men den polemiske støyen rundt ham har samtidig ført til at de mer fundamentale sidene av hans kulturkritikk ikke er kommet tydelig nok frem. I boken «We who wrestle with God» er perspektivet mindre polemisk og mer prinsipielt. Strengt tatt trenger man bare lese forordet for å forstå det sentrale i hans tenkning. Med utgangspunkt i begrepene *hierarki* og *autoritet* kan det meste forstås. Bevisst eller ubevisst forholder vi oss hierarkisk til virkeligheten ved at vi lar noen at de mange sanseinntrykk vi mottar, betyr mer for hvordan vi organiserer vår tilværelse på enn andre. Alt vi gjør er en pågående evaluering av mening kontra meningsløst, verdifullt kontra verdiløst, en streben etter å skape kosmos av kaos. Peterson vil vise at mening ikke kan dannes tilfeldig eller subjektivt. Det er helt bestemte byggeklosser som må på plass i det hierarkiske byggverk som utgjør et meningsfullt liv, og hvor Gud er sluttsteinen i pyramiden.

For unge voksne åpner dette for en religiøs

JORDAN PETERSON
**WE WHO WRESTLE
WITH GOD.
PERCEPTIONS OF
THE DIVINE.**
ALLEN LANE 2024.

—“—
Oppgaven Peterson har satt seg fore, er å nå inn til kjernen av de bibelske fortellinger og vise hvordan de er bærere av universelle sannheter.
—”—

bevissthet som kulturen de er vokst opp i, har fremmedgjort dem for. Petersons egen utvikling er i så måte representativ. Fra å se på kristendommen som et eventyr for enkle sjeler, har han skritt for skritt måttet erkjenne at gudstroen ikke bare er intellektuelt koherent og universelt sann, men også nødvendig for samfunnets og sivilisasjonens overlevelse. Tydeligvis treffer dette noe hos unge voksne. Kanskje er det fordi de fornemmer noe som vi godt voksne er mindre sensitive overfor:

at den trygghet vi er vokst opp med, på ingen måte er noe gitt. Bak de vestlige samfunns glansede overflate gjærer et nihilistisk kaos som truer med å rive grunnen bort under den eksistens vi kjenner.

PSYKOLOGI SOM ARKEOLOGISK METODE

I «We who wrestle with God» tar Peterson for seg de bibelske fortellingene og forsøker å grave ut dypere betydningslag, nærmest som »

KULTFENOMEN:
Jordan Peterson har på få år oppnådd stor popularitet.

en arkeolog som nennsomt avdekker sjeldne oldfunn. «Man må lese Bibelen omhyggelig», skriver Peterson. Hver for seg er de bibelske fortellingene bærere av universelle sannheter enhver trenger å bli konfrontert med. Bokens tittel viser til fortellingen om himmelstigen og Jakobs kamp med Gud, men dette er bare en av mange fortellinger Peterson går i dybden på. Første Mosebok fremstilles som en fortelling om betydningen av å komme til bevissthet om seg selv – om hvordan bevissthet om seg selv er uløselig knyttet til bevissthet om Gud, og om hvordan denne dobbelte bevisstgjøring utløser et bestemt sett av handlinger som prioriterer fellesinteresse fremfor egeninteresse. Historien om Abraham er et eksempel på betydningen av oppbrudd og risiko uten garanti for å lykkes, mens historien om Moses og Israelsfolket i ørkenen danner utgangspunkt for en lengre refleksjon rundt temaene autoritet og frihet, om hvordan vi forstår oss selv i historien og om betydningen av forventning, behovsutsettelse, modenhet og utholdenhet i lidelse.

Det underliggende budskapet er at uten de bibelske sannhetene som organiserende fellesverdier, går samfunnet i oppløsning. Å forkaste disse verdiene innebærer tap av livsinnhold og økt lidelse for en selv.

ER PETERSON EENTLIG EN FORKLEDD ATEIST?

Jordan Peterson har aldri svart tydelig på spørsmålet om han tror på Gud i absolutt forstand. I stedet definerer han gudsbegrepet mer indirekte. Ifølge Peterson er Gud «the ultimate fiction». Tilsvarende kaller han ateisme for «et ulovlig sjakktrekk». Det er ikke lett å få tak i hva han mener med dette med mindre man tar i betraktning at Peterson hverken er teolog eller filosof, men psykolog. Petersons utgangspunkt er at all menneskelig eksistens utfolder

seg i naboskap med kaos, men gjennom fortellinger skaper vi mening og sammenheng som beskytter oss enkeltvis og som samfunn fra å gå til grunne. I denne fortellingen må visse deler være med om helheten skal bære. Tar vi Gud ut av fortellingen, klapper den sammen og blir meningsløs. Sjakkspilletts regler må følges, vi kan ikke velge dem bort.

To unge og fremadstormende filosofer, Joe Folley og Andrew O'Neill, har gjort Petersons tankeunivers til gjenstand for dypere analyse. De har kommet til at Peterson er en forkledd ateist.

Etter å ha lest «We who wrestle with God», er jeg tilbøyelig til å være enig, men vil legge til: I bunnen av Petersons tanker skimter jeg også noe autoritært. I kristen tenkning er autoritet utledet av sannhetsspørsmålet. Det er sannheten som gir autoritet, ikke omvendt. Men hvis Gud er den ultimate fiksjon, da er han når alt kommer til alt en projeksjon av våre egne ønsker og behov, og man kan tillegge ham de egenskaper man synes passer. I siste instans handler det om hvem som lykkes i å ta makt over den store fortellingen og gjøre den til sin. Det er nettopp dette de store auto-krater vil. Gud er mer enn sluttsteinen i en tankekonstruksjon. Han er en person som stiller oss til ansvar, og som alene kan gjøre det, fordi han er sannheten. Petersons gjennomgang av Jobs bok viser at det er noe fundamentalt i kristen tenkning som han ikke har forstått. Jobs bok handler ikke om utholdenhet i lidelse, men om at Job må erkjenne Guds suverenitet og derigjennom sin egen begrensning. Den treenige Gud som Kirken bekjenner, holder Peterson fortsatt på trygg avstand.

TRO SOM TERAPI

Peterson er åpen om at han i lange perioder har hatt store problemer med angst og depresjon og en sykkelig avhengighet av benzodiazepiner. Tydeligvis har han hatt dramatiske abstinensreaksjoner i den forbindelse. Hans stadige sentrering rundt temaet kaos som motsats til Gud sier sitt om at kaos er en erfart tilstand hos Peterson selv. Intensiteten i måten han bruker ord som hierarki og autoritet på, gjør det nærliggende å tenke at Petersons intellektuelle arbeid også er en form for selvterapi. Det blir faktisk ganske heseblesende. Å lukke boken og legge den fra seg er som å puste lettet ut etter en dryg treningsøkt. •

— “ —

Det underliggende budskapet er at uten de bibelske sannhetene som organiserende fellesverdier, går samfunnet i oppløsning. Å forkaste disse verdiene innebærer tap av livsinnhold og økt lidelse for en selv.

— ” —

SVEN THORE KLOSTER,
OLE JAKOB LØLAND,
SOLVOR MJØBERG
LAURITZEN OG STURLA
J. STÅLSETT (RED.)
**HELLIG MAKT - STUDIER
I POLITISK TEOLOGI**
CAPPELEN DAMM
AKADEMISK, 2025

“
**Boken er et
interessant
bidrag som
forhåpentligvis
vil inspirere til
en mer utbredt
og faglig robust
diskusjon om
politisk teologi i
norsk kontekst.**
”

Religion og politikk

OMTALT AV ALI JONES ALKAZEMI

Hellig makt er en antologi over politisk teologi. Feltet ble popularisert av den katolske nazisten og rettsfilosofen Carl Schmitt på 1920-tallet. I Schmitts verk *Politisk teologi* (1922) påsto han at den moderne rettsstatens legitimitet egentlig ikke var grunnlagt på noe rasjonelt. På den måten ‘dekonstruerte’ Schmitt i manges øyne den moderne, liberale rettsstatens rasjonalistiske idealer slik de var formulert under opplysningstiden. Schmitt forstår politisk teologi som forbindelsen mellom teologi og politikk gjennom overførte begreper.

De siste tiårene har Schmitt blitt mer populær, spesielt blant ytre høyre og ytre venstre, men også i Kina som *The Atlantic* mener har en «Schmittfeber»: Nazisten og katolikken er nå pensum i kinesisk retts- og statsvitenskap. I denne utgivelsen utforsker forfatterne norske eksempler der religion og politikk smelter sammen. Jeg vil trekke frem to eksempler før en kritisk kommentar.

TRANSHUMANISMEN SOM SKJULT, SEKULÆR RELIGION

Selv om transhumanisme kan virke som en rasjonell, teknologidrevet bevegelse, viser rektor på MF, Sturla Stålsett, i sitt bidrag at den egentlig rommer en skjult teologi. Transhumanister mener at menneskelige begrensninger er onde og må overvinnes ved hjelp av teknologi.

Dette minner om gnostisismen, en gammel trosretning som ser på skapelsen som ond og Gud som fjern og løsrevet fra verden. For Stålsett står dette i kontrast til det kristne menneske- og gudssyn, hvor Gud ikke forkaster skapelsen, men selv blir en del av den gjennom inkarnasjonen i Jesus Kristus.

Stålsett hevder at transhumanismens søken etter teknologisk frelse er preget av en slags religiøs overbevisning, selv om den maskeres som vitenskap. Ved å avvise begrensninger som noe negativt, overser transhumanismen det kristne perspektivet: Begrensninger og mangfold er ikke feil ved skaperverket, men en del av Guds gode vilje.

Stålsett peker på Jesus som et bedre alternativ: en teologi som omfavner menneskets kompleksitet, i kontrast til teknologioptimisme

som han avviser som sekulære, problematiske trosartikler.

OLJEFONDET SOM GUDS FORSYN

Ragnar Misje Bergem utforsker vår nesten religiøse tro på oljefondet som en økonomisk redningsbøye. Han sammenligner denne troen med kristendommens idé om Guds forsyn, hvor Gud styrer historien og gir trygghet. På samme måte ser vi oljefondet som en garanti i møte med fremtidens usikkerhet.

Denne troen er ikke så rasjonell som den kan virke, skriver Bergem. Oljefondet er i bunn og grunn investeringer i aksjer, eiendom og verdipapirer – ting som avhenger av verdensøkonomiens stabilitet og folks tillit til fremtidige investeringer. Hvis verdensøkonomien kollapser, forsvinner også fondets verdier.

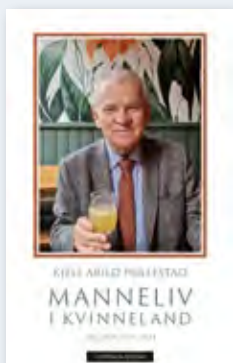
Bergem utfordrer oss til å reflektere politisk-teologisk over oljefondet. Det vi ser på som en rasjonell økonomisk struktur, er kanskje heller en form for kvasi-religiøs tro – en høyst kritikkverdig moderne myte. Troen på oljefondet som en evig sikkerhet blir dermed avkledd som en irrasjonell forestilling som står for fall.

HALTENDE FORSØK PÅ DET POLITISK-TEOLOGISKE

En svakhet ved boken er dens tidvise famling i bruken av teologisk språk for å analysere politiske fenomener. Carl Schmitt kritiseres for å bruke teologiske begreper til å støtte sin politiske teori, snarere enn å drive ekte politisk teologi. Ironisk nok gjentas dette problemet i enkelte bidrag i boken selv.

Et tydelig eksempel er Lovisa Mienna Sjöbergs tekst om samenes forhold til naturen. Her brukes begreper som panteisme på en upresis måte, og forsøkene på å gjøre teksten teologisk relevant føles ofte søkt. Utsagn som at vinden og været «styres av Guds hender» eller at vindmøller representerer «Mammon», virker mer som påtatte bilder enn som bidrag rotfestet i en spesifikk teologisk tradisjon eller tekstkorpus.

Til tross for disse tendensiøse svakhetene, er bokens overordnede prosjekt viktig. Den er et interessant bidrag som forhåpentligvis vil inspirere til en mer utbredt og faglig robust diskusjon om politisk teologi i norsk kontekst. •

KJELL ARILD POLLESTAD
MANNELIV I KVINNELAND.
DAGBOK 2014-2024
CAPPELEN DAMM 2024

Mørkeblå humor-parade over tidens dårskap

OMTALT AV HANS FREDRIK DAHL

Kjell Arild Pollestad er oppbrakt, ja rasende. Feminismen har tatt overhånd, sier han, med kjønnsk kontroll over alle meninger, til skade for det mannlige. Vår tids ungdom, sier han videre, forføres av den sløvende teknologien, mens kirken på sin side forlades av et stadig mer avkristnet folk. Mennesker krenkes og minoriteter fornærmes – ja hele samfunnet vipper opp og ned i den amerikanske woke-kulturen med dens krav om korrekte meninger på alle områder. Mot dette må det reageres! Og Pollestad gjør det, i dagboks form med «Manneliv i kvinneland», opptegnelser fra årene 2014–24.

EN SVIR Å LESE! Pollestad skriver morsomt og elegant, og avslutter gjerne sine innførsler med poenger som sitter. Men han skriver litt for langt; nesten 600 sider med ironi blir i meste laget, selv om dagboka inneholder rolige, mer tenksomme partier også. Alt som er galt i samfunnet, blir jo tatt opp og endevendt. Stakkars byråkrater og øvrighetspersoner – sarkasmene flyr. Språkrådet og kontrollører av alle slag, og især myndigheter som leter etter kjønnsnøytrale former, får så det suser, i denne litt mørkeblå humor-parade av offentlige tendenser.

Hva ler vi egentlig av, i all denne frodige spott? Av tidens dårskap, selvfølgelig; av alt som virker overdrevent prektig og sosialdemokratisk. Da heller en saftig biff og et glass vin eller tre, om det bys (det skjer ofte i denne bok); og heller meierismør og lettsinn enn irriterende begrensninger i hva som kan sies og menes i samfunnet. Alt dette kommer tydelig fram i dagbokens form, der døgnets irritasjoner veksler med egne stemninger og sågar med vennlighet; det siste uttrykt i en nesten gripende ømhet overfor forfatterens egen gamle mor, som følges med sønnlig kjærlighet inntil død og gravferd i november 2019.

MAN KAN UNDRES over det som ligger under alt dette. Et konservativt sinnelag, selvfølgelig. Det har vi alle, og frydes over å slippe det løs

iblant. Men dypere ned? Mon tro om vi ikke aner en rent ut religiøs fortvilelse bak all spotten. Over at moderne mennesker ved å vende Gud ryggen, legger seg åpne for tåpeligheter av typen woke og andre religions-surrogater. Jeg leser i alle fall Pollestad slik at han egentlig lengter tilbake til en situasjon hvor det å tro koster noe; koster liv og lemmer om det trengs. Til en martyr-tid, langt tilbake, da det å være kristen var alvorlig og ikke bare lett-vint overflatisk. Det paradoksale er kanskje at biffen og vinen knapt fantes da, ikke for vanlige mennesker i alle fall.

Nå kan man vende Gud ryggen på forskjellige måter. En utvannet form er protestantismen. Pollestad grunner mye over lutheranismens forhold til katolsk tro, og finner klare, ja ubønnhørlige fordeler i den siste. Det apostoliske blir så mye mer påfallende som Pollestad selv jo har falt i unåde som katolsk prest, og har sitt å si om venner og fiender blant trosfeller i så måte. Den fulle «Pollestad-saken» er riktig nok behandlet i et tidligere dagboks-bind (det er til sammen syv-åtte av dem) og kan sikkert forstås på ulike måter. Som leser av det nye bindet må jeg se den som et ærlig bakteppe til de interessante innførselene om katolsk versus protestantisk tro, der sansen for det apostoliske får oss til å se hvor hjelpeløst en kirke som den norske kan duppe opp og ned i skiftende moter, ja hvordan tidsånden i det hele må forstås som overflatisk og skiftende i forhold til det mer fundamentale.

APROPOS DET FUNDAMENTALE: Man bør vel se kritisk også på egne idealer. Når Pollestad beundrer Børre Knudsen for hans motstand mot fri abort (her kalt fosterdrap), burde han vel se at Knudsen også var en brutal provokatør som bevisst gikk inn for å krenke flest mulig. Og når han tar parti for Trond Giske, er det ikke ut fra politisk ståsted, som man skulle forutsette, men fordi Giske som me-too-person anklages av den alltid foraktelige feminismen.

Det gjelder holdninger her, der selv raske

—“—
Hva ler vi egentlig av, i all denne frodige spott? Av tidens dårskap, selvfølgelig; av alt som virker overdrevent prektig og sosialdemokratisk.
—”

1,6 millionar feira Landslovjubleet

750-årsjubileet for Magnus Lagabøtes landslov i 2024 vart ein stor suksess. Jubileet har nådd ut til 1,6 millionar menneske og vore eit samarbeid mellom små og store aktørar i den norske kultursektoren.

Fransiskanarkongen Magnus Lagabøtes landslov frå 1274 var den første riksdekkjande lova i Noreg, og ho påverka livet til heilt vanlege menneske i Noreg i over 400 år.

– Landslova er eit av dei aller viktigaste dokumenta i norsk historie og ein heilt sentral del av den felles kulturarven vår. Vi er glade for å kunne konkludere med at jubileet har vore ei markering som er Landslova verdig, seier nasjonalbibliotekar Aslak Sira Myhre.

Nasjonalbiblioteket har vore nasjonal koordinator for markeringa av 750-årsjubileet til Landslova, utnemnd av Kulturdepartementet.

Heile 400 ulike arrangement, i form av forelesingar, samtalar, konsertar, teaterframsyningar og mykje meir, har på ulike vis tematisert og løfta fram lovboka.

AUKA KJENNSKAP

Ei brukarundersøking viser at kjennskapen til Landslova blant nordmenn auka med 30 prosent i jubileumsåret.

Denne publikumssuksessen kviler på eit omfattande forskingsarbeid der alle dei ulike manuskripta av landslova er transkriberte, omsette og kommenterte. Det er publisert ei rekkje tekstar og vitenskaplege artiklar som ei følgje av dette.

– Forskinga var naudsynt for at Lagabøtes landslov skulle fortelast til publikum på ein skikkeleg måte. Formidlinga så mange har fått med seg, byggjer på eit forskingsprosjekt som byrja for meir enn ti år sidan, fortel Sira Myhre.

Nasjonalbiblioteket vil halde fram med å forske på, gjere tilgjengeleg og vise fram dei skriftlege kjeldene frå den norske mellomalderen, også etter jubileumsåret. Ein viktig del av prosjektet er samarbeidet med Vatikanet, der ein tek sikte på å digitalisere, transkribere og omsetje alle dokumenta med tilknytning til norsk historie som finst i arkiva der.

BANEKRYTANDE FORMIDLING

– For Nasjonalbiblioteket har jubileet vore ein suksess både som forskings- og formidlingsinstitusjon, seier Sira Myhre. – Forskinga vår gjer kjeldene frå og kunnskapen om norsk mellomalder tilgjengeleg for fagfolk i framtida, medan formidlinga har gjort ein gløymd del av den felles historia vår synleg for allmenta.

– Det mest banebrytande er likevel at formidlinga har nådd ut til så mange, seier nasjonalbibliotekaren vidare. – Institusjonar i heile landet, nasjonale og lokale, har til saman klart å skape ei interesse for norsk mellomalder som knapt nokon kunne sjå for seg for eit år sidan. (NTB)

replikker må tas alvorlig. Den som tror at dagboka er en uhøytidelig og kanskje mindreverdige form for litteratur, glemmer at den krever det ytterste av sin utøver - ærlighet, sannhet, oppriktighet i alt. Falske memoarer faller nemlig i grus. Pollestad fryder seg da også over det ekte, særlig over James Boswells svært så ærlige dagbok fra 1700-tallets London, som refereres opp og ned – kanskje litt mye.

POLLESTADS EGET LIV får vi oppriktige innblikk i, gjennom omtalen av det daglig strev som oversetter – av norrøne sagaer, av homeriske vers, til sist av Bibelens språklige vansker. Det er ikke lett å være oversetter, nei. Vi følger også dagbokskriverens oppriktige forskrekkelse over korona-epidemiens utvikling fra uke til uke, ja måned til måned. Ordet «nedstengning» får en uhyggelig klang, som vi har godt av å minnes om. Også begivenheter som kanskje fyker forbi i det generelle nyhetsbildet, utpensles i denne dagboka, som Notre Dame-brannen i Paris i april 2019. Begivenheten her gir anledning til en lang og medrivende refleksjon over fransk kultur og dens betydning.

Og hva den herlige byen Roma har spilt for rolle gjennom århundrene, det får vi illustrert gjennom den stadig oppdukkende Jan E. Hansen. Pollestads lesere lurer kanskje på hvem denne Hansen er – men de fanges fort inn i forfatterens begeistring både for Roma og for denne mannens person. Den norske journalisten Hansen har nemlig etter avsluttet stilling i Aftenposten, sin faste plass i Tempio Bar vis-a-vis Pantheon i Roma. Her sitter han, drikker flaskevis av chianti, taler åndfullt og underfundig tross sin avsaugde legg (amputert på grunn av overdreven røyking). Han er kort sagt en skikkelse etter Pollestads hjerte – munter, livsglad, men samtidig dypt seriøs, dessuten katolikk, kort sagt en venn som inn-til sin altfor tidlige død personifiserer hva denne dagboka handler om – nemlig det fullkomne manneliv, i de insisterende kvinners tid. •

IDA JESSEN
JEG VIL!
 EN FORFATTERS
 PORTRÆT AF
 SIGRID UNDSET
 GYLDENDAL, DK
 320 SIDER

Tett på Sigrid Undset

Engasjert og forfriskende bok om Sigrid Undset. Men ikke helt uten moralisering og overfortolkning.

OMTALT AV SINDRE HOVDENAKK

Den danske forfatteren Ida Jessen har lenge interessert seg sterkt for sin dikterkollega Sigrid Undset. Hun har tidligere skrevet om Undset i flere sammenhenger, og oversatt hovedverket om Olav Audunssøn til dansk. Denne høsten kom Jessen så med det hun kaller «en forfatters portræt af Sigrid Undset», en bok som har fått mye oppmerksomhet i hjemlandet.

Jeg vil! er båret fram av ekte engasjement, og en sterk vilje til å forstå nobelprisvinneren Undset. Hvorfor valgte hun som hun gjorde, både i privatlivet og i forfatterskapet sitt? Hva var motivasjonen til å gå løs på de store middelalderfortellingene om Kristin Lavransdatter og Olav Audunssøn? Hvorfor konverterte hun til katolisismen i en alder av 42 år?

IDA JESSEN STARTER SIN FORTELLING når Sigrid Undset ankommer Lillehammer som 37 år gammel sliten og gravid tobarnsmor. Hun trenger arbeidsro og finner snart stedet hun døper Bjerkebæk – i dag et museum og populært utfartssted. Dessuten trengte Undset avstand til mannen sin, kunstmaleren Anders Svarstad. De hadde allerede lenge levd ganske adskilte liv, til tross for Undsets ønske om å lykkes som hustru og mor. Svarstad hadde tre barn fra sitt første ekteskap, og Undset fikk aldri noe naturlig og avslappet forhold til noen av dem.

Hennes egen datter Maren Charlotte, bare kalt Mosse, var tilbakestående – for å bruke et datidig uttrykk – og pleietrengende hele livet.

Sigrid Undsets høye ambisjoner på vegne av seg selv og familien lot seg ikke forene, livet kom i veien, og for å få skrevet måtte hun legge avstand også til sine egne sønner Anders og Hans. For Undset gikk forfatterskapet foran så å si alt annet.

IDA JESSEN DIKTER SEG STERKT INN i livet til Undset, og baserer seg på grundig research. På sitt beste skriver hun forfriskende og medrivende, og kommenterer fortløpende alt som

skjer i Undsets liv. Interessant nok har hun en tendens til å lese alt Sigrid Undset skriver biografisk, noe som egentlig er en litt gammel-dags måte å nærme seg et forfatterskap på.

Jessen hopper påfallende lett over mer problematiske sider ved Undsets ytringer, blant annet hennes sterkt anti-feministiske holdninger. Forfatteren forklarer dette med at hun ikke vil gå inn i Undsets polemikk, fordi polemikk er uinteressant!

Ektemannen Anders Svarstads tidstypiske antisemittisme synes å ha smittet over på Sigrid Undset. Men også dette blir nærmest forbigått i en bisetning. Flere steder er det som om Jessen mister sin kritiske distanse, og heller tyr til gammelmodige fraser som at «Sigrid Undsets sammensatte karakter er asiatiske i væld.»

Morsommere er sitatet hun har funnet for å karakterisere Anders Svarstad: «Den sterilt langsomme.»

SELV HAR JEG PROBLEMER med å forstå Ida Jessens nærmest ukritiske begeistring for hovedverkene om Kristin Lavransdatter og Olav Audunssøn. Her skilles åpenbart Jessens og mine veier.

På den andre siden har hun rett i at begge verkene er stjerneeksempler på hvordan et stoff finner sin forfatter. Sigrid Undset kunnskap om norsk middelalder var ganske enkelt imponerende.

Selv om Ida Jessen har skrevet en bok om en forfatter, går hun aldri veldig grundig inn i bøkene til Undset. Som nevnt er det som om hun først og fremst er opptatt av å lete etter biografiske spor i diktningen, som hun så tolker med litt for store og intime ord. Jessens hang til moralisering og tåkete psykologisering trenger også ofte gjennom. Som når hun på overtydelig vis understreker at det alltid er barna som må betale prisen for foreldrenes valg. Ikke akkurat noen original erkjennelse.

I 2024 var det 100 år siden Sigrid Undset konverterte til katolisismen. Ifølge henne selv

—“—
På sitt beste skriver Jessen forfriskende og medrivende, og kommenterer fortløpende alt som skjer i Undsets liv.
 —”

var det en viljesakt, skriver Jessen. En intellektuell prosess, og en øvelse i ydmykhet å gå inn i et fellesskap med mennesker som hadde like store feil som henne selv.

Men snedig nok var konverteringen også en slags hevn over Anders Svarstad. For å kunne bli katolikk måtte Undset først skille seg fra ham, siden han hadde vært gift tidligere. Og den katolske kirken aksepterte ikke skilsmisse. Det perfekte sirkelressonement, der altså!

VAR DET INTERESSEN FOR MIDDELALDEREN som førte henne inn i katolisismen, eller var det omvendt? Jessen svarer ikke på sitt eget spørsmål, men er opptatt av å få fram at Sigrid Undsets gudstro var oppriktig og noe hun selv hadde valgt. I forlengelse av dette skriver også Jessen om Undsets kompromissløshet og råskap. Hvordan hun ikke viker unna de store eksistensielle spørsmålene. Her kommer forfatteren med det kanskje mest interessante i denne boken. Nemlig hva man kan kalle et bud på en poetikk, som nok i like stor grad peker tilbake på Jessen selv som på Undset: *«Litteratur skrives på anfægtelse. Inderst i hvert eneste dybt vedkommende stykke prosa ligger der en kerne, og denne kerne er forfatterens anfægtelse over noget, som egentlig er privat. Det kan være en lille ting, og det kan også være en stor. Det er måske sket noget. Man har måske gjort noget. Man har måske været ude for noget. Man har måske undladt at gøre noget. Ja, det kan være en lille ting, tåbelig for andre, hvis de fik den at høre, men den er en drivkraft for den, der bærer den.»*

Selv med sine svakheter, er *Jeg vill!* blitt en ganske vellykket bok. Det er alltid interessant å lese hvordan norske forfattere og norske forhold blir oppfattet utenfra. Ida Jessen har store kunnskaper om norske samfunnsforhold og norsk historie.

Men geografien sitter kanskje ikke helt. Som når hun hevder at Sigrid Undset i aprilidagene 1940 dro fra Dovre i en kutter!

Akkurat dét har jeg litt vanskelig for å tro på. •

BLIKK I ARKIVET

BISKOPER AV OSLO

Blikk i arkivet er en spalte som trekker frem klipp fra gamle numre av *St. Olav*, og denne gangen også fra *Broen*. Takket være arbeidet med å digitalisere alle bladene er dette blitt enklere enn noen gang.

1932: Biskop Jacob Mangers

Atter kneles han foran Konsekurator, som legger evangelieboken på hans nakke og på hans skulder – symbolet for at den utvalgte *selv* må bære ordets åk før han kan legge det på *andre*... Alle tre biskoper setter etter den siste velsignelse Mitraen på biskop Mangers hode – symbolet på det biskoppelige læreembede: de to spisser erindrer om det gamle og nye Testamente som biskopen skal lære efter.

Gjengivelse av en artikkel i *Luxemburger Wort* i *St. Olav*, nr. 35/1932

1963: Biskop John Willem Gran

Vigselen av en hjelpebiskop i det største av våre norske katolske bispedømmer, og det nettopp en nordmann som er bærer av cistersiens rike tradisjoner her i landet, er nettopp hva hans konsekurator [biskop Mangers] sa i sin vigselspreken: *En milepel*. Den markerer nemlig en etappe i den katolske kirkes vel hundreårige eksistens i Norge i etter-reformatorisk tid... Dette nye episkopat som fikk sin begynnelse Søndag Laetare, og som i sin tid vil avløse dr. Jacob Mangers' over tredveårige gjerning i Norge, vil komme til å måtte stå i et tegn som er nytt i kristenheten: Den mektige reformbevegelse som allerede tar form i den katolske kirke som det II. Vatikankonsils bærende impuls.

P. Hallvard Rieber-Mohn OP i *St. Olav*, nr. 7/1963

1981: Biskop Gerhard Schwenzer

Ved en festgudstjeneste i St. Olav Domkirke den 4. september ble dr. Gerhard Schwenzer innsatt som assisterende biskop av Oslo av biskop John W. Gran... Ut i fra dette er det derfor nærliggende å peke på at biskop Schwenzer har programklært sitt arbeide som romersk-katolsk biskop i Norge: arbeidet for kirkens enhet og møtet mellom troende kristne av god vilje står aller øverst på listen hos Gerhard Schwenzer.

Redaksjonen i *St. Olav*, nr. 17/1981

2005: Biskop Bernt Eidsvig

Ved et bispeskifte er det naturlig å spørre: Hva kan den nye biskop gjøre for sitt bispedømme? Hva kan han gi den lokale kirke? Strekker hans krefter til for oppgaven? Og det er berettiget å spørre slik... Derfor har jeg tatt valgspåket: *Labori non honori*. Arbeidet, ikke æren skal mine krefter være viet. Jeg vil bruke hele min tid, alle mine evner, alt hva Gud gir meg, for dere – for dette bispedømmet. Det er et løfte, men det er usikkert hvor meget det er verd, for en biskop er ikke alene om oppgavene. Bare hvis de troende og han ser i den samme retning, kan bispedømmet ledes riktig. Og denne retning er Gud. Det er han som skal føre oss.

Fra biskop Bernt Eidsvigs preken i *Broen*, nr. 5/2005

CATHINKA DAHL
HAMBRO OG TORGERIR
LANDRO (RED.)

**ARVEN ETTER MOSTER:
KRISTENRETTENS
BETYDNING I NORSK
KULTURHISTORIE.**
IKO-FORLAGET 2024

Spennende og informativt om Kristenretten

OMTALT AV JAN SCHUMACHER

Kun to begivenheter fra norsk kirkehistorie fant veien inn i nasjonalsangen. «Med sitt blod», heter det, «malet» Sankt Olav «korset» på landet vårt. I samme vers hører vi om kong Sverre som «talet Roma midt imot». Selv om det er et vers som bare de færreste kan utenat, så hører det med blant de felles kulturelle referansene om Norge som er nedarvet fra 1800-tallet. Ved siden av pionerene i historiefaget var det ikke minst dikterne og kunstnerne som på den tiden søkte å hente frem den nasjonale identiteten ved hjelp av det særegne norske landskapet og minneverdige historiske hendelser. Når reformasjonen på 1500-tallet ikke oppnådde en plass i samme sang, var det fordi den slett ikke passet inn i den store fortellingen om Norge. 1500-tallet handlet bare om tap: tap av selvstendighet, tap av språk, av felles kultur og tap av tro. Og da den norske bonden på 1800-tallet for alvor trådte inn i offentlighetens lys som kronvitne på norsk identitet, hadde kristenarven fra middelalderen i form av fortellinger og kvad bare så vidt begynt å forvitte.

I HELE 30 ÅR har vi feiret og markert de lange linjene i vår historie. Og like lenge har Moster vært viktig. Det begynte i 1995. Den gangen handlet det også om Moster, nærmere bestemt Olav Tryggvassons «strandhugg» på Moster, og at han i den forbindelse lot feire messe på stranden der – «tusen år med kristendom i Norge», som jubileet den gang kom til å hete. Ved årtusenskiftet fikk naturligvis også kristenarven en sentral plass, og nå har vi nylig lagt bak oss en viktig markering og feiring av det faktum at kristen lovgivning har

en stolt tusenårig historie i landet vårt, både i form av en «kristenrett» og en «landslov». Og sentralt i det hele stod kongene Olav (den hellige) og Magnus (Lagabøte). Og om snaue fem år er det Olavs tur, og vi skal feire – ikke en heltedåd, men en martyrdød.

I FORBINDELSE MED DET STORE 1000-årsjubileet for tinget på Moster har IKO (Institutt for kirke og oppvekst) utgitt en spennende og informativ fagbok med tittelen *Arven etter Moster. Kristenrettens betydning i norsk kulturhistorie*. Boken inneholder bidrag fra til sammen 12 forskere fra flere høyere utdanningsinstitusjoner i Norge. Kapitlene i boken tar for seg tema som hva som egentlig skjedde eller ikke skjedde på Moster i 1024, kristenrettens historie og forhistorie og hvordan kristningen kom til å innvarsle en helt ny forståelse av samfunnet. Meget fortjenstfullt inneholder boken også en innføring i kristendommens historie i Sápmi. Et kapittel om folkereligøse motiv i norske folkeeventyr bidrar også på en verdifull måte til å trekke opp de lange linjer gjennom å utvide synsfeltet. På det tidspunktet da arbeidet med innsamling av den muntlige tradisjonen av fortellinger og sang tok til, viste det seg at dette stoffet inneholdt et katolsk, og ikke protestantisk trosunivers. Fra litteraturhistorien belyses kristenrettens rolle i enkeltmenneskers liv ved hjelp av romanverket «Kristin Lavransdatter».

ET KAPITTEL OM OLAVS-HYMNER i norsk salmetradisjon, bidrar også til å utvide perspektivet ut over kristenrett og landslov. Professor Eivor Oftestad bidrar med et kapittel om hvordan oppfatningen av tiden ble kristnet under

middelalderen. Måten hun formidler dette stoffet på hjelper oss til å se slik mennesker i middelalderen så verden omkring seg. Torgeir Landro, førsteamanuensis ved NLA Høgskolen, bidrar med en solid og ajourført presentasjon av den kirkehistoriske bakgrunnen for Olavs kristenrett. Samt en solid kildekritisk drøfting av problemene rundt «Mostratinget».

FREMSTILLINGEN AV KRISTNINGSPROSESSEN her nord følger tradisjonelle spor. Med tanke på formidlingen av denne tidsepoken til nye generasjoner kunne man fremover ønske mer oppmerksomhet rundt spørsmålet om hvem disse «misjonærene» var, og hvilke institusjoner de kom fra. Vi burde begynne å omtale dem som munk, siden det handler om representanter for den klosterbevegelsen som i dette tidevervet gjennomgikk en markant utvikling, og spilte en stor rolle på europeisk mark, religiøst så vel som kulturelt. Det er i disse kretsene vi også må søke å forstå det som boken omtaler som «den dynamiske tilpasningen til lokale forhold her nord». Hvorfor nedtegnet fromme munk store kvad om helter som drepte drager og andre fryktelige monstre, samtidig som Olav Tryggvasson og Olav Haraldsson søkte å vende folk bort fra hedendommen? Hvorfor tok de vare på sagnene fra gammel tid?

BOKENS ANDRE DEL omhandler hvordan tradisjonen fra kristenretten ble satt under press i og med det moderne gjennombrudd fra 1800-tallets siste halvdel og fremover. Her er fremstillingen først og fremst konsentrert om skolen som arena for brytningen mellom gammelt og nytt.

I et avsluttende kapittel foretar Bård Norheim, som er professor ved NLA i Bergen, et interessant dyppdykk i vår nære historie. Utgangspunktet er vår grunnlov, og dens verdiforankring i «vor kristne og humanistiske arv». Norheim er opptatt av hvordan dette konkret kom til uttrykk da Grunnlovens to hundre år ble feiret med brask og bram for elleve år siden. Hva ble sagt i de mange festtalene om denne forankringen bakover i historien? En nærlesning av et utvalg representative taler fra jubileet i 2014 viser at det vi kaller kristenarven i svært liten grad kom til orde som verdileverandør. I stedet var det overnasjonale verdier som ble fremhevet, ord som frihet, toleranse, mangfold og likeverd. Forfatteren antyder at dette nok henger sammen med at Grunnloven – som ikke ble viet plass i Bjørnstjerne Bjørnsons nasjonalsang! – i vår tid har oppnådd status som nasjonal opphavsmyte. De historiske røttene for Grunnloven utover arven fra opplysnings-tiden, blir i svært liten grad tematisert. Det er nesten som om historien om Norge skulle begynne i 1814.

— “ —
Kapitlene i boken tar for seg tema som hva som egentlig skjedde eller ikke skjedde på Moster i 1024, kristenrettens historie og forhistorie og hvordan kristningen kom til å innvarsle en helt ny forståelse av samfunnet.
— ” —

AAGE HAUKEN
ROMA - AMOR.
EN KJÆRLIGHETS-
HISTORIE.
 EFREM FORLAG, 2024

Om Roma, med kjærlighet

OMTALT AV KRISTIN B. AAVITSLAND

Norske forlags vilje til å utgi bøker om Roma ser ut til å være meget sterk, og det finnes også ganske mange i Norge som kan skrive slike bøker, fordi de har tilegnet seg grundig kjennskap til byens uuttømmelige rikdom av monumenter fra ulike historiske perioder. En av dem er dominikaneren Aage Hauken, klassisk filolog, teolog, musiker og produktiv forfatter. Nå har han utgitt en liten bok om Roma på Efrem forlag. Den skiller seg ut fra mange andre norske Roma-bøker ved at den er historieformidling og sterkt personlig beretning på samme tid.

FRA HAN VAR KUNNSKAPSTØRST skoleelev og student i slutten av 1960-tallet til han ble seminarist på 1970-tallet, lærer ved dominikanernes universitet Angelicum på 1980- og -90-tallet og til sist cicerone for norske tilreisende på 2000-tallet, har pater Hauken lært Roma stadig bedre å kjenne, og hans blikk på byen er kjærlighetens blikk.

Boken handler om hans kjærlighet til den «dronningen blant byer», og han forteller kronologisk om hvordan Roma kom inn i hans liv for å bli værende der, som en «kjærlighetsaffære som har pågått i over 50 år». Slik blir boken en blanding av biografisk basert erindringsbok og guidebok, lettlest og engasjerende. Passende nok har den fått til tittel det slående palindromet ROMA-AMOR.

FORFATTEREN GLIR SØMLØST mellom beretning («Adskillige ettermiddager gikk med til å oppspore dem [Romas tittelkirker], en for en, rundt om i byen») og anbefaling («Dersom det er tid, er Domitillas katakombe verdt et besøk»). Innimellom sper han på med innsiktsfulle avsnitt som gir historisk bakgrunn for monumentene han møter på sin vei – som ungdom, ung voksen, moden og eldre. Selv om fremstillingen enkelte steder kan bli litt springende, fungerer denne hybride sjangeren stort sett ganske godt.

Utgangspunktet for Haukens kjærlighet til Roma er den klassiske antikken og hans faglige identitet som filolog. Som ung latinelev lærte han Roma å kjenne av den legendariske arkeologen og kunsthistorikeren Hans

Peter L'Orange, grunnleggeren av Det norske institutt, som kunne svare på ethvert spørsmål han hadde om byens antikke liv. Etter hvert kommer det frem at antikken og filologien også blir Haukens utgangspunkt og perspektiv som teolog og bibelforsker.

Selv om hans romerske opphold gir ham anledning til å fortelle om kunnskapsfelt som musikkhistorie og kirkepolitikk, som han tydelig har både interesse for og innsikt i, forblir antikkens keisertid og kristendommens første århundrer det som fremfor noe nærer kjærligheten til Roma og informerer bokens fremstilling. Karakteristisk nok befant den unge Aage Hauken seg i katakombene i Roma og ikke på barrikadene i Paris i revolusjonsåret 1968.

UNDERVEIS FÅR LESEREN også fornøyelige innblikk i implementeringen på 1970-tallet av Det annet vaticankonsil, og i dramaet omkring den smilende pave Johannes Paul Is plutselige død. Forfatteren er mindre interessert i motreformasjonens Roma og byens rolle som hovedstad i den moderne nasjonalstaten Italia. Pater Haukens kunnskapsfelt er og blir den antikke verden som kristendommen vokste ut fra, og som manifesteres nettopp ved at Roma er Kirkens sentrum. For denne boken og denne kjærlighetshistorien er det mer enn nok. Dessverre skjemmes teksten av mangelfull korrekturlesning. Dessuten forekommer det, når det er tale om felt forfatteren ikke er ekspert på, unøyaktigheter og til og med direkte feil. For eksempel oppgis det at Laterankirken ble ombygget på 1700-tallet av Bernini og hans elever (s. 182). Denne dobbeltfeilen (det skal være 1600-tallet og Borromini) er ett av flere eksempler på slurv som den lærde pater fint kunne unngått med litt mer tålmodighet med tekstarbeidet. Om boken kommer i nytt opplag, bør slike feil rettes opp.

MEN BOKEN ER LESVERDIG til tross for slike skjønnhetsfeil. Vandringerne i Romas historiske sentrum ble for Hauken «en etterutdanning som aldri tok slutt» (s. 148). Dette er en presis formulering av hva Roma og det historiske Italia handler om for alle som fordyper seg i humanistiske fag – og, ifølge pater Hauken – for alle som forholder seg til den katolske tro.

— “ —
Aage Haukens bok har ingenting med jubelåret å gjøre, men kan likevel fungere som relevant reiselektyre, båret som den er av kjærlighet til byen og til kirken.

— ” —

Denne anmelderen har et liknende kjærlighetsfylt forhold til Roma som pater Hauken har, et forhold han faktisk selv har bidratt til å utvikle. Den gangen han var professor på Angelicum, var jeg ung student annetsteds i byen, og privilegert nok til slå følge med ham på flere av hans ettermiddagsturer til de gamle kirkene på Aventino og Celio. Hauken gikk da inn i den samme rollen overfor meg som L'Orange en gang hadde hatt overfor ham selv: som et orakel kunne han svare på alle spørsmål et kunnskapstørst og Roma-forelsket ungt menneske måtte ha om byens ufattelige historiske dybde. Slik levde han sin kjærlighet til Roma: som formidler og veiviser – til meg og til mange andre.

DEN MEST BEVEGENDE DELEN av boken er den korte epilogen om kjærlighetens

overnaturlige vesen og Roma som et mysterium det er umulig å stå imot. Roma er nesten ingen ting uten religion, hevder pater Hauken. Og heller ikke uten paven. «Siden pavedømmet er en karismatisk institusjon og kombinerer tro og fornyelse, kan det når som helst bli veiviser for en menneskehet som hele tiden søker å elske, som trenger et verdig objekt for sin draging», skriver han. Roma er et slikt verdig objekt.

I jubelåret 2025 forventes horder av pilegrimer til Roma, noen av dem fra Norge. En nordisk valfart er allerede gjennomført, og mange flere vil sikkert reise til byen i løpet av dette hellige år. Aage Haukens bok har ingenting med jubelåret å gjøre, men kan likevel fungere som relevant reiselektyre, båret som den er av kjærlighet til byen og til kirken. •

VELKOMMEN TIL NEKs (Norges eldre katolikker) SOMMERLEIR PÅ MARIAHOLM 23.–26. JULI 2025

- Messe, felles bønn og ikke minst sosialt samvær.
 - Impuls, foredrag v/ leirprest Ragnar Leer Salvesen
 - Foredrag v/biskop Fredrik Hansen
 - Foredrag v/St. Josephsøstrene
- Mulighet til bading, turer og andre aktiviteter. For alle over 55 år.

PRIS KR. 2700,- som dekker alle måltider og enerom
Påmelding innen 1. juli til : **Nikoline Myklevik**
Tlf. 99260730 / nikoline.myklevik@hotmail.com

PROGRAM FOR SOMMERLEIREN

ONSDAG 23. JULI:

- Kl. 17.00** Ankommer Mariaholm enten med bil eller tog
Kl. 18.00 Middag
Kl. 19.00 Kaffe i peisestua m/ presentasjonsrunde
Kl. 20.00 Kveldsandakt v/p. Ragnar Leer Salvesen
Kl. 20.30 Sosialt samvær i peisestua

TORSDAG 24. JULI:

- Kl. 08.30** Laudesv/p. Ragnar
Kl. 09.00 Frokost

Kl. 10.00 Impuls v/p. Ragnar

- Kl. 11.30** Foredrag: St. Josephsøsterens virke.
Kl. 14.00 Lunsj/ feirer NEKs 10-års jubileum
Kl. 16.30 Foredrag v/biskop Fredrik Hansen
Kl. 18.00 Messe
Kl. 19.00 Middag
Kl. 20.00 Sosialt samvær i peisestua

FREDAG 25 JULI:

- Kl. 08.30** Laudes v/ p. Ragnar
Kl. 09.00 Frokost
Kl. 10.00 Impuls v/p. Ragnar
Kl. 10.30 Vi holder oss på Mariaholm

Kl. 13.00 Lunsj

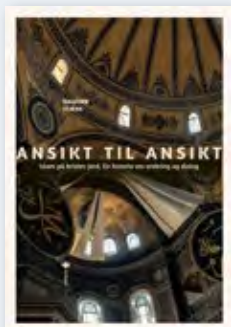
- Kl. 16.30** Foredrag v/p. Ragnar
Kl. 18.00 Messe
Kl. 19.00 Middag
Kl. 20.00 Sosialt samvær i peisestua

LØRDAG 26. AUGUST:

- Kl. 08.45** Messe
Kl. 09.30 Frokost - Avreise

Kapellet er åpent døgnet rundt
– og det er opp til hver enkelt hva
de vil være med på.

DAGFINN STÆRK
ANSIKT TIL ANSIKT.
ISLAM PÅ KRISTEN
JORD.
EN HISTORIE OM
EROBRING OG DIALOG.
EFREM FORLAG 2024.

Om kristnes møte med islam

OMTALT AV ALI JONES ALKAZEMI

I St. Olav tidsskrift nr 2, 2024 anmeldte jeg Naser Khaders bok *Vejen*, som handler om den dansk-syriske politikerens konversjonsvei fra islam til kristendom. Khaders bok hadde et tydelig budskap: Det foreligger en grunnleggende forskjell mellom det muslimske og det kristne verdensbildet. Humanisme, samvittighetsfrihet og religionsfrihet som vi verdsetter i Norden, er ifølge Khader noe som kan spores tilbake til de skandinavisk-lutherske folkekirkene.

DAGFINN STÆRKS BOK, *Ansikt til ansikt*, tar aktivt del i den samme diskusjonssfæren som Khader. Selv om Stærks bok ikke er en konversjonsbok, er den soleklart dedikert til å bearbeide vår samtids skillelinjer mellom kristendom og islam. Det kommer tydelig frem mot slutten av boken at Stærks hensikt er å tenke på hvordan kristendommen skal appellere til muslimer, samt hva det gjør med den kristne selvforståelsen at kristendommen nå lever side om side med en sterk tilvekst av areligjøs sekularisme og en nyradikalisering blant unge muslimer på tvers av etniske skillelinjer.

Utenom Khader har også den tidligere ex-muslimske nyateisten Ayyan Hirsi Ali nylig kommet ut med at hun er kristen. Også hun inntar en hard front mot islam og mener at kristendommen er nødvendig for å bekjempe ytterligere radikaliserings blant muslimer. Ikke minst har årets bok av Venstre-politikeren Abid Raja *Vår ære og vår frykt* banet vei for utgivelsen av Stærks bok. Raja, som selv er oppvokst som muslim, advarer om trusselen fra islam her i Vesten.

STÆRK TILNÆRMER SEG TEMATIKKEN ved å presentere tidligere skildringer av møter mellom muslimer og kristne. Fokuset hans er spesielt konteksten rundt islams tilkomst på 600- og 700-tallet. Det er primært to interessante observasjoner Stærk gjør seg på tvers av beretningene han presenterer: For det første at muslimenes erobringer og islams utbredelse like mye er en fortelling om en kristenhet som var splittet og i forfall. For det andre at det eneste som holdt kirken levende etter

muslimenes erobringer, var at de kristne beholdt faste og sterke overbevisninger om kristendommens trossannheter. De kristne som ikke hadde noe sterkt fundament, konverterte fort til islam eller underspilte sin kristne bekjennelse.

Poenget til Stærk blir da å si noe om dagens kristendom i Norge, som han mener ikke hadde hatt en kjangs i møte med en tilsvarende situasjon. Hadde islam oppstått i Norden i dag, ville kristendommen nesten forsvunnet. Men samtidig er det et håp i Stærks bok: Kanskje det kan være bra for oss kristne å være i mindretall, sånn at vi faktisk blir nødt til å forstå hva vi tror på? Faren ved å være en majoritetsreligion er at troen utvannes og ikke blir like viktig å forsvare, mens det å leve med en konkurrerende sekularisme og islam faktisk kan øke vår kristne selvbevissthet!

ET ANNET HELT AVGJØRENDE POENG i boken er at Stærk oppfordrer kristne til å oppføre seg respektfulle og ydmyke i møte med muslimer og sekulære. Selv om det kan være gøy å lese Johannes av Damaskus' polemiske stikk mot den såkalte profeten Muhammads kjetteriske vranglære, er Stærk dypt overbevist om at dette ikke medfører noe godt, om målet faktisk er å nå ut til muslimer. Det man heller bør gjøre, er å vise at man anerkjenner det gode i deres religion, men også gjøre det tydelig at det er aspekter som mangler og som man mener kommer tydeligere frem i kristendommen.

Selv om Stærks bok er svært aktuell og utgjør et viktig bidrag i spørsmålet om skillelinjene mellom islam, kristendom og sekularisme, har også boken sine svakheter. En av dem er at boken tidvis virker svært oppramsende, ettersom Stærk stadig presenterer nye beretninger, men uten å dykke særlig dypt ned i dem. Istedenfor å tenke nøye gjennom det han har presentert, går han heller over til å presentere noe nytt. Det kan gjøre boken litt overfladisk, ettersom han da ikke får brukt plassen han har til rådighet for å videre nyansere bokens hovedspørsmål, nemlig hvordan dagens kristne skal forholde seg i møtet med det ikke-kristne. •

— “ —

Men samtidig er det et håp i Stærks bok: Kanskje det kan være bra for oss kristne å være i mindretall, sånn at vi faktisk blir nødt til å forstå hva vi tror på?

— ” —

KIM LARSEN
**DET SANNE, DET GODE
OG DET SKJØNNE**
ST. OLAV FORLAG 2024

Tenkepauser i interessante tider

OMTALT AV CHRISTIAN BOE ASTRUP

En gammel kinesisk forbannelse er formet som et ønske: «Måtte du leve i interessante tider!».

Det er nærliggende å hevde at vår egen tid i så måte er en forbannet tid. «Interessant» er den i alle fall. Og får oss lett til å miste det vesentlige i livene våre, de viktigste verdiene i virkeligheten – *Det Sanne, Det Gode og Det Skjønne*.

KIM LARSEN HAR NYLIG utgitt en bok med denne tittelen på St.Olav forlag. Larsen (som ikke må forveksles med den avdøde danske sangeren/artisten) har evangelisk bakgrunn, konverterte i voksen alder til katolisismen og er i dag førsteamanuensis ved NLA Høgskolens Bergensavdeling. Larsen har en doktorgrad i teologi og utdanning innen IKT på masternivå, og forsker primært innen spiritualitet og praktisk teologi. Han er engasjert innen pedagogikk og formidling, noe denne tekstsamlingen bærer tydelig bud om.

Boka fra St. Olav forlag består av tekster som tidligere er publisert som kronikker i VG mellom 2017 og 2023. Egentlig er de som små essays å regne – korte skriftstykker som inneholder både analyser og idéhistorie.

TEKSTENE FAVNER vidt, skildrer erfaringer bl.a. knyttet til lykke, sorg, frykt, manipulert vilje, stillhet og gjentakelse. Vi er innom alle de syv dødssyndene, ikonenes makt over menneskesinnene, pilegrimsvandringene, engler, skriftemål, brød, vin og forestillinger om himmel og helvete. Tekstene dekker således store deler av vår erfarings- og opplevelshorisont.

Flere av dem knyttes til sentrale høytider i kirkeåret. Boka kategoriserer og ordner tekstene etter nevnte klassiske verdier fra antikken: det sanne, det gode og det skjønne. Jeg er litt i tvil om hvor heldig dette grepet er. Ved gjennomlesning, fra perm til perm, tar jeg meg i å gruble litt over flere av tekstene, passer de egentlig inn i sin tildelte bås – eller kunne den eller den kanskje like godt ha vært plassert i en annen? Dette virker tidvis forstyrrende, og ikke avklarende, slik tanken vel har vært. Muligens ville samlingen tjent på et annet, overordnet, redaksjonelt grep.

Nærliggende f.eks. å ordne tekstene etter kirkeårets gang.

Det beste er uansett å lese hvert essay som en frittstående refleksjon, enkeltvis, hadde nær sagt som biter i en litterær konfekteske.

Sett slik er tekstene underholdende og tankevekkende innsiktsformidling, med sterke impulser fra katolsk tradisjon og teologi, ispedd sunt folkevett. Et par gode eksempler: Kronikken fra 2018 om pilegrimsvandringene, i våre dager langt på vei frigjort fra religiøse autoriteter, der selve reisen, bevegelsens terapeutiske og stimulerende funksjon, blir selve målet. En spennende observasjon!

ELLER TEKSTEN OM Pinsen, publisert i mai 2021, der linjene trekkes bakover til Moses på Sinai, og fremover til dagens verdenskirke, med åndsmottakelsen i Jerusalem som omdreiningspunkt. Pinsen forbilledlig formidlet og forklart!

Legg til at forlaget har levert en vakker og forseggjort bokproduksjon. Fornuftig priset, heftet, ikke innbundet, og dermed hendig til veske eller dype frakkelommer. Og ledsaget av flere utsøkte illustrasjoner som i seg selv inviterer til refleksjon.

En glede å lese. Boka tilbyr tenkepauser i interessante tider. •

— “ —
Tekstene er underholdende og tankevekkende, med sterke impulser fra katolsk tradisjon og teologi, ispedd sunt folkevett.
— ” —

AKTUELL PROFIL

Hvem: Øyvind Justin Lone

Aktuell: Ny sakristan for Olavsalteret i San Carlo al Corso-kirken, Roma

Hellig Olavs håndgangne mann i Roma

TEKST OG FOTO: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

– Du er ny sakristan for Olavsalteret i San Carlo al Corso-kirken, Norges nasjonalhelligdom i Roma. Hvilke tanker gjør du deg om det?

– Det var en glede da jeg ble spurt om jeg ønsket å overta som sakristan for Olavsalteret, og jeg svarte «ja» umiddelbart! Som fastboende nordmann i Roma og katolikk, er jeg takknemlig for å kunne tjene Kirken i denne rollen, sier Øyvind Justin Lone.

– Hva gjør en sakristan for Olavsalteret?

– Først og fremst er jeg kontaktpersonen for katolske prester fra Norge som ønsker å feire messe ved alteret. Etter en henvendelse fra en av dem, kontakter jeg rektoren ved kirken og koordinerer med ham, slik vi kan sette av et tidspunkt. Vi har tre faste messer ved alteret gjennom kirkeåret, og da kjøper jeg inn blomster til alteret og ser til at alt det praktiske. Jeg har også dialog med Venneforeningen for St. Olavsalteret.

– Du står i en voldsom tradisjon og etterfølger Cis Rieber-Mohn (1890–1978), Olga Thérèse (Olge) Mowinckel (1926–2002) og storartede Lilli Stenius. Hvordan føles det?

– Det er en ære å kunne være alterets sakristan, se til at alteret er i god stand og gjøre prestene som bor i komplekset tilknyttet kirken, observant på at nordmenn er takknemlige for alteret og at vi ønsker å bruke det. Det er blant annet dette mine forgjengere har utført så eksemplarisk. Spesielt dramatisk var det på 1960-tallet. Da mistet vi nesten alteret, fordi prestene i San Carlo al Corso-kirken ønsket å bruke kapellet til noe annet. Takket være fru Mowinckel, skjedde ikke dette. Stenius bor bare et par steinkast fra meg, så henne kjenner jeg godt. Det er Lilli som har lært meg opp og introdusert meg til presteskapet som bestyrer kirken.

«Nå er det ikke noen relikvie av Olav den Hellige i alteret. Dette er noe jeg håper vi kan jobbe mot og ha på plass til jubileet for Hellige Olav i 2030.»

ØYVIND JUSTIN LONE

Født: 26.08.1990

Fødested: Sandnes

Bosted: Roma

Stilling: Guide i Roma

Utdannelse: Teologi

– Du bor, akkurat som de foregående sakristanene, i Roma. Hva gjør du der?

– Siden koronapandemien har jeg jobbet som guide i Roma på fulltid. Jeg tar imot bestillinger fra privatpersoner, organisasjoner og bedrifter. Noen ganger foreslår jeg et opplegg eller tema, men vanligvis har kundene et ønske om hva de vil se i Roma, og da avtaler vi en tur derefter. Turene varierer noe i lengde, men de er vanligvis på mellom tre og fire timer.

– Hva vi du si om Olavsalteret? Hva gjør det så spesielt?

– Historisk har Den katolske kirke i Norge vært marginal, både i vårt land, men også i den katolske verden. At vi fikk et alter i en av de sentrale og viktige kirkene i sentrum av Roma dedikert til vår nasjonalhelgen, er et mirakel. For nordmenn som besøker Roma, vil jeg si at Olavsalteret er noe enhver nordmann må få med seg.

Nå er det ikke noen relikvie av Olav den Hellige i alteret. Dette er noe jeg håper vi kan jobbe mot og ha på plass til jubileet for Hellige Olav i 2030.

– Hvorfor valgte du å bosette deg i Roma?

– Etter mitt første besøk til Roma i 2009, sto det klart for meg

ÆREFULLT OPPDRAG: Øyvind Justin Lone er ny sakristan for Olavsalteret i Roma: – Det er en ære å kunne være alterets sakristan, sier han.

at «hit må jeg flytte en dag». Det føltes som om det var Byen som valgte meg. Min trosreise starter også ved dette besøket. Jeg konverterte og ble opptatt i Kirkens fulle fellesskap i 2015 i St. Svithun menighet, Stavanger. Jeg flyttet til Roma i 2016 for å studere ved Angelicum. Der studerte jeg teologi og kirkehistorie. Med unntak av ett år i Jerusalem, har jeg bodd i Roma siden da. Her ønsker jeg å bli. Jeg må også tilstå at været i Roma er å foretrekke; det regntunge vestlands-været savner jeg ikke.

– Du kjenner byen bedre enn de fleste, og i år er det Jubileumsår og mange norske pilegrimer kommer nedover. Bortsett fra Olavsalteret, hva MÅ de få med seg? – Kirken San Salvatore in Lauro! Den er viet til Madonna av Loreto, og i kirken finner man et rikt utvalg av relikvier, blant annet av apostelen Judas Taddeus, Padre Pio og av pave Johannes Paul II. Dette er også en av de offisielle jubileums-kirker for det hellige året 2025, så man kan oppnå avlat ved et besøk. Etter en visitt til San Salvatore in Lauro passer det godt å legge turen til Peterskirken. Der anbefaler jeg at man finner sakramentskapellet, som er kun forbeholdt bønn. •

NYTT OM NAVN

Pavens bønneintensjoner

MARS

For familier i krise

La oss be om at ødelagte familier kan oppdage helbredelse for sine sår gjennom tilgivelse, og gjenoppdage hverandres sterke sider.

APRIL

For bruk av nye teknologier

La oss be om at bruken av de nye teknologiene ikke vil erstatte menneskelige relasjoner, at de vil respektere menneskers verdighet og hjelpe oss å møte vår tids kriser.

MAI

For arbeidsforhold

La oss be om at alle mennesker kan finne sitt arbeid meningsfullt, at familier kan ha nok ressurser til å leve med verdighet, og at samfunnet kan bli menneskeligjort.

Fasit quiz

1. C Jesus
2. B Førtiende
3. A Avledet av «fast», altså å fastholde religiøse forskrifter
4. C Gud Fader
5. A Bønn, faste og gode gjerninger
6. C Kuer, løfter, skjenker, lønner
7. C Fem vanlige pluss palmesøndag
8. B 1. mai
9. A Jesus blir tatt ned av korset og lagt i sin mors fang
10. C Rødt
11. B Vær hyrder med sauelukt!
12. A Oljeberget
13. C Jakob og Johannes
14. C Den hellige Thomas Aquinas
15. B 14. september
16. A Et fragment av Jesu hellige kors
17. C Den hellige Augustin
18. C Fryd deg – du himlenes engleskare! Juble av glede, Guds mysterier!
19. B 20. april
20. B De femti dager fra påske- til pinsedag

Katolsk tidsskrift for religion og kultur

Grunnlagt 1889
av Johannes Olaf Fallize.

Hvori opptatt «Klippen»
(Midt-Norge, 1950–78), «Stella
Maris» (Nord-Norge, 1950–68)
og «Broen» (Landsdekkende,
1979–2009).

Utgis av:
Norsk Katolsk Bisperåd
Nr. 4–2024, årgang 136
ISSN 0802-6726
• Oslo katolske bispedømme
• Trondheim Stift
• Tromsø Stift

Adresse:
Akersveien 5, 0177 Oslo
www.katolsk.no/kirkebladet

Redaktører:
Nils Heyerdahl
Hans Rossiné (ansv.)

Redaksjon:
Petter Stocke-Nicolaisen
Olav Rune Ekeland Bastrup
Øyvind J. Vardenær Evenstad
Ali Jones Alkazemi
Ingvild Stolpe (red. sekr.)

Design og layout:
Erlend Lans Pedersen

Gaver til tidsskriftet:

Fra Norge:
Kontonr.: 3000. 15. 11110
(gir skattefradrag)

Fra utlandet:
Sparebanken Sør
Postboks 200
4662 Kristiansand
BIC/SWIFT: SPSONO22XXX
IBAN: NO43 3000 2275 321

**Signerte artikler står for
forfatterens regning.**

**Dersom intet annet er angitt, er
bildene hentet fra katolsk.no**

**St. Olav tidsskrift redigeres
etter prinsippene i Redaktør-
plakaten og Vær Varsom-
plakaten.**

**Redaksjonen tar intet ansvar
for ikke-bestilt stoff.**

Redaksjonsslutt: 13.03.25

Deadline neste nummer:
02.05.25

Trykk: UnitedPress, Latvia
Opplag: 4700

Forside: p. Pål Bratbak, biskop
Fredrik Hansen og dom Elias Carr.

Foto: Tor Stenersen

KUNNGJØRINGER

Kunngjøring fra Oslo katolske bispedømme om ny generalvikar

► Til biskop Fredrik Hansen:

1. november 2024 ble du av pave Frans utnevnt til koadjutorbiskop av Oslo. Tidligere i dag ble du, i tråd med de kanoniske og liturgiske normer, viet til biskop i St. Olav domkirke.

I tråd med dette og lovbokens kanoner 401 §3, 405 §1 og 406 §1, og 475ff. utnevner jeg deg herved til Generalvikar i Oslo katolske bispedømme med umiddelbar virkning og med alle tilhørende plikter og rettigheter.

Jeg ønsker Guds rike velsignelse over deg i din gjerning.

Gitt i kurien i Oslo, 18. januar 2025

Bernt I. Eidsvig, Can. Reg.

Biskop av Oslo

Nasjonalt koordinasjonsråd for Olavsjubileet i 2030

► 26. januar 2025, på den liturgiske fest for den hl. Eystein Erlendsson, erkebiskop av Nidaros og forfatter av den store historien om Olav den Hellige, har de norske biskopene kunngjort etableringen et nasjonalt koordinasjonsråd for Olavsjubileet i 2030 («Koordinasjonsrådet»).

KOORDINASJONSRÅDETS FORMÅL

Koordinasjonsrådet, som underlegges Norsk katolsk bisperåd, vil oppmuntre til og støtte feiringer og begivenheter frem til og rundt Olavsjubileet arrangert av lokalkirkene, menighetene, klostrene, organisasjonene og institusjonene i den katolske Kirke i Norge; kontinuerlig oppdatere en nasjonal kalender og oversikt over alle katolske feiringer og begivenheter relatert til Olavsjubileet; besørg Den katolske kirke i Norges offisielle deltakelse i nasjonale begivenheter og feiringer.

MEDLEMMER

Rådet, som vil ledes av en formann og understøttes av en sekretær, vil bestå av representanter for de tre kirkedistriktene (en biskop, et medlem og et varamedlem). Biskopene har utnevnt følgende formann, medlemmer og sekretær til rådet for en periode på tre år, fra 26. januar 2025 til 25. januar 2028.

Formann:

Biskop Erik Varden OCSO (Trondheim)

Medlemmer:

Biskop Fredrik Hansen (Oslo)
Eivor Oftestad (medlem, Oslo)
Sr. Asumpta Balcerczak CSSE (medlem, Tromsø)
P. Florian Pletscher (medlem, Trondheim)
Mgr. Huynh Tan Hai (vara, Oslo)
Knut Arne Grosås (vara, Tromsø)
Per Albert Vold (vara, Trondheim)
Sekretær: sr. Anne Bente Hadland OP

LEDER: Biskop Erik Varden er utnevnt til leder av koordinasjonsrådet, som skal oppmuntre til og støtte feiringer og begivenheter frem til og rundt Olavsjubileet i 2030.

GAVE TIL ST. OLAV TIDSSKRIFT

Støtt St. Olav tidsskrift ved å gi en gave.

Benytt Vipps-nummer: 589094
eller kontonummer: 3000 15 11110

Gavebeløpet gir skattefradrag

Eivor Oftestad blir Vårt Land-kommentator

Forfatteren, professoren og den profilerte katolikken Eivor Andersen Oftestad blir fra sommeren av å finne i avisen Vårt Lands spalter.

Det er Vårt Land som melder dette. Oftestad er for mange kjent som en offentlig intellektuell, som i en årrekke har fremmet kristne perspektiver for et bredt publikum i den norske samfunnsdebatten, skriver Vårt Land. Nå blir hun kommentator på fulltid for avisen.

– Jeg er en person som liker utfordringer. Dette var en utfordring som kom nå. Fremtiden vil vise hvor smart det er, men jeg tror det kan bli veldig spennende, sier Eivor Oftestad.

Hun er for tiden fast spaltist i avisen Klassekampen, og har også skrevet mye i Dag og Tid. Hun arbeider nå som professor i kristendomshistorie ved Universitetet i Innlandet, og har skrevet en rekke bøker og forskningsartikler. Senest i vår utkom boken *Stolthet og fromdommer: Møter mellom jøder, kristne og muslimer gjennom 2000 år* – en bok hun både er én av forfatterne av og også har vært redaktør for.

SVÆRT GOD SKRIBENT

Politisk redaktør i Vårt Land, Berit Aalborg, mener Eivor Oftestad vil utfylle avisens kommentatorgruppe og gi den større bredde. Hun trekker frem at Oftestad ikke er redd for å utfordre andres meninger.

– Vi i Vårt Land er svært fornøyd med å ha ansatt Eivor Oftestad. Hun er en svært god skribent, som jeg har fulgt i mange år. Hun har godt funderte analyser og god historisk innsikt. Eivor har et verdikonservativt grunnsyn, som vi har ønsket på kommentarplass i Vårt Land, sier Berit Aalborg til Vårt Land.

NYE UTFORDRINGER: – Jeg tror det kan bli veldig spennende, sier Eivor Oftestad.

— “ —

Eivor har et verdikonservativt grunnsyn, som vi har ønsket på kommentarplass i Vårt Land.

— ” —

**POLITISK REDAKTØR I VÅRT LAND,
BERIT AALBORG**

Fr. Gérard har avsluttet sin gjerning i Norge

► Etter et halvt hundreår som legbror i Norge, vendte frater Gérard Ketterer OP (f.1938) hjem til Frankrike i januar. Hans ønske om å virke i Norge ble vekket da han flere somre på begynnelsen av 1970-tallet besøkte og assisterte legbroren Per Klingberg i dominikanernes kloster i Oslo. Han ble fort glad i norsk natur og etter at han i 1973 ble fast knyttet til kommuniteten i Neuberggaten, krysset den fysiske sterke pariseren store deler av Sør-Norge på sykkel når han hadde ferie. Hans hovedoppgaver var i alle år de praktiske gjøremål i klosteret, bl.a. regnskapsførsel og sakristi-arbeid. I en periode underviste han også på Den franske skole i Oslo. Han var

interessert i geologi, og samlet på steiner og mineraler som var flere hundre millioner år gamle. Selv sa frater Gérard at det beste som kunne sies om ham, var at han var en *altnulig-mann* i Guds tjeneste. Prior Jon Atle Wetaas kalte ham en ryggrad i kommuniteten. På grunn av svekket helse brøt han opp og bor nå i den franske dominikaner-provinsens kommunitet for hjelpetrengende og eldre brødre på «Charitésøstrenes» sykehjem i Paris.

En vakker kortfilm om frater Gérard, laget av Thomas Winje Øijord, kan ses på www.opdacia.org.

Han vil bli dypt savnet her i sitt andre fedreland.

(Men han kan tilskrives: EPHAD Cathérine-Labouré, 77 rue de Reuilly, F-75012 Paris).

UTGANGSORD

ILLUSTRASJON: MALGORZATA PIOTROWSKA

ROLF JACOBSEN:
Dies illae

Himlens stjernevrimmel skal ligge som et smykke om dine føtter, Herre
og fjellene som dørheller for dine skritt,
den dag da alle ting er løst fra sine lover,
da fuglene bare er en sang, og fossen et hvitt lys
og skog og hav og søvn er en ting: dyp musikk.
Den dag da trekkfuglene skal vende tilbake,
menneskehjertene – til sin glemte mai.

Hva er da dine ord til meg, Gud Zebaot:
Vær en klump ler på veien,
eller: vær en blomst i min skog?

Rolf Jacobsen var en av modernismens førende poeter i Norge på midten av 1900-tallet og en lyriker av internasjonalt format. Han var den første her hjemme som gjorde forholdet mellom naturen og vår teknologiske verden til gjenstand for sin poesi. Rolf Jacobsen ble tatt opp i den katolske kirkes fulle fellesskap i St Torfinns kirke på Hamar i 1950. «Dies illae» er hentet fra samlingen *Fjerntog* (1951).

Fasteaksjonen 2025

Avstå fra et gode og hjelp dem som trenger det

Kafébesøk: 201,-
= frø til en familie

Genser: 489,-
= kjøkkenhage til en familie

Frisørtime: 1 222,-
= nødhjelpspakke til en familie

Flyreise: 1 803,-
= støtte og veiledning til
flyktninger og innvandrere

* symbolske gaver

Caritas
Norge

caritas.no

Vipps 93082

Gavekonto
8200.01.93433
(merk faste)

Sammen for en bedre verden, ett hjerte av gangen